

Projektna naloga:

**Strateško načrtovanje ukrepov in oblikovanje priporočil
za področje kmetijstva in razvoja podeželja v okviru
priprave Načrta upravljanja na območju Krajinskega
parka Ljubljansko barje**

Izvajalec:

**Zavod za vzpodbujanje trajnostnega
razvoja in okoljskega usposabljanja**

Avtorja:

Dr. Boštjan Kos

Andrej Medved, univ.dipl.inž.agr.

Ljubljana, 2011

KAZALO

1	UVOD	5
2	PREGLED ZAKONODAJNIH IN STRATEŠKIH VSEBIN	6
2.1	Pregled ključne zakonodaje in strateških usmeritev EU	6
2.1.1	Okvir za biotsko raznovrstnost in kmetijstvo v Evropski Uniji	6
2.1.2	Strategija Evropa 2020	8
2.1.3	Strategija ohranjanja biodiverzitete v EU 2020	9
2.1.4	Posebna varstvena območja Natura 2000	11
2.1.5	Skupna kmetijska politika EU	11
2.2	Zakonodajne in strateške usmeritve na nacionalni ravni	13
2.2.1	Ohranjanje biotske raznovrstnosti	13
2.2.2	Natura 2000 in program upravljanja	14
2.2.3	Strategija razvoja kmetijstva v Sloveniji	15
2.2.4	Nacionalni strateški načrt in program razvoja podeželja	17
3	ANALIZA STANJA IN CILJI ZA KMETIJSTVO IN RAZVOJ PODEŽELJA V KRAJINSKEM PARKU LJUBLJANSKO BARJE	18
3.1	Krajinski park Ljubljansko barje	18
3.1.1	Cilji Krajinskega parka Ljubljansko barje	18
3.1.2	Usklajenost ciljev Krajinskega parka Ljubljansko barje z lokalnimi politikami in strategijami	19
3.1.3	Analiza stanja kmetijstva v Krajinskem parku Ljubljansko barje	25
3.2	Opredelitev ciljev Krajinskega parka Ljubljansko barje za kmetijstvo in razvoj podeželja	28
3.2.1	Pozicioniranje Krajinskega parka Ljubljansko barje	28
3.2.2	SWOT analiza stanja v Krajinskem parku Ljubljansko barje	31
3.2.3	SWOT analiza stanja kmetijstva v Krajinskem parku Ljubljansko barje	32
3.2.4	Opredelitev ključnih problemov, potencialov in splošnih strateških ciljev	32
4	STRATEŠKO PROGRAMSKE USMERITVE ZA KMETIJSTVO IN RAZVOJ PODEŽELJA V KRAJINSKEM PARKU LJUBLJANSKO BARJE	34
4.1	Razvojna strategija in programske usmeritve	34
4.1.1	Specifični cilji Krajinskega parka Ljubljansko barje za kmetijstvo in razvoj podeželja	34
4.1.2	Obstoječe usmeritve za izvajanje kmetijske dejavnosti v Krajinskem parku Ljubljansko barje	36
4.2	Implementacija strateških usmeritev	36
4.2.1	Obstoječe razvojne usmeritve in ukrepi Krajinskega parka Ljubljansko barje	36
4.2.2	Predpisani varstveno upravljavski režimi na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje	37
4.2.3	Usmeritve in ukrepi za območje Natura 2000 – Krajinski park Ljubljansko barje	39
5	IZVEDBENE PROGRAMSKE USMERITVE ZA KMETIJSTVO IN RAZVOJ PODEŽELJA V KRAJINSKEM PARKU LJUBLJANSKO BARJE	41
5.1	Opredelitev izvedbenih ukrepov	41

5.1.1	Ukrepi in aktivnosti.....	41
5.1.2	Osnovne usmeritve za izvajanje ukrepov in aktivnosti.....	43
5.1.3	Analiza možnosti izvedbe ukrepov.....	44
5.1.4	Lokacijska – geografska opredelitev ukrepov.....	45
5.1.5	Možni viri financiranja in sofinanciranja izvedbe ukrepov in aktivnosti.....	47
5.2	Izvajanje ukrepov in deležniki.....	49
5.2.1	Opredelitev relevantnih deležnikov in partnerjev.....	49
5.2.2	Pristojnosti in odgovornosti za izvajanje ukrepov.....	50
5.3	Smernice, priporočila in časovni okvir.....	50
5.3.1	Smernice in priporočila za izvajanje.....	50
5.3.2	Postavitev realizacije strategije in izvedbe ukrepov v časovne okvirje.....	52
5.4	Spremljanje in vrednotenje.....	53
5.4.1	Opredelitev obstoječih podatkovnih baz in monitoringov.....	53
5.4.2	Okvirna opredelitev načina spremljanja učinkov in rezultatov.....	54
5.4.3	Izhodišča za vrednotenje vplivov politike Krajinskega parka Ljubljansko barje.....	54
6	PRILOGE.....	57
6.1	Priloga 1: Okvirni predlogi tehničnih listov ukrepov.....	57
6.2	Priloga 2: Preglednica ukrepov.....	78
6.3	Priloga 3: Izsek ukrepov iz Operativnega programa–programa upravljanja območij Natura 2000 2007-2013.....	87
7	VIRI.....	91

SLOVAR KRATIC

ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
BDP	Bruto domači proizvod
CBD	Konvencija o biotski raznovrstnosti
DOPPS	Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
EK	Evropska komisija
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
ESS	Evropski socialni sklad
ETA	Podukrep KOP – Ohranjanje ekstenzivnega travinja
EU	Evropska unija
EU BDV 2020	Strategija ohranjanja biodiverzitete do leta 2020 »Naše življenjsko zavarovanje, naš naravni kapital: strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020«
EVROPA 2020	Strategija Evropa 2020 (Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast)
GERK	Grafična enota rabe kmetijskih zemljišč
GVŽ	Glava velike živine
HAB	Podukrep KOP - Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov
HNV	High Nature Value (visoka naravna vrednost)
IPL	Podukrep KOP – Integrirano poljedelstvo
KMG	Kmetijsko gospodarstvo
KOL	Podukrep KOP – Ohranjanje kolobarja
KOP	Kmetijsko okoljska plačila
KP	Krajinski park
KPLB	Krajinski park Ljubljansko barje
KSS	Kmetijska svetovalna služba
LAS	Lokalna akcijska skupina
MET	Podukrep KOP - Ohranjanje traviščnih habitatov metuljev
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MOL	Mestna občina Ljubljana
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
NSN 2007-2013	Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007 – 2013
NU	Načrt upravljanja
NV	Naravna vrednota
NVO	Nevladna organizacija
OMD	Območja omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost
OVE	Obnovljivi viri energije
PRP 2007-2013	Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013
REJ	Podukrep KOP – Sonaravna reja domačih živali
SC	Specifični cilj

Sklad RS KZG	Sklad Republike Slovenije za kmetijska zemljišča in gozdove
SKP (CAP)	Skupna kmetijska politika (Common Agriculture Policy)
SKP 2020	Skupna kmetijska politika proti letu 2020: odziv na prihodnje izzive, povezane s hrano, naravnimi viri in ozemljem
STE	Podukrep KOP – Ohranjanje steljnikov
SVLR	Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalni razvoj
TSA	Podukrep KOP – Travniki sadovnjaki
UK	Ukrep
VO1	Prvo varstveno območje
VO2	Drugo varstveno območje
VO3	Tretje varstveno območje
VTR	Podukrep KOP - Ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000
VVO	Vodovarstveno območje
ZEL	Podukrep KOP – Ozelenitev njivskih površin
ZON	Zakon o ohranjanju narave
ZRSVN	Zavod Republike Slovenije za varstvo narave

1 UVOD

Namen projektne naloge je priprava strateško-usmeritvene in izvedbeno-operativne podlage s področja kmetijstva in razvoja podeželja, ki bodo vsebinsko vsebovala izhodišča in gradiva za oblikovanje Načrta upravljanja (v nadaljevanju: NU) Krajinskega parka Ljubljansko barje (v nadaljevanju: KP Ljubljansko barje) za desetletno obdobje 2013 – 2023, kot to določa Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje (Uradni List RS, št. 112/2008). Projektna naloga obsega tudi pripravo izhodišč za zasnovo metodologije rednega spremljanja načrtovanih ukrepov po sklopih preko kazalcev, ter predloga aktivnosti letnega programa dela oziroma nadgradnje in dopolnitev vsebine NU za izbrano področje, ki je predmet te projektne naloge. Rezultati projektne naloge predstavljajo določene vsebinske sklope, ki so del obveznih poglavij NU skladno s 24. členom uredbe in sicer predvsem: izhodišča za načrt upravljanja, dolgoročno zasnovo upravljanja prednostnih nalog, varstvene in razvojne usmeritve, ter pristop izvajanja načrta upravljanja z ukrepi in projekti za doseganje ciljev s področja kmetijstva in razvoja podeželja.

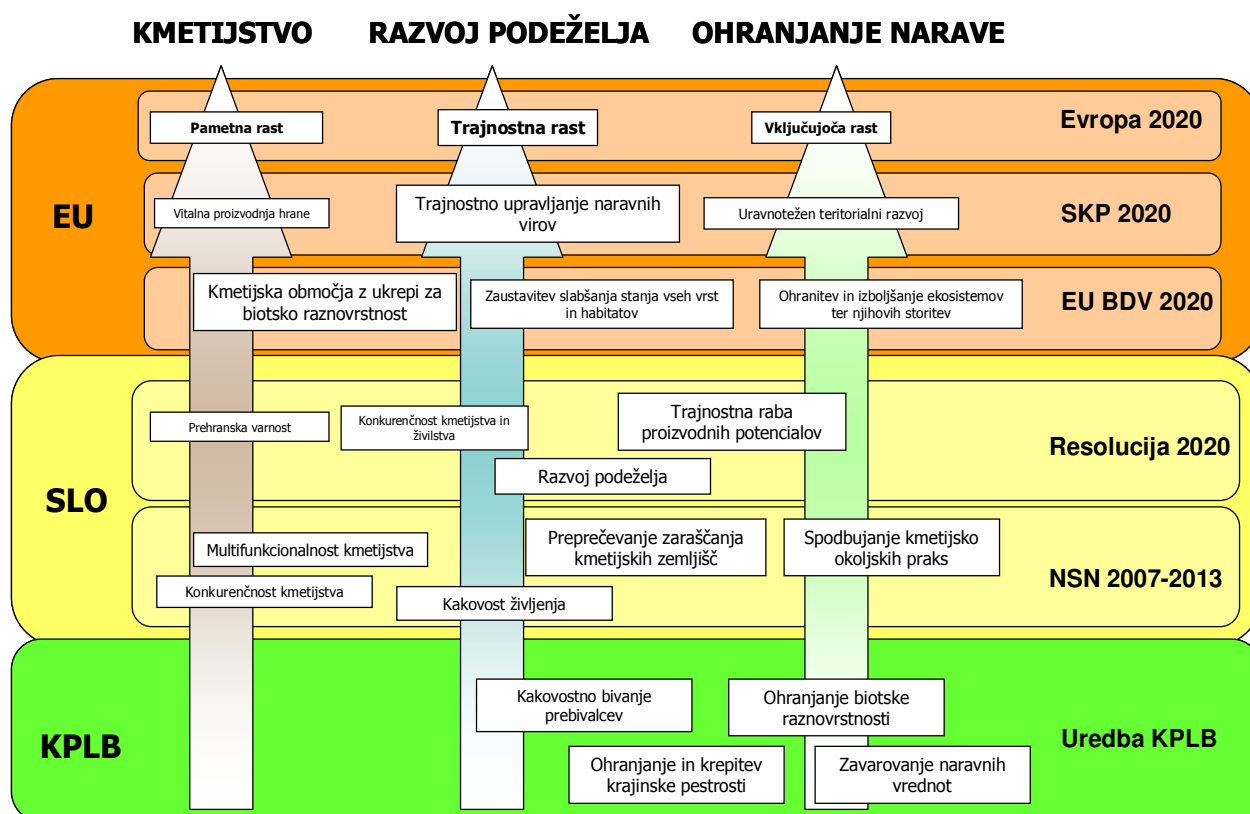
Območje KP Ljubljanskega barja predstavlja posebnost v slovenskem in evropskem prostoru. Združuje mešanico kulturno naravne krajine, z značilnim barjanskim mozaičnim vzorcem ter visoko stopnjo ohranjene biotske raznovrstnosti. Kmetijstvo, ki je na območju KP Ljubljanskega barja prisotno že nekaj tisočletij, je s svojo prisotnostjo in obsegom izredno pomemben dejavnik in oblikovalec prostora. KP Ljubljansko barje se sicer nahaja na pragu slovenske prestolnice, kljub temu pa se s svojimi značilnostmi veliko bolj umešča v podeželski prostor in je zaradi tega tudi predmet politik in ukrepov, ki uravnavajo razvoj podeželja in kmetijstva. Zaradi izjemnih karakteristik območja, kjer sobivata predvsem kmetijstvo in narava je glavna prioriteta projektne naloge opredeliti skupne cilje politike ohranjanja narave, kmetijske politike in politike razvoja podeželja na EU in nacionalni ravni ter na ravni KP Ljubljansko barje. Prikazana je povezava med cilji in sinergije med posameznimi ukrepi in politikami.

Rezultat projektne naloge je predlog ukrepov s področja različnih razvojnih sektorjev in politik, ki bodo skozi osnovne dejavnosti, ki se izvajajo na podeželju, predvsem pa skozi kmetijsko dejavnost, pripomogli k doseganju ciljev KP Ljubljansko barje in ostalih ciljev na višjih ravneh. Predlagani ukrepi so postavljeni in oblikovani na način, da so realno izvedljivi in da jih lahko Uprava KP Ljubljansko barje pretežno s svojimi partnerji neposredno ali posredno tudi izvaja. Izpostavljeni so ukrepi, ki so na strateški ravni oziroma pretežno odvisni od drugih odgovornih deležnikov, vendar lahko Uprava KP Ljubljansko barje vidneje ali močneje prispeva oziroma vpliva na njihovo izvajanje.

Opredelitev pojmovanja kmetijstva v odnosu do razvoja podeželja je zelo pomemben vidik, ki ga je za potrebe učinkovite izvedbe projektne naloge potrebno jasno opredeliti. Razvoj podeželja je na ravni EU opredeljen kot ena pomembnejših in aktivnejših sektorskih politik, ki v 27 državah EU skupno pokriva 91% površja ter 56% populacije današnje EU. Znotraj omenjene politike sta izpostavljeni predvsem dve panogi: kmetijstvo in gozdarstvo. Panogi sta ključni pri zagotavljanju trajnostnega upravljanja z zemljišči in naravnimi viri, ter predstavljata podlago za ekonomsko diverzifikacijo v podeželskih skupnostih. Skladno s Strategijo ohranjanja biodiverzitete v EU do leta 2020 (»Naše življenjsko zavarovanje, naš naravni kapital: strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020«) je obseg kmetijstva in gozdarstva vezan na 72% površja EU. Razvoj podeželja gre tako pojmovati kot multidisciplinarno politiko v EU, ki usmerja razvoj na podeželskih območjih k doseganju pričakovanih ciljev, ter zagotavlja kvalitetnejše življenje prebivalcev na teh območjih. Na zavarovanih območjih, območjih NATURA 2000 in območjih visoke naravne vrednosti (v nadaljevanju: območja HNV) je tako prednostna smer politike razvoja podeželja upravljanje kmetijskih zemljišč s primarnim namenom doseganja varstvenih ciljev in zagotavljanja javnih dobrin.

V projektni nalogi so opredeljeni strateški in specifični cilji za področje kmetijstva, kot ene izmed ključnih panog razvoja podeželja. Glede na strateške cilje, ki jih EU politika razvoja podeželja postavlja v obstoječih dokumentih in v razpoložljivih dokumentih za obdobje 2014-2020 ter skladno z varstvenimi cilji zavarovanega območja KP Ljubljansko barje predstavlja politika razvoja podeželja vsebinski okvir in najpomembnejši finančni instrument, znotraj katerega bodo opredeljeni tudi strateški cilji, ki bodo vplivali na kmetijstvo na projektnem območju.

Obstoječi cilji in usmeritve KP Ljubljansko barje sovpadajo s cilji na višjem nivoju (slika 1). Območje parka resda predstavlja mikro segment iz vidika izvajanja strateških vsebin EU, vendar je vsako še tako majhno lokalno območje pomembno za doseganje zastavljenih ciljev. Če na park gledamo skozi bogastvo ohranjenosti narave in posebno redkih karakteristik, ki ga označujejo, potem ta segment še pridobi na svoji vrednosti in obsegu. Realizacija politik in usmeritev se vse bolj nagiba k implementaciji na lokalnem nivoju, saj je le tako zagotovljeno učinkovito reševanje prepoznavnih problemov in izkoriščanje obstoječih potencialov. Zaradi tega je pomembno prepoznati KP Ljubljansko barje, kot pomemben del skupne evropske zgodbe pri zasledovanju vizije trajnostnega in uravnoveženega razvoja vseh regij in lokalnih območij EU. V primeru KP Ljubljansko barje se odlično odraža, že mnogokrat uporabljena fraza »Misli globalno, deluj lokalno«.

Slika 1: Shematski prikaz povezav med cilji.

2 PREGLED ZAKONODAJNIH IN STRATEŠKIH VSEBIN

2.1 Pregled ključne zakonodaje in strateških usmeritev EU

2.1.1 Okvir za biotsko raznovrstnost in kmetijstvo v Evropski Uniji

V obrambo prekomernemu izkoriščanju okolja s strani človeške populacije ter ob vse hitrejšemu upadanju ravni biotske raznovrstnosti so Združeni Narodi pripravili Konvencijo o biološki raznovrstnosti, ki velja za mednarodno pravno obvezujočo pogodbo. Ohranjanje biotske raznovrstnosti, njena trajnostna uporaba ter poštena in pravična razdelitev koristi izhajajočih iz rabe genskih virov so tri glavni cilji imenovane Konvencije, ki je bila svetovnim državam dana v podpis v Rio de Janeiru 5. junija leta 1992. Pogodbenice Konvencije o biotski raznovrstnosti in Svetovni vrh za

trajnostni razvoj so postavili cilj zmanjšati upadanje biotske raznovrstnosti do leta 2010 ter se obvezale k zaustavitvi upadanja biotske raznovrstnosti do leta 2010 v Strategiji trajnostnega razvoja, ki je bila sprejeta na evropskem vrhu v Goteborgu leta 2001 ter v nadgrajeni verziji leta 2006.

Pomemben korak k doseganju skupnega cilja zaustavitve upadanja biotske pestrosti je sprejetje Akcijskega načrta ohranjanja biotske raznovrstnosti v Evropski Uniji, ki se spoprijema s pomembnim izzivom poenotene integracije ciljev ohranjanja biotske pestrosti v ostale sektorske politike EU. Države članice EU so kot enega ključnih ciljev opredelile vzpostavitev omrežja Natura 2000 in njegovo učinkovito upravljanje. Natura 2000 tako predstavlja osrednje stičišče evropske politike ohranjanja narave in biotske raznovrstnosti. Predstavlja vseevropsko omrežje posebnih varstvenih območij, katerega osnovni namen je zagotoviti dolgoročno preživetje evropsko najvrednejših in ogroženih živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov. Območja Natura 2000 imajo pravno podlago v Direktivi Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (v nadaljevanju: Direktiva o habitatih) in Direktivi Sveta 79/409/EGS z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prosto živečih ptic (v nadaljevanju: Direktiva o pticah). Pomen območjem Natura 2000, kot orodju za doseganje ciljev ohranjanja biotske raznovrstnosti daje tudi objavljeno vmesno poročilo Evropske komisije o izvajanju 6. Okoljskega akcijskega programa 2002 – 2012, kjer je poudarjena pomembnost popolnega in učinkovitega izvajanja zakonodaje, ki pokriva Naturo 2000 v državah članicah EU. Med pomembnejšimi dejstvi, ki prispevajo k skupnim prizadevanjem za ohranjanje biotske raznovrstnosti je dejstvo, da podeželje pokriva 91% površja EU, kjer je naseljenih več kot 56% vseh njenih prebivalcev. Podeželje EU je tako ključnega pomena pri uresničevanju ekonomskih in socialnih potreb prebivalstva, kot tudi pri zagotavljanju hrane, energije, vodnih virov in biotske raznovrstnosti. Ta je na podeželju zelo prisotna zaradi relativno neokrnjenih in raznolikih naravnih okolij. Razvoj podeželja EU pa je bistveno zaznamovala skupna kmetijska politika (v nadaljevanju: SKP), ki je zadnjih desetletjih predmet obsežnejših reform.

Ob sprejetju SKP, z Rimsko pogodbo leta 1957, se je v evropskem kmetijstvu zgodil velik preobrat v dojemanju pomena večplastnosti te panoge. Evropska komisija v SKP od nekdaj prepozna pomembno vlogo, predvsem v zagotavljanju stabilne oskrbe z varno hrano po sprejemljivih cenah za evropske potrošnike, v zagotavljanju primerne življenjske ravni kmetijskih pridelovalcev ob sočasnem omogočanju modernizacije in razvoja kmetijske industrije, ter v zagotavljanju ohranjanja kmetijstva kot dejavnosti v vseh regijah EU. Kljub temu so cilji SKP, med katerimi zagotavljanje redne oskrbe z živili po sprejemljivih cenah za potrošnike, zagotavljanje primerne življenjske ravni kmetijskih pridelovalcev, povečanje storilnosti v kmetijski pridelavi ter stabilizacija kmetijskih trgov proti koncu 20. stoletja povzročili splošno krizo konvencionalnega kmetijstva (Henle s sod., 2008). Negativne posledice, ki se kažejo v upadu stopnje zaposlenosti na podeželju, izginjanju tradicionalne kmetijske kulturne krajine, slabšanju stanja okolja ter splošnemu upadu stopnje biotske raznovrstnosti na podeželju so bile vzrok, da je bila SKP z množičnim spodbujanjem k intenzivni in specializirani kmetijski proizvodnji prisiljena v temeljite sistemske spremembe.

Z reformami v obdobju 1999 – 2005 so bile izvedene ključne spremembe v načinu dodeljevanja neposrednih plačil iz naslova SKP, z uvedbo t.i. drugega stebra za spodbujanje razvoja podeželja, ki v luči trajnostnega razvoja evropske družbe poudarja eko-socialni pomen kmetijstva. S strategijo trajnostnega razvoja iz Göteborga pa je bil lizbonskim ciljem o gospodarski rasti in novih delovnih mestih dodan okoljski vidik o zaustavitvi upada biotske pestrosti do leta 2010. Kmetijstvo in razvoj podeželja imata torej pomembno vlogo v evropski družbi, saj samo kmetijske površine pokrivajo več kot 45,0 odstotkov (180 milijonov ha) celotnega evropskega prostora na območju EU 27 (Henle s sod., 2008). SKP v svojem prenovljenem konceptu poudarja pomen trajnosti in sicer v kontekstu izboljšanja splošne kvalitete pridelane hrane v EU, zagotavljanja varnosti pridelane hrane, pazljivosti za kvalitetnejše življenje podeželskih skupnosti, zagotavljanja varovanja okolja za prihodnje generacije, zagotavljanja dobro počutja živali in minimiziranja stroškov ter posledično zmanjševanje davčnih bremen prebivalcev EU.

Države članice danes uresničujejo cilje novega modela kmetijstva na podlagi določil Uredbe Sveta EC o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, ki določa povezanost in dopolnjevanje politike razvoja podeželja s politiko tržne in dohodkovne podpore v okviru SKP, kot tudi upoštevanje splošnih ciljev politike ekonomske in socialne kohezije, ter

Lizbonske strategije in Strategije trajnostnega razvoja iz Göteborga. Med ključnimi vprašanji, ki se jim je treba posvetiti, uredba izpostavlja biotsko raznovrstnost, upravljanje območij Natura 2000, varstvo voda in tal, ublažitev podnebnih sprememb vključno z zmanjševanjem emisij toplogrednih plinov, zniževanjem emisij amoniaka in sonaravno uporabo pesticidov. V nadaljevanju uredba izpostavlja nujnost dodeljevanja podpor kmetom za lažje soočanje s posebnimi omejitvami na določenih območjih, ki izhajajo iz izvajanja Direktive o pticah in Direktive o habitatih, in s tem prispevati k učinkovitemu upravljanju območij Natura 2000. V programskem obdobju 2007 – 2013 je Evropska komisija uvedla samostojen finančni sklad - Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (v nadaljevanju: EKSRRP, ki predstavlja korak naprej v predvideni dolgoročni reformi SKP).

V zgodovinskem pogledu so v odnosu med ohranjanjem biotske raznovrstnosti in kmetijske dejavnosti v evropskem prostoru ugotovljeni trije ključni dejavniki, ki hkrati predstavljajo tudi vzroke za nastanek obstoječih konfliktnih situacij in sicer:

1. intenziviranje kmetijstva,
2. opuščanje ekstenzivnih nizko proizvodnih kmetijskih sistemov na območjih HNV,
3. spremembe v obsegu kmetijskih operacij.

Na podlagi evropskih strateških smernic in posledično uredbe o podporah za razvoj podeželja, v okviru katerih se ukrepi v programskem obdobju 2007-2013 prvič financirajo iz samostojnega finančnega sklada, vsaka država članica EU pripravi svoje nacionalne strategije in programe razvoja podeželja. Hkrati predvidi izvedbene ukrepe, ki morajo v skladu s smernicami EU odražati večnamensko vlogo, ki jo ima kmetijstvo v bogastvu in raznolikosti krajine, živilskih proizvodih ter kulturni in naravni dediščini.

Splošni trendi in spremembe, ki se odražajo na EU ravni se lahko zasledijo tudi na mikrolokalnem nivoju in konec koncev od tam tudi izhajajo. Lahko se trdi, da se območje KP Ljubljanskega barja sooča s podobno problematiko, kot je opredeljena v najpomembnejših strateških dokumentih EU. Pristojne institucije EU pripravljajo ali pa so že pripravile nove strateške usmeritve za prihodnje reševanje problemov in doseganje zastavljenih ciljev, v katere so vključena vsa območja držav članic EU. Pravilna in ustrezna izvedba ukrepov na lokalnem in regionalnem nivoju bo bistvenega pomena za doseganje ciljev in prekinitev trenutnih neugodnih trendov, ki so prisotni tako na ekonomsko finančnem, socialnem in še posebej na okoljskem področju. KP Ljubljansko barje v tem pogledu predstavlja zaključeno lokalno območje z lastnim upravljanjem, vizijo in cilji, ki sovpadajo s prihajajočimi politikami ohranjanja narave in razvoja podeželja ter kot takšen lahko odigra nezanemarljivo vlogo pri povezovanju in realizaciji le teh.

2.1.2 Strategija Evropa 2020

Na nivoju EU je bila pripravljena nova strategija za oživitev gospodarstva, razvoj in izhod iz gospodarske in finančne krize. Dokument med drugim vsebuje tudi cilje in pobude iz naslova gospodarnega izkoriščanja virov, uporabe okolju prijaznih tehnologij ter upravljanja z zemljišči. Cilji strategije so posredno ali neposredno povezani s cilji KP Ljubljansko barje, ki bo s svojimi strateškimi in izvedbenimi dokumenti ter aktivnostmi prispeval tudi k njihovemu uresničevanju. Z namenom spodbujanja usklajenega, uravnoveženega in trajnostnega razvoja EU bo vzpostavljen Skupni strateški okvir na ravni EU, v katerem bodo opredeljena prednostna področja in naloge za doseganje ciljev Strategije Evropa 2020 (Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast), ki jo je predlagala Evropska komisija 3. marca 2010. V njenem ospredju so tri prednostne prvine, ki se medsebojno krepijo:

- **Pametna rast:** razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah.

- **Trajnostna rast:** spodbujanje bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki gospodarneje izkorišča vires.
- **Vključujoča rast:** utrjevanje gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti, ki krepi socialno in teritorialno kohezijo.

Evropska komisija je v okviru Strategije Evropa 2020 predlagala tudi pet krovnih ciljev, ki zajemajo prednostna področja ter sedem vodilnih pobud, s katerimi želi vzpodbuditi napredek na vsakem od prednostnih področij.

V okviru prednostne naloge »Pametna rast« so vključene vodilne pobude »Unija inovacij«, »Mladi in mobilnost« ter »Evropski program za digitalne tehnologije. V tem segmentu gre izpostaviti vodilno pobudo »Unija inovacij«, ki med cilji opredeljuje gospodarno izkoriščanje virov in okolju prijazno proizvodnjo ter upravljanje zemljišč, kar sovпада tudi s cilji KP Ljubljansko barje.

V okviru prednostne naloge »Trajnostna rast« sta opredeljeni dve vodilni pobudi »Evropa, gospodarna z viri« in »Industrijska politika za dobo globalizacije«. Predvsem pobuda »Evropa, gospodarna z viri« opredeljuje cilje in prizadevanja v povezavi z varovanjem okolja na področjih uporabe finančnih instrumentov EU (npr. razvoja podeželja, strukturnih skladov...), uporabe nizkoogljičnih tehnologij, dvigovanja energetske učinkovitosti ter gospodarnega izkoriščanja virov. Poslanstvo in delovanje KP Ljubljansko barje bo po vsej verjetnosti najbolj prispevalo k doseganju slednjega cilja, saj se usmeritve parka ukvarjajo predvsem z ohranjanjem narave in okolju prijaznem upravljanjem z zemljišči ter vodami.

Prednostna naloga »Vključujoča rast« zajema vodilni pobudi »Program za nova znanja in nova delovna mesta« in »Evropska platforma za boj proti revščini«. Delovanje in aktivnosti KP Ljubljansko barje so pri tej prednostni nalogi povezane predvsem s področjem izobraževanja in usposabljanja ter krepitve socialnega dialoga. Predvsem princip partnerskega delovanja in sodelovanja z vsemi deležniki, ki bodo ustrezno informirani ter osveščeni je lahko ključ do doseganja uspehov in izpolnjevanja zastavljenih ciljev.

2.1.3 Strategija ohranjanja biodiverzitete v EU 2020

Novo sprejeta Strategija ohranjanja biodiverzitete do leta 2020 (»Naše življenjsko zavarovanje, naš naravni kapital: strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020«) določa šest med seboj povezujočih se ciljev, ki skupaj prispevajo k doseganju krovnega namena dokumenta. Ta je osredotočen na zaustavitev upadanja stopnje biotske raznovrstnosti in degradacije ekosistemskih funkcij v EU do leta 2020.

Strategija do leta 2020 vključuje šest ciljev, ki se vzajemno podpirajo in so soodvisni ter ustrezajo krovnemu cilju za leto 2020. Vsi cilji bodo pripomogli k zaustavitvi izgubljanja biotske raznovrstnosti in slabšanja ekosistemskih storitev, pri čemer je vsak namenjen reševanju konkretnega problema: varstvu in obnavljanju biotske raznovrstnosti ter povezanih ekosistemskih storitev (cilja 1 in 2), krepitvi pozitivnega prispevka kmetijstva in gozdarstva ter zmanjševanju ključnih pritiskov na biotsko raznovrstnost EU (cilji 3, 4 in 5) in povečanju prispevka EU k svetovni biotski raznovrstnosti (cilj 6):

- zaustavitev slabšanja stanja vseh vrst in habitatov,
- ohranitev in izboljšanje ekosistemov ter njihovih storitev,
- čim bolj povečati kmetijska območja, za katere veljajo ukrepi, ki so povezani z biotsko raznovrstnostjo,
- doseganje največjega trajnostnega donosa v ribištvi,
- nadzor nad invazivnimi tujerodnimi vrstami in

- povečati prispevek EU k zaustavitvi svetovne izgube biotske raznovrstnosti.

Strategija uresničuje zastavljene cilje in vizijo novo sprejetega globalnega strateškega plana ohranjanja biodiverzitete 2011 – 2020, ki je bil postavljen kot rezultat srečanja na 10. konferenci partnerjev (CoP10) Konvencije o biotski raznovrstnosti (CBD) v Nagoyi na Japonskem v letu 2010. Hkrati pa dokument postavlja tudi lastne specifične cilje, ki vodijo k doseganju globalnih ciljev ohranjanja biotske raznovrstnosti. Ključen je predvsem strateški cilj št. 3, ki je vezan na zagotavljanje trajnosti v kmetijstvu. Procesi integracije politike ohranjanja biotske raznovrstnosti so se intenzivno izvajali že v preteklem obdobju, vendar kot ugotavlja strategija premalo učinkovito. Do leta 2020 naj bi se tako predvsem spodbujalo integracijo v ključne sektorje predvsem skozi cilje in aktivnosti, ki povečujejo pozitivne učinke tudi kmetijstva na ohranjanje biotske raznovrstnosti in trajnostne rabe.

Strateški cilj 3 za področje kmetijstva določa, da je potrebno do leta 2020 doseči maksimalen obseg kmetijskih površin, ki so vključene v sheme biodiverzitetnih ukrepov v okviru SKP. Tako bo zagotovljeno ohranjanje biotske raznovrstnosti in ovrednoten konkretno merljiv napredek ohranjenosti statusa vrst in habitatov, ki so odvisni od kmetijstva.

V prilogi k strategiji so navedene tudi prednostne aktivnosti za uresničevanje strateškega cilja 3:

- ***Aktivnosti 8: Povečati neposredna plačila za zagotavljanje okoljskih javnih dobrin preko evropske Skupne kmetijske politike:***
 - Spodbujanje k usmeritvi neposrednih plačil k zagotavljanju okoljskih javnih dobrin preko kmetijskih praks, ki presegajo standarde navzkrižne skladnosti (Cross-compliance).
 - Nadgradnja in poenostavitev pravil dobrih kmetijskih in okoljskih pogojev (GAEC) in navzkrižne skladnosti (Cross-compliance) in integracija okvirne vodne direktive (Water Framework Directive) za ohranjanje vodnih habitatov na podeželskih območjih.
- ***Aktivnost 9: Bolje usmerjena politika Razvoja podeželja k ohranjanju biotske raznovrstnosti:***
 - Integracija konkretnih kvantitativnih ciljev biotske raznovrstnosti v EU in nacionalne strategije ter programe razvoja podeželja, ter opredelitev aktivnosti na regionalnih in lokalnih ravneh.
 - Vzpostavitev mehanizmov za lažje in učinkovitejše sodelovanje med kmetijskimi deležniki z namenom doseganja ohranjanja krajinskih elementov, varovanje genskih virov ter ohranjanje biotske raznovrstnosti.
- ***Aktivnost 10: Ohranjanje EU kmetijske genetske raznovrstnosti:***
 - Spodbujanje k vključevanju v kmetijsko okoljske ukrepe za podporo kmetijski genski raznovrstnosti, ter preveritev obsega za pripravo strategije za ohranjanje genetske raznovrstnosti v kmetijstvu.

Strateški cilj 3 se navezuje tudi na izvajanje aktivnosti znotraj strateških ciljev 1 in 2, ki postavljata zelo jasne prioritete na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti: popolno izvajanje Direktive o pticah in Direktive o habitatih, ter ohranjanje ekosistemov in ekosistemskih funkcij, vključno z renaturacijo 15% vseh že uničenih ekosistemov v EU. Strategija na ravni EU poudarja pomen partnerstva in med sektorskega povezovanja za povečanje učinkovitosti doseganja ciljev v smislu »V tem smo vsi skupaj« (»We are all in this together«).

2.1.4 Posebna varstvena območja Natura 2000

Območja Nature 2000 tvorijo posebna varstvena območja, opredeljena na podlagi določil Direktive o pticah in posebna ohranitvena območja, določena na podlagi Direktive o habitatih. Vsaka država članica EU je območja Natura 2000 dolžna ustrezno varovati in zagotavljati ohranitev ugodnega stanja vrst in njihovih življenjskih prostorov ter preverjati vse načrte in ukrepe, ki bi utegnili vplivati na vrste in habitate. Obveznosti iz Nature 2000 se morajo izvajati tudi na območju KP Ljubljansko barje, kar sovпада tudi z varstvenimi cilji določenimi v njegovih internih aktih. Natančnejše usmeritve za posamezne vrste in habitate, ki so predmet varstva iz naslova Natura 2000 so opredeljene v Operativnem programu – programu upravljanja območij Natura 2000 2007-2013.

2.1.5 Skupna kmetijska politika EU

Kmetijstvo je bistveni del evropskega gospodarstva in družbe. Vsako večje zmanjšanje kmetijske dejavnosti v EU bi imelo neposredne učinke na izgubo BDP ter delovnih mest v povezanih sektorjih, zlasti v kmetijsko-živilski dobavni verigi, ki je odvisna od primarnega kmetijskega sektorja EU, saj ji zagotavlja visoko kakovost, konkurenčnost in zanesljive surovine, in tudi v neživilskih sektorjih. Prizadete bi bile tudi podeželske dejavnosti, kot so turizem, prevoz ter lokalne in javne storitve. Zelo verjetno bi se povečalo odseljevanje s podeželja, kar bi močno vplivalo na okolje in družbo.

Krovni dokument, ki opredeljuje razvoj in usmeritve SKP v prihajajočem programskem obdobju 2014-2020 predstavlja sporočilo Evropske komisije »Skupna kmetijska politika proti letu 2020: odziv na prihodnje izzive, povezane s hrano, naravnimi viri in ozemljem«. V dokumentu je zapisano, da mora biti SKP tudi v prihodnje trdna enotna politika, temelječa na dveh stebrih in treh glavnih ciljih:

- vitalna proizvodnja hrane,
- trajnostno upravljanje naravnih virov in ukrepi na področju podnebnih sprememb,
- uravnotežen teritorialni razvoj.

Dokument s tem določa tri nove izzive, s katerimi se morata spopasti SKP in kmetijstvo v prihajajočem obdobju in s katerimi bo SKP prispevala tudi k doseganju ciljev Strategije Evropa 2020:

- pametna rast – s povečanjem učinkovitosti virov in krepitevijo konkurenčnosti kmetijstva na podlagi tehnološkega znanja in inovacij ter z razvojem kakovostnih proizvodov z visoko dodano vrednostjo, razvojem zelenih tehnologij ter uporabo informacijske in komunikacijske tehnologije, naložbami v usposabljanje, s spodbudami za družbene inovacije na podeželskih območjih in z izboljšanjem raziskovalnih dejavnosti,
- trajnostna rast – z ohranitvijo osnove za proizvodnjo hrane in krme ter obnovljive energije, zagotavljanjem trajnostnega upravljanja zemljišč, okoljskih javnih dobrin, odzivom na izgubo biotske raznovrstnosti, s spodbujanjem obnovljivih virov energije, zdravja živali in rastlin, povečanjem učinkovitosti virov na podlagi tehnoloških inovacij ter z uporabo rezultatov raziskav, nadaljnjim zmanjševanjem emisij, s povečanjem zalog ogljika ter s polnim izkoristkom potenciala podeželskih območij, ter
- vključujoča rast – s sprostitvijo gospodarskega potenciala na podeželskih območjih z razvojem lokalnih trgov in delovnih mest, s podporo prestrukturiranju kmetijstva in dohodku kmetov za ohranitev trajnostnega kmetijstva po vsej Evropi.

Predlagani instrumenti reformno posegajo na področje obeh stebrov SKP. Spremembe so predvsem občutne na I. stebri, kjer se predvideva:

- podpora osnovnega dohodka z osnovnimi nevezanimi neposrednimi plačili, da se zagotovi enotna raven obvezne podpore vsem kmetovalcem v posamezni državi članici (ali regiji);
- okrepitev okoljske uspešnosti SKP z uvedbo zahteve po „zeleni“ komponenti neposrednih plačil s podporo okoljskim ukrepom, ki bi se izvajali na celotnem ozemlju EU;
- spodbujanje trajnostnega razvoja kmetijstva na območjih s posebnimi naravnimi ovirami;
- dodeljevanje prostovoljno vezane podpore z jasno določenimi omejitvami;
- enostavna in posebna shema pomoči za male kmete;
- poenostavitev navzkrižne skladnosti.

Kot celovit del SKP se je politika razvoja podeželja izkazala za koristno pri krepitvi trajnosti kmetijskega sektorja EU in podeželskih območij, in sicer z gospodarskega, okoljskega in družbenega vidika. Ta politika bo še naprej polno upoštevala ovire in možnosti, povezane z okoljem in podnebnimi spremembami, ter ustvarjala najrazličnejše koristi za kmetovanje, podeželje in širšo družbo, hkrati pa prispevala k naslednjemu:

- h konkurenčnosti kmetijstva: s spodbujanjem inovacij in prestrukturiranja ter s pomočjo kmetijskemu sektorju, da postane gospodarnejši z viri;
- k trajnostnemu upravljanju naravnih virov z varstvom okolja in krajine, zagotovitvijo odpornosti kmetijstva proti podnebnim spremembam ter ohranitvijo proizvodne zmogljivosti zemljišč;
- k uravnoteženemu teritorialnemu razvoju podeželskih območij po vsej EU z okrepitevijo vloge lokalnega prebivalstva, razvojem zmogljivosti in izboljšanjem lokalnih razmer ter povezav med podeželjem in mestnimi območji.

V tem okviru morajo biti okolje, podnebne spremembe in inovacije vodilne teme, ki bodo usmerjale politiko bolj kot kadarkoli doslej. Naložbe bodo morale povečati gospodarsko in okoljsko učinkovitost; okoljski ukrepi bodo morali bolje odražati posebne potrebe regij in lokalnih območij, kot so Natura 2000 ali kmetijske površine na območjih HNV; pri ukrepih za sprostitev potenciala podeželskih območij je treba polno upoštevati inovativne ideje za podjetja in lokalno upravljanje. Treba je izkoristiti nove priložnosti za lokalni razvoj, kot so alternativni distribucijski kanali, ki dodajajo vrednost lokalnim virom. Prav tako je treba podpreti razvoj neposredne prodaje in lokalnih trgov. Prednostno je treba tudi obravnavati posebne potrebe mladih kmetovalcev in novih gospodarskih subjektov.

Cilje politike razvoja podeželja se bo zasledovalo preko šestih prednostnih nalog EU, ki izhajajo iz ciljev Strategije Evropa 2020, in sicer:

- pospeševanje prenosa znanja v kmetijstvu in gozdarstvu,
- povečanje konkurenčnosti kmetijstva in vitalnosti kmetij,
- spodbujanje organizacije prehranskih verig in obvladovanje tveganja v kmetijstvu,
- ohranjanje in krepitev ekosistemov, odvisnih od kmetijstva in gozdarstva,
- spodbujanje učinkovite rabe virov in prehod v nizkoogljično gospodarstvo,
- izkoriščanje potenciala delovnih mest in razvoja podeželskih območij.

2.2 Zakonodajne in strateške usmeritve na nacionalni ravni

2.2.1 Ohranjanje biotske raznovrstnosti

Osnovno zakonodajno podlago sistemu ohranjanja biotske raznovrstnosti predstavljata Zakon o varstvu okolja (v nadaljevanju: ZVO) in Zakon o ohranjanju narave (v nadaljevanju: ZON). ZVO vzpostavlja sistemski okvir za ohranjanje narave, katere bistveni del je ohranjanje biotske raznovrstnosti. Namen varstva okolja je v skladu z določbami ZVO spodbujati in usmerjati družbeni razvoj, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. ZVO ureja področje varstva okolja pred obremenjevanjem, kot temeljni pogoj za trajnostni razvoj in v tem okviru določa temeljna načela varstva okolja, ukrepe varstva okolja, spremljanje stanja okolja in informacije o okolju, ekonomske in finančne instrumente varstva okolja, javne službe varstva okolja in druga z varstvom okolja povezana vprašanja. Ohranjanje narave in s tem biotska raznovrstnost pa ostaja vpeta v sistem varstva okolja prek skupnega načrtovanja in programiranja, združenih postopkov okoljskih presoj, skupno urejenega spremljanja stanja okolja, obveščanja javnosti o okoljskih podatkih, dostopu do okoljskih podatkov, okoljskih dajstev za rabo naravnih dobrin, nevladnih organizacijah na področju varstva okolja, ki delujejo v javnem interesu, in urejanja koncesij na naravnih dobrinah.

ZON v temeljnih določbah opredeljuje določitev ukrepov ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistema varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave. Ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti so opredeljeni kot ukrepi, s katerimi se ureja varstvo prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, vključno z njihovim genskim materialom in habitatni ter ekosistemi, in omogoča trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti ter zagotavlja ohranjanje naravnega ravnovesja. ZON določa razmerja do varstva mednarodno varovanih vrst. Opredeljuje tudi posebno varstveno območje Natura 2000, kot ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju EU pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ptic in drugih živalskih ter rastlinskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov. Način varstva območij je določen kot proces usklajevanja predloga med samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in Vlado Republike Slovenije, ki določi posebna varstvena območja na območju države. Za posamezna območja se določi varstvene cilje ter predpiše varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov. Ohranjanje posebnih varstvenih območij se zagotavlja z ukrepi varstva naravnih vrednot ter z ukrepi po drugih predpisih, ki lahko prispevajo k njihovi ohranitvi, kamor se uvrščajo tudi načrti trajnostnega gospodarjenja oziroma upravljanja naravnih dobrin. ZON predvideva poseben program upravljanja – Operativni program upravljanja območij Natura 2000, ki je bil sprejet leta 2007.

Zakonodajno – pravni podlagi varstva okolja in ohranjanja narave sledi strateško – programski okvir, ki ga predstavljata Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012 (v nadaljevanju: ReNPVO) in Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji, ki je bila sprejeta že leta 2001.

ReNPVO določa dolgoročne cilje, usmeritve in naloge na področju varstva okolja, kamor spada tudi ohranjanje narave. Temelji na dejstvu, da predstavlja omrežje Natura 2000 najprimernejša območja za ohranjanje ali doseganje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov v interesu EU. Z namenom doseganja ugodnega stanja predvideva ukrepe, ki so lahko ukrepi varstva narave, ukrepi prilagojene rabe naravnih dobrin, prilagojeno upravljanje z vodami ali kmetijsko okoljski ukrepi. Ključni operativni program za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki ga predvideva ReNPVO je Operativni program – program upravljanja območij Natura 2000.

Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji je strateški dokument, ki za obdobje 2002–2012 določa sklop specifičnih ciljev in usmeritev za usklajeno izvajanje ukrepov, ki prispevajo k doseganju treh glavnih ciljev Konvencije o biološki raznovrstnosti. Omenjeni cilji so ohranjanje biotske raznovrstnosti, trajnostna raba njenih sestavin ter poštena in pravična delitev koristi genskih virov. Strategija posebej obravnava tudi habitatne tipe v kmetijski kulturni krajini, kjer je predstavljen pomen ekstenzivne rabe kmetijskih zemljišč, ki vzdržujejo kmetijsko krajino ter pomagajo ohranjati habitatne tipe, ki bistveno prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Med pomembnejšimi habitatnimi tipi so omenjena vlažna in suha travišča na revnih tleh, travniški sadovnjaki, omejki, drevoredi ter podeželski mozaik. Omenjeni tipi so zaradi prehoda na intenzivni način pridelave hrane

in zaradi opuščanja sonaravnih oblik kmetovanja ogroženi. Strategija za tovrstne habitatne tipe postavlja dva osnovna cilja in sicer ohranitev sedanjega obsega vlažnih in suhih travnišč ter travniških sadovnjakov, prednostno na območjih ogroženih ali endemičnih živalskih ali rastlinskih vrst, ter ohranitev sedanje dolžine omejnikov oziroma njeno povečanje, prednostno na ekološko pomembnih območjih. Natančnejša določila ohranjanja biotske raznovrstnosti v kmetijski kulturni krajini s poudarkom na območjih Natura 2000 so navedena v Uredbi o posebnih varstvenih območjih - območjih Natura 2000.

2.2.2 Natura 2000 in program upravljanja

Uredba o posebnih varstvenih območjih na podlagi 33. člena ZON določa posebna varstvena območja (območja Nature 2000) in varstvene cilje na teh območjih ter varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov ter habitatnih tipov, katerih ohranjanje je v interesu EU. Poleg tega določa tudi druga pravila ravnanja za ohranjanje območij Natura 2000. V 3. členu določa način opredelitve območij, ki temelji na strokovnih merilih (preglednica 1) za ocenjevanje območij za posamezni habitatni tip in posamezno vrsto in sicer:

- habitatne tipe, ki so kot habitatni tipi, katerih ohranjanje je v interesu EU, navedeni v predpisu o določitvi habitatnih tipov, ki se na območju Republike Slovenije prednostno ohranjajo v ugodnem stanju;
- habitate rastlinskih vrst, ki so kot vrste, katerih ohranjanje je v interesu EU, navedene v predpisu o zavarovanju rastlinskih vrst;
- habitate vrst ptic in drugih živalskih vrst, ki so kot živalske vrste, katerih ohranjanje je v interesu EU in se na ozemlju Republike Slovenije redno pojavljajo, navedene v predpisu o zavarovanju živalskih vrst.

Preglednica 1: Seznam predpisanih meril za določitev območij Natura 2000 iz Uredbe o posebnih varstvenih območjih - območjih Natura 2000.

A. Merila za ocenjevanje območij za habitatni tip	a) Stopnja zastopanosti habitatnega tipa na območju.
	b) Površina habitatnega tipa na območju, v razmerju do celotne površine tega habitatnega tipa na ozemlju države.
	c) Stopnja ohranjenosti strukture in funkcij habitatnega tipa in možnosti za obnovitev.
	d) Globalna ocena vrednosti območja za ohranitev habitatnega tipa.
B. Merila za ocenjevanje območij za posamezno vrsto	a) Velikost in gostota populacije vrste na območju v razmerju do populacij na ozemlju države ter za vrste ptic tudi v razmerju do populacij na ozemlju Evropske unije.
	b) Stopnja ohranjenosti značilnosti habitata, ki so pomembne za vrsto in možnosti za obnovitev.
	c) Stopnja izoliranosti populacije vrste na območju v razmerju do naravnega območja razširjenosti vrste.
	d) Globalna ocena vrednosti območja za ohranitev vrste.

Izpolnjevanje strokovnih meril iz 3. člena Uredbe o posebnih varstvenih območjih se ugotavlja na podlagi spremljanja stanja rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov skladno s predpisi, ki urejajo

habitatne tipe in zavarovane rastlinske in živalske vrste. Območja Natura 2000 pa se prilagajajo ugotovitvam spremljanja stanja rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov.

V 12. členu je opredeljeno načrtovanje varstva območij Natura 2000, kjer se zaradi uresničevanja varstvenih ciljev izvajajo prilagojena raba naravnih dobrin in upravljanja voda ter ukrepi varstva, ki se določijo v programu upravljanja območij Natura 2000. V tem programu se opredelijo ukrepi ob upoštevanju značilnosti posameznega območja, vključno s socio-demografskimi in ekonomskimi značilnostmi, dejanskega stanja v ekosistemu ter obstoječih in pričakovanih dejavnikov ogrožanja. Natančneje program upravljanja Natura 2000 območij vsebuje: podrobne varstvene cilje, ukrepe za doseganje varstvenih ciljev, kazalnike spremljanja učinkovitosti. Prav tako se v programu določijo ukrepi varstva in aktivnosti za zagotovitev povezanosti evropskega ekološkega omrežja ter raziskovalne aktivnosti na področju bazičnih in aplikativnih znanosti.

Osnovni namen programa upravljanja je opredeliti izvajanje obveznosti varstva območij Natura 2000 za obdobje 2007-2013, ki jih nalagata Sloveniji Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih. S programom se podrobneje opredeljuje varstvene cilje in ukrepe na območjih Natura, pristojne sektorje in odgovorne nosilce za izvajanje varstvenih ukrepov. Z vidika upravljanja območij program upravljanja vsebuje podrobnejšo opredelitev varstvenih ciljev in ukrepov na območjih Natura 2000, kjer se opredelijo zahteve ohranjanja za vsako posamično območje Natura 2000, kot ključno informacijo za deležnike ohranjanja teh območij, opredeli neposredne varstvene ukrepe za upravljske načrte zavarovanih območij, opredeli ukrepe prilagojene rabe za doseganje varstvenih ciljev pri izkoriščanju naravnih dobrin, gospodarjenju z gozdovi, kmetijstvu, lovu in ribolovu in upravljanju voda ter predvidi druge ukrepe, če so potrebni za zagotavljanje ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov.

Izvajanje programa upravljanja naj bi prispevalo k izrabi priložnosti območij Natura 2000 za lokalni oz. regionalni razvoj, delovna mesta in gospodarsko rast, upoštevajoč gospodarske, socialne in demografske značilnosti ter načela trajnostnega razvoja. V programu upravljanja je zapisano, da območja Natura 2000 s svojimi značilnostmi prispevajo k ohranjanju kulturne krajine in nakazujejo možne razvojne potenciale predvsem tistih lokalnih skupnosti, ki imajo razmeroma velik delež površine znotraj omenjenih območij. Z ustrezno politiko regionalnega razvoja na takih območjih se lahko pomembno vpliva na kakovosten razvoj regij, kar potrjujejo številni primeri dobrih praks na ozemlju celotne EU.

2.2.3 Strategija razvoja kmetijstva v Sloveniji

Državni zbor RS je 29. marca 2011 sprejel Resolucijo o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo.si hrano za jutri«. V resoluciji je opredeljeno stanje slovenskega agroživilstva ter vizija in cilji razvoja slovenskega kmetijstva in proizvodnje hrane. V skladu z načeli trajnostnega razvoja kmetijstva so nacionalni strateški cilji kmetijske politike naslednji:

- a) Zagotavljanje prehranske varnosti s stabilno pridelavo varne, kakovostne in potrošniku dostopne hrane.
- b) Povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva in živilstva.
- c) Trajnostna raba proizvodnih potencialov in zagotavljanje s kmetijstvom povezanih javnih dobrin.
- d) Zagotavljanje skladnega in socialno vzdržnega razvoja podeželja (v sodelovanju z drugimi politikami).

Trajnostni koncept razvoja kmetijstva z opredeljenimi strateškimi cilji bo izveden z uresničitvijo zlasti naslednjih prednostnih programskih usmeritev:

- Zagotavljanje stabilnih proizvodnih in ekonomskih razmer za kmetijstvo;
- Prestrukturiranje in dvig konkurenčnosti kmetijstva in povezanih panog;
- Ohranjanje rodnosti tal in proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč;
- Učinkovitejše tržno organiziranje kmetijstva, krepitev agroživilskih verig in večja prepoznavnost domačih proizvodov;
- Krepitev zagotavljanja javnih dobrin kmetijstva na področju varstva okolja in ohranjanja kulturne krajine;
- Socialno vzdržen in skladen razvoj podeželja;
- Večja vloga znanja in njegov učinkovitejši prenos.

Iz vidika strateških usmeritev so za KP Ljubljansko barje pomembne prednostne programske usmeritve, ki med drugim vključujejo operativne cilje:

- boljše upravljanje kmetijskih gospodarstev;
- povečevanje inovativnosti, razvoj novih proizvodov in proizvodnih tehnologij;
- dvig kakovosti proizvodov in zagotavljanje varne hrane;
- varstvo najboljših kmetijskih zemljišč pred trajnim spreminjanjem namembnosti in izboljšanje proizvodnega potenciala zemljišč;
- varovanje kmetijskih zemljišč pred degradacijo, onesnaženjem in nesmotrno rabo;
- preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč;
- krepitev večje prepoznavnosti domačih izdelkov pri domačem potrošniku in tujih trgih (promocija kmetijskih proizvodov in živil);
- uveljavitev nacionalnih shem kakovosti;
- krepitev lokalnih oskrbnih verig;
- krepitev neposredne prodaje na kmetijskih gospodarstvih.
- ohranjanje kmetijske proizvodnje na območjih z omejenimi možnostmi za kmetovanje;
- povečanje tržne ekološke pridelave in predelave;
- nadaljnje uveljavljanje nadstandardnih okoljskih tehnologij pridelave in predelave hrane;
- izvajanje kmetijskih praks, ki bodo ohranjale biotsko raznovrstnost, kakovost tal in voda;
- ohranjanje območij s tipičnimi kulturnimi krajinskimi elementi;
- diverzifikacija ekonomskih aktivnosti na kmetijah in v lokalnih skupnostih na podeželju;
- krepitev skrbi za kolektivne javne dobrine (naravna in kulturna dediščina), povezane s kmetijstvom in pripadajočimi dejavnostmi na podeželju;
- krepitev teritorialnega pristopa k razvoju podeželja s spodbujanjem iniciativnosti lokalnega prebivalstva;
- krepitev socialnih mrež na podeželju.

Navedeni operativni cilji resolucije predstavljajo primerne izhodiščne točke za področja ukrepanja in izvedbe aktivnosti tudi za območje KP Ljubljanskega barja. Med njimi je potrebno izbrati tiste, ki prednostno omogočajo reševanje problematike in izkoriščanja potencialov znotraj in v bližnji okolici parka. Kmetijska dejavnost znotraj parka se mora izvajati usklajeno z usmeritvami resolucije in prioriteta ter cilji, ki jih postavljajo ustanovitveni dokumenti parka. Med njimi je potrebno najti povezave in sinergije, ki bodo pomagale pri doseganju tako lokalnih, kot tudi nacionalnih in EU ciljev s področja razvoja kmetijstva in trajnostnega razvoja.

2.2.4 Nacionalni strateški načrt in program razvoja podeželja

Za namene natančnejše opredelitve strateških vsebin s področja razvoja podeželja in zagotavljanja kompatibilnosti z usmeritvami Strategije razvoja kmetijstva Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pripravilo Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007 – 2013 (v nadaljevanju: NSN 2007-2013). NSN 2007-2013 opredeljuje prednostne naloge na področju politike razvoja podeželja, ki so zasnovane v skladu s prednostnimi nalogami EU na področju politike razvoja podeželja oziroma v skladu z izhodišči, podanimi v 11. členu Uredbe Sveta ES o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja.

Strategija v poglavju o stanju okolja omenja, da v Sloveniji sonaravno in trajnostno kmetijstvo ter njegova večnamenska vloga postajata v javnosti prepoznana kot družbena vrednota. Kmetijstvo ima tako pomembno vlogo pri ohranjanju habitatov, biotske in krajinske raznolikosti. Območja z visoko naravno vrednostjo, kot so trajno travnine, območja z nizko intenzivnostjo pridelave in mozaično strukturo ter območja z ogroženimi vrstami in visoko biotsko raznovrstnostjo obsegajo v Sloveniji 268.402 ha kmetijskih zemljišč, ki se večinoma nahajajo v marginalnih območjih in območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost. Ohranjanje biotske raznovrstnosti ima osrednjo vlogo v vsebinskem sklopu »ohranjanje kulturne krajine in varovanje okolja«, kjer NSN 2007-2013 ocenjuje, da je stanje naravnih virov v Sloveniji sorazmerno ugodno ter da je vpliv kmetijstva ter gozdarstva na stanje naravnih virov v splošnem moč označiti kot zmeren. Zaradi izjemne raznolikosti naravnih virov in krajinskih tipov je v Sloveniji posebej močno izražena večnamenskost kmetijstva in gozdarstva. Prilagajanje kmetijskih praks zahtevam, ki gredo preko uveljavljenih standardov ter imajo s tem ugoden vpliv na ohranjanje živalskih in rastlinskih vrst, njihovih habitatov ter habitatnih tipov je še posebej pomembno na območjih Natura 2000, ter pozitivno vpliva na varovanje kulturne krajine. K doseganju ciljev Nature 2000 najmočneje prispevajo ukrepi, namenjeni izvajanju okolju prijaznih kmetijskih praks, posredno pa tudi ukrep za območja s težjimi razmerami za kmetijsko pridelavo. Določeni kmetijsko okoljski ukrepi so z nadstandardnimi zahtevami na območjih posebnih habitatov ciljno usmerjeni v izvajanje specifičnih zahtev za doseganje ugodnega stanja prostoživečih živali. NSN 2007-2013 izpostavlja dva ključna ukrepa za doseganje ciljev ohranjanja narave in sicer ohranjanje kmetijstva v območjih z neugodnimi naravnimi danostmi za kmetovanje, ter izvajanje okolju prijaznih kmetijskih praks. Programska izhodišča izvajanju strateških ciljev (preglednica 2) so postavljena v Programu razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 – 2013 (v nadaljevanju: PRP 2007-2013).

PRP 2007-2013 v utemeljitvah prednostnih nalog obravnava območja Natura 2000 ter doseganje zastavljenih ciljev v povezavi s temi območji. Slabšanje stanja na območjih Natura 2000 naj bi Slovenija preprečila na podlagi ukrepov programa upravljanja Natura 2000, ob upoštevanju zahtev Direktive o habitatih in Direktive o pticah, ob upoštevanju načrtov za gospodarjenje z gozdovi ter izvajanju določenih ukrepov PRP 2007-2013.

Preglednica 2: Postavljeni splošni cilji in kvantitativni indikatorji vrednotenja predvidenih ukrepov 2. osi Programa razvoja podeželja RS za obdobje 2007 – 2013.

CILJI	IZHODIŠČNI INDIKATORJI	VREDNOSTI	
		Izhodiščna	Ciljna (2013)
Zaustavitev upada biotske raznovrstnosti	Obseg populacij indikatorskih vrst ptic	padajoča	Obrat trenda
Ohranjanje sistemov visoke naravne vrednosti	Obseg kmetijskih površin visoke naravne vrednosti	268.000 ha	> 268.000 ha
Ohranjanje območij Natura 2000	Kmetijske zemljišča v zaraščanju na območjih Natura 2000	10.500 ha	9.000 ha
Odpravljanje marginalizacije in opuščanja rabe zemljišč	Delež KZU glede na vsa zemljišča	29,5%	30,0%
	Kmetijske zemljišča v zaraščanju	25.200 ha	20.000 ha

3 ANALIZA STANJA IN CILJI ZA KMETIJSTVO IN RAZVOJ PODEŽELJA V KRAJINSKEM PARKU LJUBLJANSKO BARJE

3.1 Krajski park Ljubljansko barje

3.1.1 Cilji Krajinskega parka Ljubljansko barje

Območje Ljubljanskega barja, kot naravne vrednote, je sestavljeno iz mozaične krajine vlažnih travnikov, steljnikov, njiv, osuševalnih jarkov ter mejic, kar je posledica dolgoletnega sobivanja človeka in narave na tem območju. Preplet vseh teh različnih življenjskih okolij zagotavlja bivališče mnogim rastlinskim in živalskim vrstam izrednega naravovarstvenega pomena, zato se je potrebno zavzemati za njihovo ohranitev, kar je tudi prednostni cilj strateških dokumentov tako s področja ohranjanja biotske raznovrstnosti, kot tudi s področja kmetijstva in razvoja podeželja. Območje Ljubljanskega barja je bilo zato leta 2008 z Uredbo o Krajinskem parku Ljubljansko barje določeno za krajinski park in sicer s ciljem, da se:

- zavarujejo naravne vrednote,
- ohrani biotska raznovrstnost,
- ohranja ter krepi krajinska pestrost,
- omogoči kakovostno bivanje prebivalcem krajinskega parka

V krajinskem parku so na podlagi uredbe določeni tudi varstveni cilji in sicer:

- ohranitev naravnih vrednot, posebnih varstvenih območij (območij Natura 2000) in biotske raznovrstnosti,
- ohranitev ugodnega stanja ogroženih in mednarodno varovanih prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst in njihovih habitatov, najmanj obstoječega obsega in kakovosti habitatnih tipov, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju in
- ohranitev krajine z mozaično razporejenostjo krajinskih struktur.

Poleg ciljev, opredeljenih v uredbi, je Uprava KP Ljubljansko barje določila dodatnih pet dolgoročnih upravljaljskih ciljev, ki sovpadajo s cilji iz uredbe in jih nadgrajujejo:

- Cilj 1: Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, posebnih varstvenih območij, biotske raznovrstnosti, krajinske pestrosti, ožjih zavarovanih območij ter ugodnega stanja ogroženih in mednarodno varovanih prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst ter njihovih habitatov znotraj meja parka.
- Cilj 2: Ohranjanje krajine z mozaično razporeditvijo krajinskih struktur
- Cilj 3: Predstavitev, širjenje zavesti o parku ter razvijanje okolju prijaznega obiskovanja parka
- Cilj 4: Omogočanje kakovostnega bivanja prebivalcem krajinskega parka s spodbujanjem trajnostnega razvoja, skladnega s krajevno tradicijo območja.
- Cilj 5: Učinkovito upravljanje upravljavca in mednarodno sodelovanje

Cilji razvoja podeželja, ki ga opredeljujejo normativni, strateški in programski okvir na ravni EU v navezavi na obdobje do leta 2020 se neposredno zrcalijo v ciljih zavarovanja KP Ljubljansko barje. Uredba v 4. členu določa, da se v parku omogoča in spodbuja povezovanje socialnega in gospodarskega razvoja, doseganje okoljskih standardov, sonaravna raba naravnih virov, ohranjanje

kulturne dediščine in kulturnih vrednot ter ohranjanje prepoznavnih značilnosti prostora skladno s cilji KP Ljubljansko barje.

Uredba se še najbolj približa novim usmeritvam politike razvoja podeželja v cilju omogočanja kakovostnega bivanja prebivalcem krajinskega parka s spodbujanjem trajnostnega razvoja, skladnega s krajevno tradicijo območja. V tem pa je tudi osnovna nit strateškega razmišljanja usmerjanja kmetijstva z namenom doseganja varstvenih ciljev, ki ne morejo biti doseženi zgolj s sektorskimi ukrepi, temveč s spodbujanjem in razvojem kombinacij primernih ukrepov različnih sektorjev (ohranjanje narave, kmetijstvo, razvoj podeželja, sociala...).

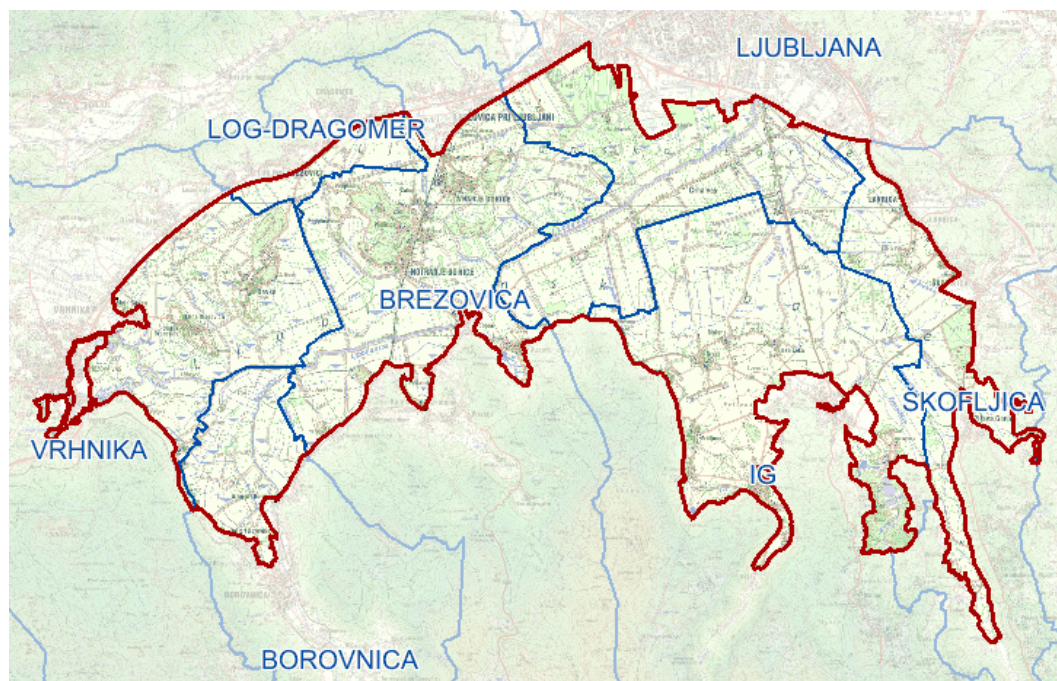
Cilji KP Ljubljansko barje se tako v splošnem povezujejo in dopolnjujejo z nacionalnimi in EU cilji na področju ohranjanja narave, razvoja kmetijstva in podeželja ter trajnostnega razvoja, vključujoč ekonomske, socialne in okoljske cilje. Za doseganje ciljev, ki so z obstoječimi dokumenti določeni na zelo splošni ravni je potrebno opredeliti operativne cilje ter izvedbene aktivnosti in ukrepe. Nadalje je potrebno definirati ali vzpostaviti instrumente za spremljanje in vrednotenje učinkov, rezultatov in vplivov, ki bodo omogočali spremljanje sprememb, ki bodo posledica izvajanja ukrepov znotraj območja parka in politik, ki posredno ali neposredno vplivajo na razmere v parku.

3.1.2 Usklajenost ciljev Krajinskega parka Ljubljansko barje z lokalnimi politikami in strategijami

a) Pregled občinskih aktov in strategij

Območje KP Ljubljansko barje si upravno deli sedem občin: Občina Borovnica, Občina Brezovica, Občina Ig, Mestna občina Ljubljana, Občina Log-Dragomer, Občina Škofljica in Občina Vrhnika (slika 2).

Občine za usmerjanje politik na področju kmetijstva in razvoja podeželja uporabljajo različne pristope in dokumente. Največkrat so za določanje ciljev uporabljeni zakonodajni akti in sicer pravilniki, sledijo strategije prostorskega razvoja in strategije razvoja občin.

Slika 2: Občine, ki si upravno delijo Ljubljansko barje.

Občine Borovnica, Brezovica in Vrhnika imajo sprejet Pravilnik o dodeljevanju pomoči za ohranjanje in razvoj kmetijstva ter podeželja, Občina Škofljica ima sprejet Pravilnik o sofinanciranju programov za ohranjanje, spodbujanje in razvoj podeželja. V pravilnikih so opredeljeni splošni cilji s področja razvoja kmetijstva in podeželja:

- ohranjati in razvijati kmetijsko proizvodnjo, s pospeševanjem tistih kultur in dejavnosti, ki so primerne glede na naravne danosti in pričakovane klimatske spremembe,
- povečati konkurenčnost kmetijstva in zagotavljati primeren dohodek za kmetije,
- dosegati okolju prijazne načine kmetovanja,
- ohranjati poseljenost podeželja in vzdrževati kulturno krajino,
- razvijati podeželje kot privlačen prostor za razvoj turizma, vključno z razvojem dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v povezavi s turizmom,
- povečati vedenje kmetov in drugih občanov o pomenu in razvojnih možnostih kmetijske dejavnosti.

Sledijo jim tudi bolj specifični in operativni cilji, preko katerih se bo dosegalo cilje na višjem nivoju in sicer se te cilji nanašajo na optimizacijo in preusmeritev kmetijske proizvodnje, ki bo vodila do zmanjšanja proizvodnih stroškov, boljšega dohodkovnega položaja kmetov in dvigu kakovosti proizvodov. Nadalje se cilji usmerjajo v ohranjanje in izboljšanje naravnega okolja ter boljšemu izkoriščanju naravnih virov. Pomemben položaj med specifičnimi cilji ima tudi področje utrjevanja tržnega položaja kmetov, preko povezovanja v različne oblike sodelovanja ter sheme kakovosti in dodajanja vrednosti proizvodom. Ostali cilji razvoja podeželja, ki se nanašajo na nekmetsko dejavnost, opredeljujejo izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, uveljavitev podjetniških iniciativ tako članov kmečkega gospodinjstva, kot tudi ostalih prebivalcev podeželja, ter izvajanja projektov po načelih pristopa LEADER.

Občina Ig v Strategiji prostorskega razvoja Občine Ig zelo konkretno opisuje varstvene usmeritve ter zahteve s področja varstva naravnih virov, pri čemer podpira smotrno izkoriščanje naravnih virov ter razvoj kmetijstva po načelih tržne in konkurenčne proizvodnje, in sicer tam, kjer ni večjih omejitev. Na območjih varstva z omejitvami in usmeritvami (Ljubljansko barje, Iški vršaj, območja Natura 2000) pa v tiste produkte in tehnologije, ki so sprejemljivi. Zaraščanje travnikov in pašnikov ali celo njivskega sveta v občini je potrebno preprečiti, zaraščene površine pa ponovno usposobiti za kmetijsko proizvodnjo in rekreacijo v naravi (sprehodi, piknik območja, nordijsko smučanje, jahanje itd.). Strategija omenja varovanje krajinske in biotske značilnosti Ljubljanskega barja ter predstavljanja njegovega razvoja in pojavnosti oblike z ustrežno učno vzgojno in rekreacijsko-turistično ponudbo. Ohranja naj se tudi trajnostno kmetijstvo ob upoštevanju omejitev, ki za zadevne habitate veljajo. Občina strateško varuje svoje vodne vire in jih ščiti z gozdno rabo in trajnostnim kmetijstvom. Zaščitena bodo kmetijska zemljišča najboljše proizvodne vrednosti. Na območjih prve kategorije kmetijskih zemljišč, ki ni omejeno z varstvenimi režimi, se bo strateško razvijalo tržno usmerjeno kmetijstvo. Usmerjeno bo tudi za oskrbo ljubljanskega trga in se bo v bodoče v večji meri prilagajalo vremenskim spremembam, kot so vročine in suše, pa tudi zmanjšanje zamočvirjenosti zemljišč na barju. Občina bo omejevala in preprečevala zmanjševanje kmetijskih zemljišč zaradi zaraščanja in urbanizacije. Občina uvede vse možne stimulatívne ukrepe za ohranjanje kmetijske dejavnosti na območjih zaraščanja in za ponovno vzpostavitev travnikov oz. senožeti, tudi s subvencioniranjem košnje.

Strategija razvoja Občine Vrhnika za obdobje 2006-2020 opredeljuje vizijo, temeljne in strateške cilje na področju kmetijstva in razvoja podeželja, ki so enaki tistim iz pravilnikov občin. Poleg tega predlaga tudi programe, ukrepe in aktivnosti s področja kmetijstva, ki obsegajo:

- Izobraževanje o pomenu in razvojnih možnostih kmetijske dejavnosti;

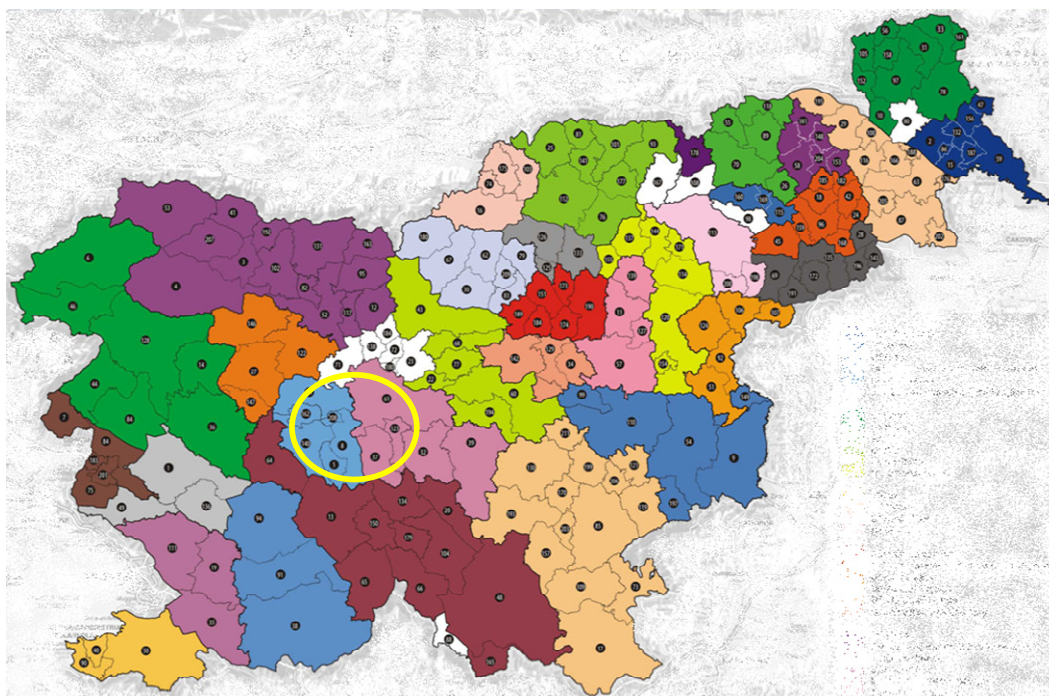
- Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva;
- Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah;
- Spodbujanje gozdarstva in preprečevanje zaraščanja hribovskih območij;
- Spodbujanje in pospeševanje okolju prijaznega kmetovanja;
- Spodbujanje in pospeševanje skladnega razvoja podeželja.

Okoljska politika Mestne občine Ljubljana (v nadaljevanju: MOL) ne govori veliko o kmetijstvu, kar ne preseneča glede na dejstvo, da večji občine prekrivajo urbane površine. Program varstva okolja za MOL kmetijstvo omenja kot obremenjujoč dejavnik za vode z vidika vnosa nitratov in pesticidov. Stanje kmetijskih zemljišč na vodovarstvenih območjih Mestne občine Ljubljana kaže na preveliko založenosti tal s fosforjem in povečanih ostankih nitratov. Rezultati monitoringa onesnaženosti tal na vodovarstvenih območjih MOL ter na območju vodarne Brest pri Igu v letu 2006 so pokazali, da so koncentracije nevarnih snovi, ki so bile preučevane, večinoma pod zakonsko predpisanimi mejnimi vrednostmi, v redkih primerih pa so bile mejne vrednosti presežene. Kmetje so tako uporabljali fitofarmacevtska sredstva v skladu z dobro kmetijsko prakso varstva rastlin. Habitatne tipe ogrožajo intenzivno kmetijstvo, izkoriščanje gramoza, zaraščanje zaradi opuščanja košnje, gnojenje, izsuševanje zemljišč, gradnja infrastrukturnih objektov in podobno. Eden izmed ukrepov s področja kmetijstva, ki jih predvidevajo dokumenti MOL je izobraževati kmetovalce in spodbujati ekološko kmetijstvo. MOL se v nekaterih objavljenih publikacijah zavzema za spodbujanje in preusmerjanje kmetij v integrirano in ekološko kmetovanje.

Pregled usklajenosti ciljev in aktivnosti KP Ljubljansko barje z lokalnimi politikami in strategijami je pokazal, da velika večina le teh med seboj sovpada oziroma se dopolnjuje. To nakazuje, da so iz vidika usklajenosti cilji KP Ljubljansko barje ustrezno opredeljeni in z vidika ukrepov in aktivnosti, ki jih bodo v skladu s svojimi politikami izvajale občine, ni pričakovati večjih konfliktov ali navzkrižij. Kljub temu je za opozoriti na ukrep združevanj in menjav kmetijskih zemljišč zaradi velikega števila majhnih in razpršenih parcel in neugodne posestne strukture, ki ga v svojih dokumentih omenjata občini Borovnica in Brezovica. Izvedbo ukrepa, ki na splošno ni sporen, pač pa določenih območjih nujen, je potrebno pozorno spremljati, saj v pravilniku ni prostorsko opredeljen. Poleg tega je potrebno spremljati ukrepe, ki so usmerjeni v prestrukturiranje in dvig konkurenčnosti kmetijstva na območju KP Ljubljansko barje. Ti ukrepi ne smejo spodbujati neustreznih oblik prestrukturiranja kmetij, ki bi svojo učinkovitost in konkurenčnost izboljševale na račun poslabšanja stanja okolja. Prestrukturiranje kmetij mora potekati v skladu z razmerami in pogoji, ki so prisotni v parku, predvsem pa morajo za dvig konkurenčnosti izkoristiti dodano vrednost, ki jo park kot entiteta ponuja. Pozorno je potrebno spremljati tudi ukrep zmanjšanje zamočvirjenosti zemljišč na barju, ki sicer omogoča lažje izvajanje kmetijske dejavnosti, vendar na račun izgube habitatov, ki so značilni za vlažne barjanske travnike.

b) Pregled lokalnih razvojnih strategij LEADER

Na območju Ljubljanskega barja delujeta dve lokalni akcijski skupini (v nadaljevanju: LAS): LAS Sožitje med mestom in podeželjem in LAS Barje z zaledjem (slika 3). LAS izvajata ukrepe pristopa LEADER, ki so financirani iz PRP 2007-2013.

Slika 3: Lokalne akcijske skupine po pristopu LEADER v Sloveniji.

Na projektnem območju sta bili v obdobju priprave PRP 2007-2013 izdelani dve lokalni razvojni strategiji in sicer:

- Lokalna razvojna strategija LEADER LAS »Sožitje med mestom in podeželjem«
- Lokalna razvojna strategija LEADER LAS »Barje z zaledjem«

Proces izdelave Lokalnih razvojnih strategij je vključeval intenzivno komunikacijo z lokalnimi deležniki, med katerimi so tudi občinske strokovne službe občin na območju LAS. S tega vidika lokalne razvojne strategije sistematično povzemajo stanje, cilje in usmeritve za razvoj kmetijstva in razvoja podeželja na območju, ter so tako pomemben vir informacij pri pripravi strateških ukrepov na območju KP Ljubljansko barje. V nadaljevanju so predstavljene le ključne vsebine, ki lahko prispevajo k doseganju ciljev KP Ljubljansko barje. Pomembno je tudi dejstvo, da predstavljajo lokalne razvojne strategije pomembno orodje spodbujanja in financiranja ciljnega razvoja parka na lokalni ravni v smislu delovanja »bottom – up« (od spodaj navzgor). V fazi oblikovanja novih lokalnih razvojnih strategij na območju za novo programsko obdobje 2014-2020 je pomembno, da KP Ljubljansko barje prevzame aktivno vlogo v tem procesu. S tem bo omogočena tudi podlaga za podporo realizaciji konkretnih aktivnosti na terenu, ter posledično doseganja strateških ciljev, postavljenih v tem dokumentu.

Pregled Lokalne razvojne strategije »SOŽITJE MED MESTOM IN PODEŽELJEM«

Dokument predstavlja razvojne usmeritve podeželskega dela območja Mestne občine Ljubljana, občine Grosuplje, občine Ig, občine Škofljica ter občine Ivančna Gorica do leta 2013. Z vidika strateškega načrtovanja na območju KP Ljubljansko barje so v okviru te lokalne razvojne strategije relevantne predvsem občine Mestna občina Ljubljana, Občina Ig ter Občina Škofljica.

V strategiji, kjer je »barje« predstavljeno, kot pomembna naravovarstvena vrednota, je navedeno: »Dobrišen del občine Škofljica tako predstavlja pomemben naravni in ekološki rezervat z visoko ohranjenostjo. Zaradi tega je še bolj pomembno premišljeno planiranje dejavnosti na njem in njegovem obrobju. Prav tako je omenjeno: »Ljubljansko barje je največji ravninski travniški kompleks v Sloveniji, ki ga dopolnjuje zelo bogata krajinska struktura z mejicami, grmišči in vlažnimi gozdovi.

Zaradi navedenega je nedvomno eden najpomembnejših delov slovenske naravne dediščine. Glavno bogastvo je kulturna krajina v vsej svoji pestrosti in obsežnosti.«

Ključni identificirani problemi kmetijstva na območju LAS in torej potencialno tudi na območju KP Ljubljansko barje, ki ga ta LAS pokriva so:

- **razdrobljenosti kmetijskih površin**, kar otežuje dostop do kmetijskih površin in povečuje stroške kmetovanja,
- **razvoj naselij**, ki vse bolj zapira možnosti za normalen razvoj kmetij (uporaba skupne prometne infrastrukture, pritožbe ostalih prebivalcev),
- **slabo izkoriščanje bližine večjih urbanih središč**, ki omogoča hitro in stroškovno učinkovito prodajo kmetijskih pridelkov in izdelkov ter nakup opreme, materiala in storitev, ter
- le manjši delež kmetov se ukvarja z **dopolnilnimi dejavnostmi**, v prihodnosti pa bo obstoj mnogih kmetij odvisen od usmeritve v dopolnilne dejavnosti.

Strategija LAS vsebuje tudi SWOT analizo, ki v večini navaja prednosti in slabosti, ter priložnosti in nevarnosti kot prikazano natančneje v Poglavju 3.2.2. SWOT analiza stanja v Krajinskem parku Ljubljansko barje tega dokumenta. Strategija LAS v zaključku navaja tri osnovne cilje do leta 20313 in sicer:

- **Razvoj socialnega kapitala.** Izpostavljeno je neprestano omogočanje dostopa do usposabljanja, učenja in znanja in zagotovitev enakih možnosti dostopna do omenjenih storitev za vsakogar.
- **Razvoj raznolikih dejavnosti na podeželju.** V okviru osnovnega cilja je določen pod-cilj »Ohranjanje in prijazna raba naravne dediščine«, ki vključuje predvsem razvoj okolju prijaznih oblik turizma na podeželju s poudarkom na rekreativnem turizmu (pohodništvu). Prav tako je izpostavljeno ohranjanje kulturne krajine na varovanih območjih, kjer je med ukrepi navedeno tudi urejanje pašnikov ter animacija prebivalcev za ohranjanje tipičnih elementov krajine. Naslednji pod-cilj je »Ohranjanje in razvoj kulturne dediščine«, ki se naslanja na tradicijo, prenos znanja med generacijami in podeželsko identiteto je usmerjen k ohranjanju tradicionalnih znanj, razvoju novih proizvodov, ohranjanju kulturnih dejavnosti ter dvigu zavesti o pomenu dediščine. Pod-cilj »Kontinuiran razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji in razvoj mikro-podjetništva« konkretno spodbuja k povečanju števila kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo, razvoju storitvenih dejavnosti, ter povezovanje poslovnih subjektov v enoten nastop na trgu.
- **Trženje in promocija dobrin podeželja.** Cilj je razdeljen na dva pod-cilja in sicer na »trženje« in »promocijo«. V okviru pod-cilja »trženje« se spodbuja k podporam, ki zagotavljajo lažji, hitrejši in kakovosten vstop na trg dobrinam pridelanim na podeželju preko združevanja kmetov, oblikovanje blagovnih znamk, povečanju obsega ponudbe ter večjo uporabo IKT tehnologij. Med ukrepi za doseg tega pod-cilja je zanimiva predvsem ustanovitev centra za trženje, ohranjanje in prenos tradicionalnih znanj na mlajše generacije. Pod-cilj »promocija« je usmerjen v povečevanje prepoznavnosti podeželja, celostno promocijo, povečanje privlačnosti, prodaje ter vključitev v celostno promocijo glavnega mesta Ljubljana.

Pregled Lokalne razvojne strategije za območje LAS »BARJE Z ZALEDJEM«

Območje LAS »Barje z zaledjem« vključuje območje šestih občin južno od Ljubljane in sicer občine: Borovnica, Brezovica pri Ljubljani, Dobrova-Polhov Gradec, Horjul, Log-Dragomer in Vrhnika. Območje zajema pretežni del Ljubljanskega Barja in okoliško hribovje s planotami in dolinami. Od primarnih dejavnosti na območju LAS sta pomembna predvsem kmetijstvo in gozdarstvo, ki zavzemata največ prostora.

Strategija izpostavlja posebna varstvena območja, ki so vključena v usklajeno evropsko ekološko omrežje Natura 2000. Prav tako navaja namero občin Borovnica, Brezovica, Vrhnika, Mestne občine

Ljubljana, občine Ig in Škofljica o ustanovitvi KP Ljubljansko barje, s ciljem zaščite območja barja, ki je bogato z naravnimi vrednotami.

Zaključki SWOT analize kažejo na izredno pomembnost naravnih virov pri opredeljevanju razvojnih ukrepov. Strategija omenja neokrnjeno naravo, okolje in bogate vodne vire, kot značilnosti ruralnega prostora, ki dominirajo na območju ter omogočajo razvoj turizma in umestitev dejavnosti, ki je z navedenimi dejavniki usklajena. Razvoj turistične dejavnosti je omenjen v kontekstu neposredne bližine mesta Ljubljana, ki je največje potrošniško središče v Sloveniji in pomembno križišče mednarodnih turističnih tokov.

Naslednji pomemben razvojni dejavnik v strategiji je dokaj dobro razvito kmetijstvo in gozdarstvo, ki je vezano na prisotnost obsežnih in dokaj kvalitetnih kmetijskih zemljišč in gozdov. Na področju kmetijstva so opredeljene naslednje razvojne možnosti:

- pospeševanje predvsem sonaravnega in ekološkega kmetijstva v relaciji na vse večje povpraševanje bližnjega trga mesta Ljubljana,
- usklajenost z razvojnimi usmeritvami za zavarovana območja, predvsem območji Natura 2000 (omejitve glede kmetijskih tehnologij se v tem primeru lahko izkažejo kot spodbuda za izrabo drugih možnosti in priložnosti)
- kakovostni kmetijski pridelki kot pomemben del turistične ponudbe območja,
- razvoj oblik neposrednega trženja ekoloških pridelkov s kmetij,
- razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Strategija izpostavlja dva ključna izziva na področju kmetijstva na območju Ljubljanskega barja in sicer razdrobljenost kmetijskih zemljišč in neurejeno čiščenje osuševalnih jarkov. Medtem ko je posestna struktura splošen problem kmetijstva v Sloveniji se vzdrževanje jarkov omenja kot zelo pomemben agrotehnični ukrep za barjanska zemljišča. Hkrati je omenjeno, da bo potrebno pri izvajanju tega ukrepa upoštevati pogoje, ki jih postavlja program upravljanja Natura 2000 in KP Ljubljansko barje.

Strategija med prednostne naloge uvršča:

- a) povečanje obsega in kakovosti lokalnih produktov (oblikovanje in pospeševanje razvoja dopolnilnih dejavnosti, oblikovanje in pospeševanje razvoja tradicionalnih izdelkov, evidentiranje in upravljanje naravnih in drugih virov, ter njihovo vključevanje v turistične produkte),
- b) oblikovanje in trženje inovativne ponudbe tipičnih lokalnih produktov (organiziranje skupne predelave in neposredne prodaje pridelkov kmetij, oblikovanje skupne prepoznavne označbe za izdelke, oblikovanje integralnih turističnih produktov)
- c) razvoj novih okolju prijaznih produktov, tehnologij in postopkov
- d) izboljšanje komunikacije na interni in eksterni ravni
- e) promocija in trženje
- f) obogatitev in krepitev socialne kohezije in vključevanje marginalnih skupin v izvedbo projektov
- g) krepitev socialne zavesti

Usklajenost Lokalnih razvojnih strategij s cilji KP Ljubljansko barje. Obstoječi strategiji, ki pokrivata tudi območje KP Ljubljansko barje vsebujeta dobra izhodišča in cilje, ki v večji meri izpolnjujejo ali dopolnjujejo zastavljene cilje KP Ljubljansko barje. Obe strategiji v svoji vsebini navajata in izpostavljata naravovarstveni pomen, zavarovana območja ter območja Natura 2000, kot pomemben razvojni vidik in celo kot konkurenčno prednost. Pomemben poudarek dajeta socialnemu kapitalu in ohranjanju vitalnosti podeželja, kar predstavlja osnovo tudi za doseganje varstvenih ciljev

KP Ljubljansko barje. Spodbujanje k sonaravnem in ekološkem kmetijstvu, razvoju trajnostnih dopolnilnih dejavnosti, predvsem turizma, pridelavi kakovostnih kmetijskih pridelkov ter izkoristku tržnih možnosti, ki jih ponuja bližina mesta Ljubljane je osnovna nit obeh strategij, ki jo je mogoče zelo dobro vklopiti tudi v doseganje naravovarstvenih ciljev in ciljev KP Ljubljansko barje. Zavedati se je potrebno, da je za doseganje varstvenih ciljev, predvsem ohranitve naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti, ohranitve ugodnega stanja vrst in njihovih habitatov ter ohranitve značilne mozaične krajine, potrebno zagotoviti razvojno perspektivo ljudem in kmetom, ki na tem območju živijo. Strategiji tako ponujata kvaliteten nastavek in orodja za doseganje ciljev KP Ljubljansko barje, ki bi se moral aktivneje vključiti v izvedbeni del strategij, ter v sam proces priprave strateških vsebin za novo programsko perspektivo 2014-2020.

3.1.3 Analiza stanja kmetijstva v Krajinskem parku Ljubljansko barje

KP Ljubljansko barje predstavlja enega največjih kompleksov mokrotnih travniš in travniških travniš v Sloveniji. Je območje redkih biotopov in nahajališče redkih in ogroženih živalskih in rastlinskih vrst. Območje svojo izjemnost v slovenskem in širšem prostoru izkazuje z velikim številom naravnih vrednot in bogato biotsko pestrostjo. Na območju KP Ljubljansko barje se nahaja edini primer nižinskega visokega barja v Sloveniji, za katerega so značilne poplave, ki imajo pomemben vpliv na naravno okolje, rabo zemljišč in izgled krajine. Obenem predstavlja kulturno krajino z največjo sklenjeno površino močvirnih travnikov pri nas in sodi med naravovarstveno najpomembnejša območja Slovenije.

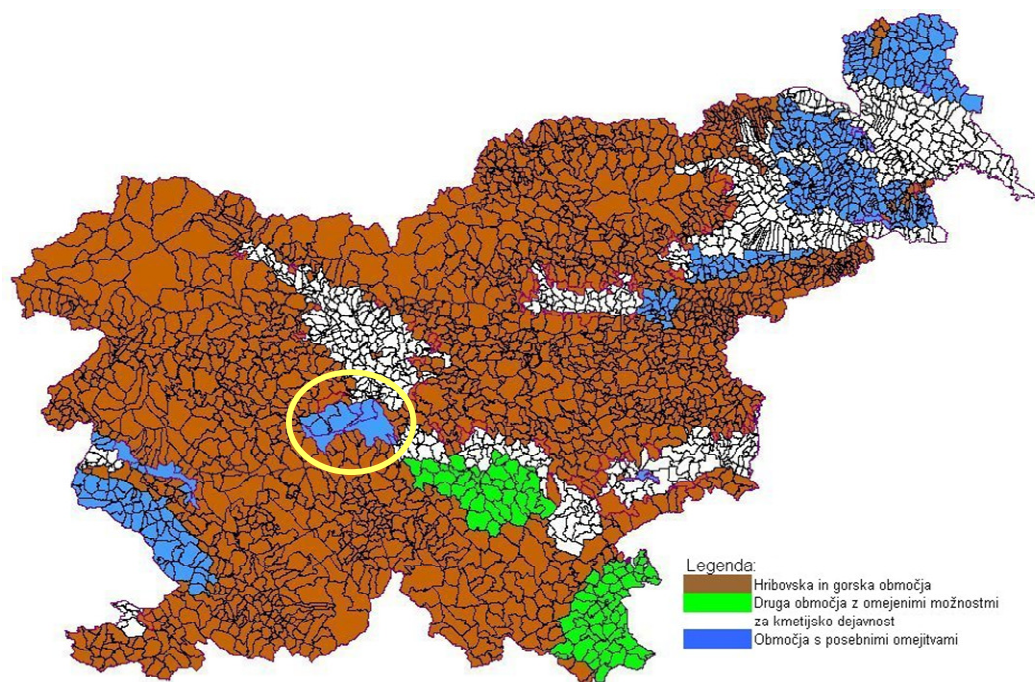
Ena najpomembnejših značilnosti območja KP Ljubljansko barje so poplave. Pogoste (redne, običajne) poplave zajamejo osrednje dele območja, kjer voda prekrije 15-20% celotne površine. Ob izjemno visokih poplavah je pod vodo tudi več kot 8.000 ha barjanskih zemljišč. Poplave na Ljubljanskem barju so najpogostejše jeseni in pozimi.

Za KP Ljubljansko barje sta značilna parcelacija v obliki dolgih in ozkih parcel, ki potekajo večinoma pravokotno na smer bližnjega vodotoka, s čimer je bila ob delitvi parcel zagotovljena enakovredna kakovost zemljišč in obsežno omrežje rek, potokov in umetno izkopanih odvodnih kanalov, v skupni dolžini več kot 400 km.

Iz kmetijskega vidika je območje KP Ljubljansko barje zaradi specifičnih proizvodnih lastnosti pretežnega dela zemljišč (zakisanost, visoka vlažnost, poplavnost, visoka vsebnost humusa) primerno predvsem za pridelovanje krme. Pri tem prevladujoči del barjanskih travnikov daje krmo slabše kakovosti, na njivah pa prevladuje predvsem pridelovanje silažne koruze.

Za opravljanje kmetijske dejavnosti so primerne le površine na bolj uravnanem reliefu. Oglejena tla prekrivajo večje površine KP Ljubljansko barje, za katere je značilna predvsem travniška raba. Še posebej neugodne razmere za pridelavo krme so na območjih z vlažnimi šotnimi tlemi, kjer se razrašča preslica. Šotna tla v naravnem stanju zaradi velike vlažnosti ter zelo slabih fizikalnih in kemičnih lastnosti niso primerna za njivsko rabo. Slabe talne lastnosti kmetijskih zemljišč na območju KP Ljubljansko barje so razvidne tudi iz karte talnih števil, kjer se talno število večinoma giblje med nizkimi vrednostmi 22 in 38.

Ohranjanje kmetovanja na območju KP Ljubljansko barje je izrednega pomen zaradi varovanja naravnih posebnosti (npr.: šota), habitatov, posebnih rastlin in živali ter krajine. Redne poplave in visoka podtalnica predstavljajo pomemben omejujoč dejavnik pri opravljanju kmetijske dejavnosti. Ravno te lastnosti celotno območje KP Ljubljansko barje uvršča med območja s posebnimi omejitvami znotraj območij z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (v nadaljevanju: OMD) (slika 4).

Slika 4: Ljubljansko barje: območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost v Sloveniji.

Zaradi močvirnih tal in rednih poplav, ki omejujejo intenzivnejšo rabo tal, je bilo kmetijstvo do pričetka povečanega obsega rabe mehanizacije omejeno predvsem na pridelavo travinja. Tak način rabe kmetijskih zemljišč in velika zemljiška in posestna razdrobljenost sta oblikovali bogato strukturiran življenjski prostor za specifične ter redke živalske in rastlinske vrste, ki so na območjih intenzivnejše rabe že pričele izginjati. Izginjanje habitatov je še posebej zaznavno v zadnjem obdobju in je posledica zlasti neposredne izgube površin zaradi urbanizacije in opuščanja kolobarja v kmetijski panogi, ki vodi v vse pogostejše monokulture.

Intenziviranje ter opuščanje kmetovanja na teh območjih in zmanjševanje odprtosti kmetijske kulturne krajine predstavljajo okoljsko tveganje in potencialno izgubo biotske raznovrstnosti. K visoki stopnji biotske raznovrstnosti, ohranjenosti habitatov ter ostali naravni in krajinski pestrosti prispeva tudi razdrobljena struktura kmetijskih in gozdnih zemljišč. Razdrobljenost parcel in enot rabe ohranja mozaično strukturo krajine, kjer se večinoma prepletajo intenzivneje obdelana zemljišča z ekstenzivnimi in opuščenimi ter ponekod zaraščenimi kmetijskimi zemljišči.

Opuščanje kmetijske pridelave na eni strani vodi v zaraščanje površin in s tem izgubo tradicionalne kulturne krajine, na drugi strani pa intenzifikacija kmetijske proizvodnje ogroža obstoj nekaterih redkih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov pri čemer se zmanjšuje biotska raznovrstnost obravnavanega območja.

Po začasnih podatkih iz Popisa kmetijstva 2010 se je s kmetijsko dejavnostjo v Sloveniji v letu 2010 ukvarjalo 74.640 kmetijskih gospodarstev; vsa skupaj so imela 474.582 hektarjev kmetijskih zemljišč v uporabi in redila 421.553 glav velike živine (v nadaljevanju: GVŽ). Na več kot 60% vseh kmetijskih gospodarstev se je poleg kmetijske dejavnosti izvajala tudi druga dejavnost, povezana s kmetijstvom, najpogostejše so bile to gozdarska dejavnost, kmečki turizem ali dejavnosti, povezane s predelavo hrane. Vsa dela na kmetijskih gospodarstvih je opravilo okoli 208.000 v kmetijstvu delovno aktivnih oseb s pomočjo nekaj tisoč sezonsko ali priložnostno zaposlenih oseb. Povprečno kmetijsko gospodarstvo v Sloveniji je v letu 2010 razpolagalo s 6,4 hektarja kmetijskih zemljišč v uporabi in je povprečno redilo 5,6 GVŽ. Na povprečnem kmetijskem gospodarstvu je delalo 2,7 delovno aktivne osebe, povprečen vložek vsake izmed njih pa je znašal 0,4 PDM.

Visok delež kmetijskih površin znotraj območja KP Ljubljansko barje postavlja kmetijsko dejavnost na pomembno mesto, tako iz gospodarsko družbenega vidika, kot tudi iz okoljske perspektive. Po

podatkih iz zajema dejanske rabe kmetijskih zemljišč v letu 2011 dobrih 75% površin KP Ljubljansko barje predstavljajo kmetijska zemljišča v uporabi. Od tega je največ travinja (cca. 60%) in njivskih površin (cca. 40%).

Rezultati delne analize kmetijstva izbranih naselij na območju Ljubljanskega barja iz leta 2007 nazorno kažejo, da je glavna pridelovalna panoga na družinskih kmetijah živinoreja in sicer govedoreja, pri čemer se največje število kmetij ukvarja z manj intenzivnimi oblikami reje (krave dojilje, pašna reja in reja drobnice). Struktura rastlinske pridelave ustreza glavni pridelovalni usmeritvi kmetij na Ljubljanskem barju (t.j. živinoreja), saj se več kot polovica kmetij ukvarja s pridelavo poljščin, med katerimi prednjači pridelava koruze in drugih krmnih rastlin. Tudi stanje živinoreje po podatkih Popisa kmetijstva 2000 kaže nadpovprečen stalež za slovenske razmere, saj posamezna kmetija v povprečju redi 7,64 glav velike živine (slovensko povprečje je 5,7 GVŽ), je pa zato intenzivnost reje v primerjavi s slovenskim povprečjem (1 GVŽ/ha) podpovprečna, saj je obtežba samo 0,57 GVŽ/ha. Podatki o gospodarskem pomenu kmetijstva kažejo, da kmetijstvo za večino kmetij ne predstavlja pomembnejšega vira dohodka, saj slabih 75% kmetij s kmetijsko pridelavo ustvari manj kot 4.800 € dohodka. To ugotovitev potrjuje tudi dejstvo, da je kmetovanje edina ali glavna dejavnost za manj kot polovico vseh gospodarjev (47%) in samo za 17% drugih družinskih članov.

Po Analizi stanja kmetijstva na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje (Miličič in sod., 2011) največji del kmetijskih površin (v evidenci GERK) znotraj KP Ljubljansko barje predstavljajo njive in vrtovi (4.099 ha), sledijo pa jim barjanski travniki (3.949 ha) in trajni travniki (954 ha). V prvem varstvenem območju je največ kmetijskih površin z rabo barjanski travniki (1.538 ha), nekaj manj je njiv in vrtov in trajnega travinja (preglednica 3).

Na območju Ljubljanskega barja se izvajajo različni kmetijsko okoljski podukrepi (2.691 ha), ki prispevajo k varovanju okolja in ohranjanju krajine. V največjem obsegu izvajata podukrepa REJ (409,2 ha) in EK (242,7 ha), sledijo pa jim ZEL, KOL, HAB (vsak z okoli 70 ha), ETA (27,3 ha), VTR (23,5 ha), STE (17,3 ha), MET in IPL (vsak z okoli 5 ha). Podukrepi, ki največ prispevajo k biotski raznovrstnosti (HAB, MET, STE, VTR, TSA) se izvajajo na relativno majhni površini.

Preglednica 3: Kazalniki stanja kmetijstva v Krajinskem parku Ljubljansko barje (Miličič in sod., 2011)

Kazalnik	Vrednost		Leto
	KPLB	VO1	
Površina Krajinskega parka	13.505 ha	4.451 ha	
Število kmetijskih gospodarstev	1.123	731	2009
Kmetijska zemljišča (GERK)			
- Njive in vrtovi (raba 1100)	4.099 ha	1.082 ha	2009
- Površine s koruzo	1.970 ha	568 ha	2009
- Barjanski travniki (raba 1321)	3.949 ha	1.538 ha	2009
- Trajni travniki (raba 1300)	954 ha	226 ha	2009
Kmetijsko okoljski ukrepi	2.691 ha	814 ha	2009
- Ekološko kmetijstvo	703 ha	222 ha	2009

3.2 Opredelitev ciljev Krajinskega parka Ljubljansko barje za kmetijstvo in razvoj podeželja

3.2.1 Pozicioniranje Krajinskega parka Ljubljansko barje

- geografsko pozicioniranje

Ljubljansko barje leži na skrajnem južnem delu Ljubljanske kotline, na površini 163 km². Osrednji del kotline, ki jo sestavlja obsežna ravnina, iz katere se vzdigujejo osamelci, je poplavnega značaja. Podoba barjanske krajine dopolnjujejo izsuševalni jarki, ki določajo njeno geometrijsko zgradbo, drobno parcelacijo in nastanek grmovnih in drevesnih živic.

Geografski položaj KP Ljubljansko barje, z neposredno bližino največjega slovenskega mesta, lahko za razvoj in doseganje ciljev prinaša pozitivne in negativne vplive. KP Ljubljansko barje je iz centra prestolnice verjetno najhitreje in najbolj neposredno dostopno območje podeželja. Dostopnost je zagotovljena za veliko število ljudi, kar bi bilo potrebno izkoristiti za trženje različnih proizvodov, ki nastajajo na tem območju, še posebej višje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov. Ravno tako je lokacijo možno izkoristiti za organizacijo različnih dogodkov in aktivnosti ter preko tega promovirati in dvigovati tržno vrednost produktov KP Ljubljansko barje. Bližina Ljubljane ima lahko ključno vlogo pri razvoju parka, saj omogoča hiter in cenovno ugoden pretok blaga do potrošnikov z visoko kupno močjo, ki so značilni za velika mesta. Ker izgled in ugled parka neposredno vplivata tudi na renome Ljubljane, tudi to predstavlja priložnost za hitrejši razvoj območja, na ustrezen in s cilji parka usklajen način. Privlačnost in urejenost KP Ljubljansko barje, ki je spojen z mestom Ljubljana dviguje tudi turistično atraktivnost same prestolnice, saj bogati njeno ponudbo s širjenjem na področje naravnih in krajinskih znamenitosti.

Bližina velikih mest v veliko primerih pušča negativne posledice v naravnem okolje, kar seveda ni izjema niti v primeru KP Ljubljansko barje. Predvsem se to odraža v vedno večjih pritiskih po pozidavi in širjenju mestnega odlagališča odpadkov. Infrastruktura se po pravilu širi na zemljišča, ki imajo za to ustrezne karakteristike. To so največkrat površine z zelo ugodnimi lastnostmi za kmetijsko pridelavo, ki se mora posledično umikati na manj produktivna območja, ki pa so bogata s habitati in biotsko raznovrstnostjo.

KP Ljubljansko barje s svojo geografsko pozicijo in ostalimi karakteristikami že dolgo časa predstavlja strateško pomembno in zanimivo območje za izvajanje kmetijske dejavnosti. Le ta ga je skozi stoletja tudi izoblikovala v podobo, kot jo poznamo danes. Zopet je pomembno vlogo pri ohranjanju in širjenju kmetijske proizvodnje, dostikrat tudi na zemljišjih s težjimi pogoji za kmetijsko pridelavo, odigrala neposredna bližina velikega mesta, ki je od nekdaj predstavljalo potencialni trg za pridelovalce.

- družbeno - ekonomsko pozicioniranje

Po podatkih iz leta 2005 je v sedmih občinah, ki segajo na območje KP Ljubljansko barje živelo 312.548 prebivalcev, od tega največ v Mestni občini Ljubljana. Po ocenah Uprave KP Ljubljansko barje sega na območje parka 21 naselij, v katerih prebiva približno 10.000 prebivalcev. Natančnejši podatki o številu prebivalcev znotraj KP Ljubljansko barje bodo pridobljeni v okviru izdelave NU. V vseh občinah je opazen porast števila prebivalstva, ki ga povzroča predvsem suburbanizacija in pozitivno naravno in selitveno gibanje prebivalstva. Število prebivalstva najbolj narašča v Mestni občini Ljubljana, Občini Vrhnika in Občini Škofljica.

Poleg ugodnega naravnega in selitvenega gibanja imajo barjanske občine tudi ugodno starostno strukturo. Vse barjanske občine, razen Mestne občine Ljubljana, imajo večji delež mladega prebivalstva in indeks staranja manjši od 100, kar je ugodno za nadaljnji prebivalstveni razvoj.

Prebivalci barjanskih občin imajo ugodno izobrazbeno strukturo. V povprečju ima med 55% in 61% prebivalcev srednješolsko izobrazbo, visok pa je tudi delež prebivalcev z višjo in visoko izobrazbo, ki znaša med 10% in 20%. Delež delovno aktivnih prebivalcev znaša med 40% in 50 %. Brezposelnost je

z izjemo Mestne občine Ljubljana nizka. V povprečju znaša stopnja registrirane brezposelnosti med 3% in 6%.

Dnevne delovne migracije v barjanskih občinah so zelo različne. Prebivalci občin Borovnica, Brezovica, Ig in Vrhnika so zaposleni predvsem v sosednjih občinah. Prebivalci Mestne občine Ljubljana in Občine Škofljica pa so zaposleni večinoma v svoji domači občini.

- naravovarstveno pozicioniranje

Ljubljansko barje je po podatkih Zavoda RS za varstvo narave – izdelovalca strokovni podlag za ustanovitev KP Ljubljansko barje (ZRSVN OE Ljubljana, september 2007) eden največjih kompleksov mokrotnih travišč v Sloveniji, območje redkih biotopov in nahajališče redkih ogroženih živalskih in rastlinskih vrst. Izjemno je tudi kot območje z veliko biotske pestrostjo n velikim številom naravnih vrednot, kar mu pripisuje izjemno redkost in pomembnost na nacionalni in mednarodni ravni.

Ljubljansko barje kot geografski pojem, ter posledično tudi območje KP Ljubljansko barje ima po naravovarstvenih kriterijih, poleg statusa zavarovanega območja - krajinski park (po ZON) številne statuse in sicer:

- ekološko pomembno območje 31400 Ljubljansko barje,
- ekološko pomembno območje 80000 – Osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri,
- posebno območje varstva SI 5000014 Ljubljansko barje (območje SPA po Direktivi o pticah),
- Posebno ohranitveno območje SI 3000271 Ljubljansko barje (območje SAC po Direktivi o habitatih).

Na območju je 61 naravnih vrednot (v nadaljevanju: NV) državnega ali lokalnega pomena, predvsem tipa: površinska geomorfološka NV, podzemeljska geomorfološka NV, geološka NV, hidrološka NV, botanična NV, zoološka NV, ekosistemska NV, ter drevesna NV. Območje razpolaga tudi s 6 objekti, ki imajo status ožjega zavarovanega območja (4 naravni spomeniki, 1 naravni rezervat, 1 strogi naravni rezervat).

Zaradi spremenjenega odnosa do območja Ljubljanskega barja lahko zabeležimo, da se danes ta prostor zelo spreminja, ter posledično večja tudi ogroženost tukaj živečih rastlinskih in živalskih vrst, kar je z naravovarstvenega vidika zelo problematično. Vzroki so predvsem v urbanizaciji, hitrem večanju naselij, opuščanju kmetijske rabe, zaraščanju kmetijskih zemljišč, spreminjanju travnikov v njive, širjenje monokultur, uporabi kemičnih pripravkov v kmetijstvu, intenziviranje kmetijske pridelave, neodgovorno ravnanje z vodami in odpadki, ter v nenadzorovanih rekreativnih dejavnostih. Za doseg naravovarstvenih ciljev so vzpostavljena 3 varstvena območja in sicer:

1. varstveno območje, ki je namenjeno varovanju najkvalitetnejših habitatov
2. varstveno območje, ki predstavlja habitate vrst, ki ne sodijo v najvišje kategorije ogroženosti, ter
3. varstveno območje, kjer se uvrščajo preostala območja travniških, grmovnih, vodnih in obvodnih habitatnih tipov.

- pozicioniranje v kmetijski dejavnosti

Območje KP Ljubljansko barje bi bilo zelo verjetno za kmetijsko dejavnost dosti manj atraktivno, če bi se nahajalo na lokaciji, ki ne bi bila tako v tako neposredni bližini velikega mesta. Območje je za kmetijstvo zanimivo tudi zaradi obsežnih ravninskih kompleksov, ki za ta del Slovenije niso ravno značilni. Sicer pa lastnosti zemljišč s svojo visoko zasičenostjo z vodo in težke pridelovalne razmere ne ponujajo najboljših možnosti za opravljanje kmetijske dejavnosti. Izvajanje kmetijske dejavnosti na

barju zahteva tudi visoko stopnjo urejanja in vzdrževanja infrastrukture za uravnavanje stanja vode na kmetijskih površinah.

Kmetijska zemljišča KP Ljubljansko barje predstavljajo dobra 2% vseh kmetijskih površin v Sloveniji. Iz tega vidika in iz vidika pridelovalnih možnosti kmetijska dejavnost na teh območjih ne predstavlja pomembne vloge in bistvenega potenciala pri pridelavi hrane na nacionalnem nivoju. Je pa pomembno za lokalno samooskrbo, ter delno prispeva tudi k oskrbi Ljubljane. Zelo pomembno vlogo kmetijstvo v KP Ljubljansko barje igra pri ohranjanju biotske raznovrstnosti in območja v svoji značilni podobi.

- pozicioniranje z vidika razvoja podeželja

Način in gostota poselitve KP Ljubljansko barje uvrščata med podeželska območja. Kljub temu, da je območje administrativno upravno razvrščeno v sedem različnih administrativnih enot je njegova prednost v enotnem zavarovanem območju, ki ga v skladu s predpisom upravlja Uprava KP Ljubljansko barje. Za uresničevanje ciljev parka je tako na voljo vrsta različnih instrumentov s področja politike razvoja podeželja, tako na občinskem, kot tudi na državnem nivoju. Območje parka zagotovo predstavlja pomemben segment slovenskega podeželja, ki ga je potrebno ohraniti v celoti, z vsemi njegovimi atributi. Razvoj je potrebno usmeriti predvsem v organizirano in povezano delovanje vseh prebivalcev in ostalih deležnikov znotraj območja s poudarkom na sonaravnem kmetovanju in skupnem nastopu na trgu. Pomemben razvojni segment je tudi povezovanje z ostalimi podeželskimi območji s podobnimi razvojnimi težnjami in potenciali. Tu gre poudariti prenos dobrih praks in skupnih promocijskih aktivnosti.

3.2.2 SWOT analiza stanja v Krajinskem parku Ljubljansko barje

SWOT	Koristno	Škodljivo
Notranji dejavniki	PREDNOSTI: • Obstoječi posebni mednarodni statusi (Natura 2000, UNESCO) • Obstoječi nacionalni okoljski in drugi statusi (EPO, VVO, zavarovano območje,...) • Območje razpolaga z močnim tržnim in infrastrukturnim zaledjem mesta Ljubljane • Območje ima relativno dobro urejeno osnovno infrastrukturo, zato je enostavno dostopno • Obstoječi primeri dobrih naravovarstvenih praks (NR Iški morost, druga ožja zavarovana območja) • Zagotovljen obstoječi centralno upravljanje preko JZ KP • Relativno dobro razvit institucionalni okvir (KSS, ZRSVN, občine) in terenska pokritost s službami • Dobra lokalna pokritost z organiziranimi celicami civilne družbe • Velika frekvenca kulturnih in drugih socialnih dogodkov, prireditiv • Relativno dobra komunikacija med deležniki na območju • Obstaja veliko število dostopnih podatkov o območju • Pozitivna prepoznavnost	SLABOSTI: • Neskladnost razvojnih politik in nepovezanost v enotne razvoje usmeritve na sicer geografsko enotnem območju • Neažurnost nacionalne politike ohranjanja biodiverzitete ter zaostajanje za politiko razvoja podeželja • Neusklajen prostorski razvoj na med-občinski ravni • Negativna percepcija območja kot »močvirje« in ustvarjanje manjvrednostnega statusa območja (naziv glavne deponije) • Pritiski urbanizacije • Negativni vplivi sprememb v prostoru na cilje ohranjanja narave • Nekontrolirano intenziviranje rabe kmetijskih zemljišč • Prisotnost divjih odlagališč odpadkov • Nerazvitost infrastrukture za obiskovalce • Kadrovska in finančna podhranjenost vseh strokovnih služb • Slaba osveščenost in informiranje ljudi • Ni krovnih povezovalnih blagovnih znamk in standardov kakovosti • Blagovna znamka Parka se prepozna zgolj kot znamka Uprave • Novo priseljeni prebivalci niso del identitete prostora
Zunanji dejavniki	PRILožNOSTI: • Nove možnosti v perspektivi EU 2020 predvsem glede novih instrumentov financiranja, ter predvidenih ukrepov • Večja ciljna usmerjenost politike in naklonjenost doseganju ciljev Parka • Nove poslovne priložnosti v zeleni ekonomiji in socialnem podjetništvu • Uveljavitev blagovnih znamk iz obstoječih statusov (Natura 2000, UNESCO) ter ustvarjanje dodane vrednosti produktom, storitvam • Blagovna znamka Parka je dodana vrednost • Aktivno vključevanje in povezovanje vseh ciljnih skupin na območju • Izvedba celovitega pilotnega razvojnega modela na primeru Parka • Lokalne oskrbne verige in modeli samo-oskrbnosti, zadružništva • Razvoj ekološkega kmetovanja in pridelkov visoke dodane vrednosti	NEVARNOSTI: • Pritiski večjih infrastrukturnih projektov (letališče, železnica, obvoznica) • Prevelika pričakovanja s strani prebivalcev na kratki rok • Nadaljevanje trendov netrajnostnega izkoriščanja naravnih virov • Nerazumevanje sistema vodenja Parkov v Sloveniji s strani politike in predlog centralizacije upravljalcev zavarovanih območij • Nepovezanost sektorskih razvojnih politik in pojavljanje novih konfliktnih situacij • Opuščanje rabe kmetijskih zemljišč na ekonomsko nezanemljivih območjih • Nekontrolirano nadaljevanje intenziviranja kmetovanja in izgubljanje življenjskih prostorov ogroženih vrst

3.2.3 SWOT analiza stanja kmetijstva v Krajinskem parku Ljubljansko barje

SWOT	Koristno	Škodljivo
Notranji dejavniki	PREDNOSTI: - Bližina trga, potrošniki iz Ljubljane - Tradicija kmetijstva in dobro razvite podeželske skupnosti - Dobra kmetijsko svetovalna infrastruktura - Sprejemanje inštitucije parka med kmeti - Dobro ohranjeno naravno okolje - Skupna kmetijska politika - Povezovalne aktivnosti nevladnih organizacij (kulturne, naravovarstvene, izobraževalne, projektne)	SLABOSTI: - Omejitve zaradi razglasitve parka na najožjih območjih - Omejitve na najožjih vodovarstvenih območjih - Poplavna območja in relativno neugodni kmetijski pogoji - Neurejena kmetijska infrastruktura (jarki, ceste...) - Nepovezanost politik na MOP in MKGP - Razmeroma slaba prepoznavnost parka kot povezovalne razvojne ustanove - Ni tradicije opravljanja dopolnilnih dejavnosti na kmetijah - Ekološko pridelani proizvodi se na trgu ne prodajo kot ekološki
Zunanji dejavniki	PRILOŽNOSTI: - Razvoj kmetijske dejavnosti v smeri trajnostnega razvoja - Povezovanje pridelovalcev - Skupna blagovna znamka - Spodbujanje kmetovanja iz naslova SKP (PRP 2014 – 2020) - Organizirana skrb za kmetijsko okoljsko infrastrukturo (poljske poti, jarki, brežine...) - Vzpostavitev režima za gibanje obiskovalcev parka - Spodbujanje avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst - Celostno izobraževanje kmetov - Aplikacija organiziranega upravljanja kmetijskih zemljišč preko načrtov upravljanja za posamezno kmetijsko gospodarstvo - Nova skupna kmetijska politika - Povezovanje med upravo parka in kmetijsko svetovalno službo - Usmerjanje v ustrezne kmetijske panoge (ekološko kmetovanje, ekstenzivna govedoreja, konjereja) - Svetovanje za usmerjen pristop upravljanja posamezne kmetije	NEVARNOSTI: - Dodatne omejitve za opravljanje kmetijske dejavnosti - Zaraščanje kmetijskih zemljišč - Nadaljnji upad stopnje biotske pestrosti zaradi opuščanja ali intenzifikacije kmetovanja - Dodatni naravovarstveni režimi - Razraščanje tujerodnih invazivnih vrst - Priseljeni kmetijski pridelovalci (ameriške borovnice) - Zmanjšanje povezovalnih aktivnosti nevladnih organizacij

3.2.4 Opredelitev ključnih problemov, potencialov in splošnih strateških ciljev

Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti je opozorila na kar nekaj prisotnih in potencialnih problemov na območju KP Ljubljansko barje. Ravno tako pa je izpostavila tudi potenciale in prednosti, ki jih velja izkoristiti za namene doseganja ciljev in trajnostnega razvoja parka. Na področju kmetijstva in razvoja podeželja ne gre spregledati problematike intenziviranja kmetijske dejavnosti znotraj KP Ljubljansko barje, ki je prisotna in bo najverjetneje aktualna tudi v prihodnje. Problematiko

predstavlja predvsem intenziviranje proizvodnje znotraj prvega varstvenega območja parka (VO1), kjer se le ta izraža tudi na način spreminjanja travnatih površin v njive. Kmetijstvo poleg tega povečano intenziteto kaže tudi skozi dvigovanje proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč s pomočjo gnojenja in uporabe FFS. Dvig proizvodnega potenciala travnatih površin in posledično pogostejša košnja vodi do manjšanja biotske raznovrstnosti in v skrajnem primeru izgubo habitatov, prisotnih na teh površinah.

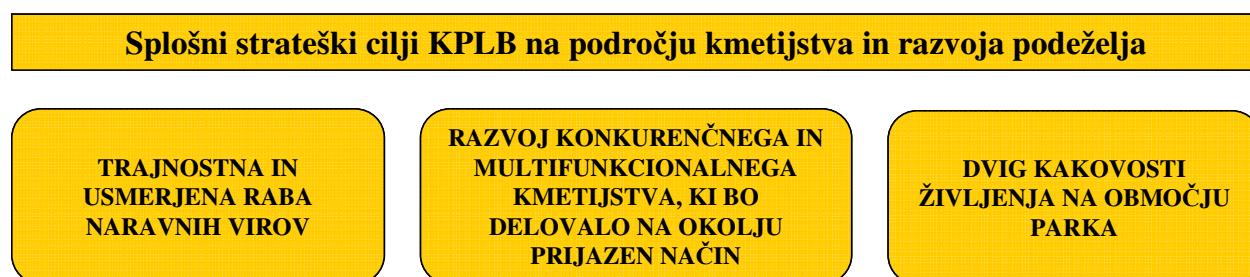
Po drugi strani ima kmetijstvo najpomembnejšo vlogo pri ohranjanju biotske pestrosti in krajinskih značilnosti na območju KP Ljubljansko barje, kar je razvidno že iz deleža kmetijskih zemljišč znotraj parka. Opuščanje kmetijstva neizbežno vodi v zaraščanje kmetijskih površin z gozdom, kar ravno tako povzroča upad biotske raznovrstnosti, izginjanje habitatov, značilnih za kmetijska območja in spreminjanje izgleda krajine.

Iz navedenega sledi, da je potrebno kmetijsko dejavnost znotraj parka ohranяти in razvijati na pravilen in usmerjen način, ki bo pridelovalcem omogočal preživetje ter hkrati prispeval k zaustavitvi upada biotske raznovrstnosti. Zgolj takšen način razvoja bo omogočal trajnostni razvoj KP Ljubljansko barje in kakovostno življenje vseh njegovih prebivalcev.

Za dvig kakovosti življenja je potrebno ukrepati na vseh treh razvojnih komponentah – ekonomski, socialni in okoljski, vendar je ob tem potrebno upoštevati pristojnosti KP Ljubljansko barje, kot institucije, katere okvir delovanja pokriva večinoma okoljsko komponento. Vendar pa park s svojimi usmeritvami in aktivnostmi lahko veliko vlogo, po eni strani, odigra tudi na področju usposabljanja, informiranja ter osveščanja in po drugi strani na področju povezovanja, organiziranja ter vpliva na politike, ki se kreirajo izven parka.

Ob upoštevanju uredbenega okvirja, EU in nacionalnih prioritet ter rezultatov SWOT analiz so splošni strateški cilji KP Ljubljansko barje na področju kmetijstva in razvoja podeželja (slika 5):

- **razvoj konkurenčnega in multifunkcionalnega kmetijstva, ki bo delovalo na okolju prijazen način,**
- **trajnostna in usmerjena raba naravnih virov,**
- **dvig kakovosti življenja na območju parka.**

Slika 5: Splošni strateški cilji Krajinskega parka Ljubljansko barje na področju kmetijstva in razvoja podeželja.

4 STRATEŠKO PROGRAMSKE USMERITVE ZA KMETIJSTVO IN RAZVOJ PODEŽELJA V KRAJINSKEM PARKU LJUBLJANSKO BARJE

4.1 Razvojna strategija in programske usmeritve

4.1.1 Specifični cilji Krajinskega parka Ljubljansko barje za kmetijstvo in razvoj podeželja

Za doseganje splošnih strateških ciljev Krajinskega parka na področju kmetijstva in razvoja podeželja so potrebni ustrezni ukrepi, ki pa morajo biti nastavljeni na podlagi specifičnih ciljev oziroma prednostnih nalog, ki ukrepe povezujejo z glavnimi cilji. Specifični cilji so potrebni za lažje spremljanje rezultatov, ki so posledica izvajanja ukrepov ter za ustreznejše vrednotenje doseganja splošnih strateških ciljev.

Problematiche in potenciali na področju kmetijstva in razvoja podeželja, kot opredeljeno v SWOT analizah, v povezavi z splošnimi strateškimi cilji in uredbenimi cilji Krajinskega parka, določajo deset specifičnih ciljev (preglednica 4), ki jih lahko označimo tudi kot prednostne naloge, ki se bodo implementirale preko kompatibilnih izvedbenih aktivnosti in ukrepov.

Preglednica 4: Specifični cilji Krajinskega parka Ljubljansko barje na področju kmetijstva in razvoja podeželja.

Šifra	Specifični cilj	Opis cilja
SC1	Razvoj okolju in naravi prijaznega kmetijstva	Okolju in naravi prijazno kmetijstvo je nujno potrebno za doseganje naravovarstvenih ciljev. Cilje se bo dosegal predvsem skozi spodbujanje in promocijo kmetijsko okoljskih ukrepov in načrtovanja upravljanja posameznih kmetij in kmetijskih površin. Rezultati bodo izkazani v obsegu kmetij in kmetijskih površin z ustreznim in ciljnim načinom upravljanja.
SC2	Zmanjšanje opuščanja kmetijske dejavnosti in omejitev invazivnih vrst	Opuščanje kmetijske dejavnosti ima za posledico zaraščanje kmetijskih zemljišč z gozdno vegetacijo ali nezaželenimi invazivnimi vrstami rastlin, kar vodi v izgubo značilnih habitatov in spremembo krajinskih značilnosti. Cilj se bo dosegalo preko različnih ukrepov razvoja kmetijske dejavnosti in dodajanja vrednosti kmetijskim proizvodom. Rezultati bodo razvidni iz sprememb v rabi kmetijskih zemljišč, obsegu zaraščenih in opuščenih kmetijskih površin ter stopnje ogroženosti zaradi invazivnih vrst.
SC3	Zagotovitev virov za ohranjanje multifunkcionalne vloge kmetijstva	Multifunkcionalnost kmetijstva je potrebno za doseganje okoljskih ciljev, saj kmetijstvo poleg pridelave hrane zagotavlja tudi ohranjanje forme in vsebine krajine. Večnamenska funkcija kmetijske dejavnosti je deloma pokrita preko izvajanja kmetijsko okoljskih ukrepov. Dodatno bo potrebno predvideti in zagotoviti sredstva za ohranjanje in spodbujanje multifunkcionalnosti kmetijstva, še posebej ob potrebi po dodatnih ukrepih. Rezultate bo možno spremljati preko števila in obsega izvajanja različnih ukrepov in aktivnosti s področja nepridelovalnih funkcij, ki jih bodo izvajale kmetije na območju parka.
SC4	Vzpostavitev sistema pomoči pri upravljanju s kmetijskimi zemljišči	Za pravilno in ustrezno upravljanje s kmetijskimi zemljišči znotraj Krajinskega parka je potrebno vzpostaviti sisteme in strukture, ki bodo za to nudile strokovno asistenco. Za doseganje cilja je potrebno v sistem svetovanja in izobraževanja vključiti in povezati obstoječe institucije ter vzpostaviti nove pristope za upravljanje zemljišč. Spremljanje rezultatov bo možno preko števila vključenih svetovalnih subjektov in obsega novih in inovativnih pristopov

		upravljanja kmetijskih zemljišč.
SC5	Zaustavitev konverzije travinja s pomembnimi habitatnimi tipi	Zaustavitev preoravanja trajnega travinja, kjer so prisotni pomembni habitatni tipi je potrebno za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Cilj je možno dosegati z različnimi ukrepi izobraževanja in osveščanja, svetovanja na področju upravljanja ter ciljno usmerjenimi kmetijsko okoljskimi ukrepi. Rezultate se lahko spremlja z evidentiranjem površin, na katerih so prisotni pomembni travniški habitati, ter spremembami na teh površinah.
SC6	Pridelava visoko kakovostne hrane	Pridelava hrane je eden izmed nacionalnih strateških ciljev, pri se katerem na nivoju specifičnih ciljev Krajinskega parka poudarja visoko kakovost. Zaradi ohranjenosti okolja in težjih pridelovalnih razmer posledično ekstenzivna pridelava omogoča visoko kakovostne kmetijske pridelke. Rezultate in učinke pridelave je možno spremljati preko števila kmetij vključenih v sheme kakovosti in obsega sonaravno upravljanih kmetijskih zemljišč ter preko količine ekološko pridelanih kmetijskih proizvodov.
SC7	Povezava in organiziranje pridelovalcev	Za ohranjanje kmetijstva na območju Krajinskega parka je nujna povezanost in organiziranost pridelovalcev. Za povezovanje in organiziranje kmetij in pridelovalcev je na voljo več ukrepov na nacionalnem nivoju, vendar je kljub temu potrebno dejavno pristopiti z aktivnostmi in iniciativami na nivoju območja parka z bližnjo okolico. Rezultati in učinki bodo vidni v obliki števila ustvarjenih skupin in v njih povezanih subjektov in količini pridelkov v okviru povezav.
SC8	Skupen nastop pridelovalcev na trgu in lokalna samooskrba	Ob vzpostavitvi povezav med pridelovalci in tudi ostalimi subjekti je možen skupen nastop na trgu izven lokalnega območja. Predvsem pomemben trg je Ljubljana. Skupen nastop omogoča rednejšo dobavo večjih količin, kar zagotavlja stalno prisotnost na trgu. Lažja, učinkovitejša in cenejša je promocija proizvodov ter ostale marketinške in poslovne aktivnosti. Rezultati se bodo spremljali preko števila proizvodov, s katerimi nastopajo proizvajalci na trgu in obsega prodaje.
SC9	Vzpostavitev in registracija blagovne znamke	Za učinkovit nastop na trgu je poleg povezanosti in organiziranosti potrebna tudi prepoznavnost. Za ta namen je potrebno vzpostaviti in registrirati skupno blagovno znamko ter opredeliti kriterije za uporabo le te. Krajinski park je ustrezna institucija za organiziranje pobude in vodenje aktivnosti na tem področju. Rezultat bo registrirana blagovna znamka s predpisanimi vsebinami in pravili ter grafično podobo.
SC10	Dvig usposobljenosti in osveščenosti kmetijskih pridelovalcev in ostalih prebivalcev	Z dvigom usposobljenosti in osveščenosti kmetijskih pridelovalcev in ostalih prebivalcev Krajinskega parka se bo dvignila kakovost življenja na tem območju, kar bo posledica ustrežnejšega in trajnostnega koriščenja danosti in potencialov. Priporočljive so različne aktivnosti s področja izobraževanja, informiranja in osveščanja, izvedene s strani različnih izvajalcev. Pri izvedbi aktivnosti lahko krajinski park vodi vlogo izvajalca, koordinatorja, pobudnika ali obveščevalca. Rezultat bo možno spremljati preko števila dodatno izobraženih ter informiranih prebivalcev in okoljsko usposobljenih pridelovalcev.

4.1.2 Obstoječe usmeritve za izvajanje kmetijske dejavnosti v Krajinskem parku Ljubljansko barje

V 4. členu Uredbe o Krajinskem parku Ljubljansko barje so opisane značilnosti in namen parka, ki je primarno opisan kot območje mokrotnih travnišč s sistemom mejic in gozdnih, grmiščnih ter vodnih površin. V istem členu je določeno, da je območje KP Ljubljansko barje izjemno zaradi velikega števila naravnih vrednot in prisotnosti velikega števila ogroženih in mednarodno varovanih prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov ter kot območje številnih kulturnih vrednot in mozaične krajine, ki je rezultat dolgotrajnega sožitja človeka z naravo.

Iz zapisanega lahko povzamemo, da se območje KP Ljubljansko barje s kmetijskega in varstvenega vidika usmerja prednostno h končnemu cilju ustvarjanja najširšega možnega obsega mokrotnih travnišč v kombinaciji z mozaično kulturno krajino, ki jo sestavljajo mejice, gozdne, grmiščne ter vodne površine. V nadaljevanju isti člen opredeljuje tudi navezavo na človeško dejavnost v smislu »ohranjanja ravnovesja med naravnimi procesi in delovanjem človeka zaradi ohranjanja za območje krajinskega parka značilne krajine«, kar je tudi temeljna usmeritev strateškega načrtovanja razvoja kmetijstva in razvoja podeželja.

KP Ljubljansko barje je skladno z določitvami 5. člena uredbe razdeljen v tri osnovne varstvene cone, kjer je usmerjanje razvoja kmetijstva opredeljeno posamično, za vsako cono posebej. Prvo varstveno območje je naravovarstveno najpomembnejše in je prednostno namenjeno uresničevanju varstva in ohranjanju naravnih vrednot, ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov ter tistih elementov krajine, ki zagotavljajo njihov obstoj. Na tem varstvenem območju se izvaja kmetijska dejavnost, ki je prilagojena doseganju ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov ter habitatnih tipov.

Drugo varstveno območje je naravovarstveno pomembno in je namenjeno uresničevanju varstva in ohranjanju naravnih vrednot ter biotske raznovrstnosti in pestrosti krajine. Na drugem varstvenem območju se opravljata tudi sonaravna kmetijska dejavnost in trajnostna raba drugih naravnih virov tako, da sta za naravo čim manj moteči.

Tretje varstveno območje je prednostno namenjeno ohranjanju krajinske pestrosti in spodbujanju trajnostnega razvoja, na katerem sta dovoljeni raba prostora in pozidava tako, da sta usklajeni s cilji KP Ljubljansko barje. Namenjeno je tudi ohranjanju narave, vsaj v trenutni kakovosti, in preprečitvi vnosa novih obremenjujočih dejavnosti, ohranjanju kulturne dediščine in kulturnih vrednot ter spodbujanju kmetijske in turistične dejavnosti.

Na območju KP Ljubljansko barje so določena tudi posebna ožja zavarovana območja (naravni spomeniki in naravni rezervati), kjer je razvoj kmetijstva in razvoja podeželja pogojno opredeljen s individualnimi načrti upravljanja za posamezno ožje zavarovano območje.

Kot glavni zaključek pregleda obstoječih usmeritev v okviru uredbe, ki se navezujejo na usmerjanje kmetijske dejavnosti, lahko poudarimo, da je glavnega pomena za KP Ljubljansko barje ustvarjanje najširšega možnega obsega mokrotnih travnišč v kombinaciji z mozaično kulturno krajino. Pri nadaljnjem natančnejšem opredeljevanju ukrepov je potrebno natančneje opredeliti obstoječi in ciljni obseg mokrotnih travnišč, analizirati realne možnosti upravljanja travnišč, načine spodbujanja kmetov k priporočenim usmeritvam ter opredeliti vzorec/vzorke mozaične kulturne krajine.

4.2 Implementacija strateških usmeritev

4.2.1 Obstoječe razvojne usmeritve in ukrepi Krajinskega parka Ljubljansko barje

Razvojne usmeritve KP Ljubljansko barje temeljijo na doseganju ciljev trajnostnega razvoja s podpiranjem projektov, investicij in izvajanja dejavnosti, ki so v skladu s cilji parka, temeljijo na njegovih primerjalnih prednostih ter omogočajo gospodarski, družbeni in kulturni razvoj parkovnih lokalnih skupnosti in prebivalcev ter krepijo gospodarsko konkurenčnost območja. V parku se

omogočajo nove razvojne možnosti prebivalcev ter spodbujajo aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju narave, celostnemu ohranjanju kulturne dediščine, vzdrževanju in ohranjanju za park značilne krajine ter izboljševanju stanja okolja. Konkretno so v 8. členu Uredbe o Krajinskem parku Ljubljansko barje navedeni načini uresničevanja razvojnih usmeritev, ki se v celoti posredno ali neposredno navezujejo na koncept strateškega razvoja podeželja na območju parka. Navajamo le tiste načine, ki se neposredno navezujejo na izvajanje dejavnosti kmetijstva:

- z ohranjanjem in izboljševanjem obstoječega krajinskega in poselitvenega vzorca, s spodbujanjem razvoja podeželja in oblik dejavnosti, ki prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti, varstvu naravnih vrednot, kulturne dediščine in krajinske pestrosti,
- s spodbujanjem in povezovanjem razvoja kmetijskih, turističnih, rekreacijskih, obrtnih, kulturnih in drugih dejavnosti, ki s trajnostno rabo naravnih dobrin, uporabo okolju prijaznih tehnologij in metod pri gospodarjenju z naravnimi viri ter skladno z varstvom kulturne dediščine omogočajo nove razvojne možnosti prebivalcem;
- s spodbujanjem ohranjanja kmetijske dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih, ki imajo odločilno vlogo pri ohranjanju za park značilne krajine;
- z usmerjanjem opravljanja dejavnosti in posegov na ekološko manj občutljiva območja v času in na prostoru, ki ne sovпада z obdobji, neugodnimi za živali in rastline rastlinskih in živalskih vrst.

Razvojna usmeritev za področje kmetijstva skladno z uredbo spodbuja trajnostni razvoj podeželja in kmetijske dejavnosti s spodbujanjem in povezovanjem celotnega spektra dejavnosti razvoja podeželja preko uporabe okolju prijaznih načinov in trajnostne rabe naravnih dobrin, ter na način, da se prebivalcem zagotovi nove razvojne možnosti.

Uredba ne vsebuje podrobnejših izvedbenih ukrepov za doseganje razvojnih usmeritev iz 8. člena, saj so ti predmet načrta upravljanja KP Ljubljansko barje, katerega namen in vsebina je določena v poglavju VI. Načrt upravljanja, 23. – 26. člen. Pač pa v 9. členu našteva posamezne splošne ukrepe, med katerimi je omenjeno, da se cilje razvoja kmetijstva dosega s spodbujanjem ukrepov prilagojene kmetijske rabe in razvojnih potreb kmetij, ki so skladne s cilji parka.

4.2.2 Predpisani varstveno upravljavski režimi na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje

Podlage za postavitev razvojnih usmeritev na področju kmetijstva in razvoja podeželja so opredeljene tudi v varstvenih režimih in pravilih ravnanja v IV. Poglavju Uredbe o Krajinskem parku Ljubljansko barje. Obenem so v varstvenih režimih opredeljeni natančnejši ukrepi za področje upravljanja s kmetijskimi zemljišči znotraj posameznega varstvenega območja. Skladno s splošnim varstvenim režimom v KP Ljubljansko barje ni dovoljeno ravnati, posegati, umeščati ali opravljati dejavnosti in aktivnosti v obsegu, času in na način, ki bi lahko ogrozil cilje parka in poslabšal hidrološke, geomorfološke in ekološke lastnosti parka.

Skladno z določili uredbe (10. člen) se tudi v okviru kmetijske dejavnosti ne sme predvsem:

- izvajati posegov in dejavnosti, ki bi lahko poslabšali ekološke razmere in posledično slabo vplivali na ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov,
- izvajati posegov in dejavnosti na naravnih vrednotah tako, da se uničijo, poškodujejo ali bistveno spremenijo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto, oziroma v obsegu in na način, ki znatno spremeni druge lastnosti naravne vrednote,
- izvajati posegov in dejavnosti, ki bi lahko spremenili za park značilne krajinske elemente ter značilne krajinske vzorce opredeljene v načrtu upravljanja,

- izvajati novih melioracij, ki bi lahko škodljivo vplivale na ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov,
- odstranjevati, požigati in rezati šote ali drugače spreminjati stanja habitatov nizkega barja, ostankov visokega barja in šotišč,
- sproščati gensko spremenjenih organizmov v okolje in jih uporabljati,
- naseljevati rastlin in živali tujerodnih vrst,
- izvajati vzdrževalnih del na vodotokih, jarkih, stoječih vodah in linijskih vegetacijskih strukturah v obdobju med 15. marcem in 30. septembrom.

Na drugem varstvenem območju KP Ljubljansko barje velja varstveni režim iz 10. člena uredbe, ter za kmetijsko dejavnost dodatna prepoved bistvenega spreminjanja obstoječih površin ekstenzivnih travnikov v druge rabe.

Na prvem varstvenem območju KP Ljubljansko barje prav tako velja varstveni režim določen v 10. členu Uredbe, ter dodatno za kmetijsko dejavnost naslednje prepovedi:

- intenzivirati obstoječe kmetijske rabe, če to slabo vpliva na ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov ali habitatnih tipov,
- spreminjati obseg in strukturo habitatov in mozaične krajine, zlasti mokrišč in vodnih površin, sestojev visokega šašja, lok, barjanskih gozdov, močvirnih gozdnih združb,
- izvajati hidromelioracije in agromelioracije ter osuševati tla, razen vzdrževanja obstoječih melioracijskih jarkov.

V 13. členu uredbe so opredeljeni varstveni režimi ožjih zavarovanih območjih, kjer prav tako velja varstveni režim iz 10. člena uredbe, ter za področje kmetijstva dodatna prepoved intenziviranja obstoječih kmetijskih rab.

Pomemben je tudi 16. člen uredbe, kjer so določena pravila ravnanja v KP Ljubljansko barje, oziroma dejavnosti in aktivnosti, ki se morajo izvajati na način, da se tudi pri izvajanju kmetijske dejavnosti:

- dosega ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov,
- ohranjajo in dosegajo za park pomembne hidrološke razmere,
- ohranja krajinska pestrost,
- ohranjata in povečujeta skupni obseg ekstenzivnih travnikov in skupni obseg linijskih vegetacijskih struktur,
- ohranjajo površine, poraščene z gozdom, ter
- usmerja uporaba fitofarmacevtskih sredstev.

Na območju KP Ljubljansko barje so z Uredbo o vodovarstvenem območju za vodno telo vodonosnikov Ljubljanskega barja in okolice Ljubljane določena tudi vodovarstvena območja, ki skupaj obsegajo 6.693,89 ha ali 49,57% celotne površine krajinskega parka. Najožje vodovarstveno območje (v nadaljevanju: VVO I) zavzema približno 380 ha oziroma 3% vse površine in ima določene zelo stroge režime načina kmetovanja. Na VVO I je na področju opravljanja kmetijske dejavnosti:

- prepovedano gnojenje brez gnojilnega načrta,
- prepovedano gnojenje z mineralnimi gnojili, ki vsebujejo mineralni dušik,
- prepovedano gnojenje s fermentirano gnojnico in gnojevko,

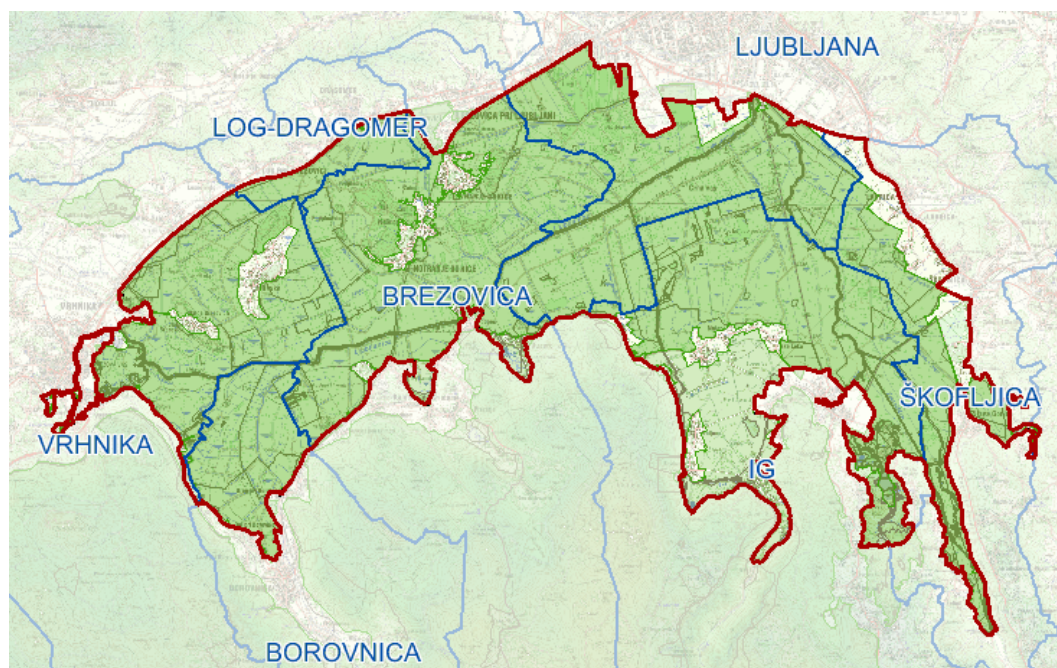
- prepovedano preoravanje travinja, razen če gre za travinje (trave, detelje, lucerno, deteljno travne mešanice in travno-deteljne mešanice), ki je vključeno v kolobar, ali pod pogoji iz predpisov, ki urejajo ekološko pridelavo kmetijskih pridelkov,
- prepovedana uporaba komposta z omejeno uporabo,
- prepovedana uporaba blata čistilnih naprav,
- prepovedana uporaba fitofarmacevtskih sredstev, razen če gre za kemične ukrepe in uporabo izključno tistih fitofarmacevtskih sredstev, ki jih je dovoljeno uporabljati v skladu s predpisi, ki urejajo ekološko pridelavo kmetijskih pridelkov,
- paša živine dovoljena, če gre za pašo v skladu s predpisi, ki urejajo ekološko pridelavo kmetijskih pridelkov.

Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje in o vodovarstvenem območju za vodno telo vodonosnikov Ljubljanskega barja in okolice Ljubljane predpisujeta natančno definirane in konkretne upravljaljske zahteve za kmetijstvo na področju ohranjanja narave in varovanja vodnih virov. Ker celovito obravnavata problematiko in upravljanje znotraj zaključenih območij, uredbi tako obenem predstavljata tudi dobro izhodišče za pripravo vsebin upravljaljskega načrta.

4.2.3 Usmeritve in ukrepi za območje Natura 2000 – Krajinski park Ljubljansko barje

Slovenija se uvršča v sam vrh držav EU z visokim deležem ozemlja v območjih Natura 2000. Osnovni cilj območij Natura 2000 je ohraniti in povečati biotsko raznovrstnost na območju EU za bodoče rodove z omogočanjem odgovornega trajnostnega razvoja. Prav tako je cilj območij Natura 2000 spodbujati tradicionalno sobivanje ljudi in narave, kar je še posebej pomembno na območjih večje poseljenosti, kakršno je tudi območje KP Ljubljansko barje. Območja Natura 2000 se tako deklarirajo kot živa območja, kjer je zelo pomembno spodbujanje razvojnih priložnosti, ter zagotavljanje visoke kvalitete bivanja.

Ustanovitev KP Ljubljansko barje predstavlja naravovarstveno nadgradnjo že obstoječemu statusu Natura 2000, ki ga je to območje pridobilo z vstopom Slovenije v EU. Večinski del KP Ljubljansko barje prekrivajo območja natura 2000 (slika 6). Na območju KP Ljubljansko barje, kot posebnem varstvenem območju za ptice se varuje preko 22 vrst ptic, 23 rastlinskih in živalskih vrst ter 9 habitatnih tipov. Seznam podrobnih varstvenih ciljev ter varstvenih ukrepov in usmeritev za območje KP Ljubljansko barje je naveden v prilogi 3.

Slika 6: Območja Natura 2000 na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje.

Operativni program - program upravljanja območij Natura 2000 2007-2013 navaja nekatere prednostne investicije za območje KP Ljubljansko barje:

- (Sklop A) vzpostavitev **centralnega sprejemnega centra za obiskovalce** (informacijsko središče s prodajo vstopnic, literature, spominkov, izdelkov domače obrti, kmetijskih pridelkov, vodniška služba, razstavní prostori, prostor za predstavitve, upravo parka, za nevladne organizacije)
- (Sklop A) vzpostavitev **tematskih učnih poti** (za celotno ozemlje Parka – narava, naravne vrednote, ekosistem, geologija, geografija, zgodovina, kulturna dediščina, etnologija, arheologija) z ureditvijo pripadajoče infrastrukture (opazovalnice, razgledišča, "boardwalki", označevalnim sistemom), podporne infrastrukture (infotočke, parkirišča, komunalna ureditev, sanitarije), interpretacijo in promocijo.
- (Sklop B) ureditev mreže (nasutje, enotno označevanje, počivališča in razgledne točke) **krožnih kolesarskih povezav** (z izposajo koles in servisom ob poti v povezavi s kmetijami), poti, uporabne tudi za pohodnike, jahanje, konjske vprege, tek na smučeh (različne vstopne točke)
- (Sklop B) vzpostavitev **sistema enotne označitve** – označevalne table in usmerjevalne table (naravna in kulturna dediščina, poti, turistična ponudba, kmetije, promocijski material ...)
- (Sklop B) postavitev **vstopnih točk v park**
- (Sklop B) vzpostavitev **vodniške službe** (usposobljeni vodniki z licenco, redna, naročena in specializirana vodstva)
- (Sklop B) spodbuditev **predelave kmetijskih pridelkov** (meso, zelenjava) in prodaje na domu

Operativni program podaja tudi nabor projektnih predlogov, ki naj bi zagotavljali sofinanciranje razvoja in doseganje ciljev območja Natura 2000 na območju KP Ljubljansko barje in sicer preko povečanja dohodka lokalnega prebivalstva (npr. dopolnilne dejavnosti na kmetijah, razvoj novih turističnih produktov in storitev). Navedene primerne dejavnosti, ki predstavljajo razvojni potencial in so neposredno vezane kmetijsko dejavnost oz. kmetijska gospodarstva so predvsem:

- čebelarstvo (pridelava medu in predelava izdelkov iz čebelarске proizvodnje),
- zeliščarstvo (tradicionalna in komplementarna medicina),
- konjereja (športni konji, konji domačih pasem – jahanje, vožnja z vpregami),
- turizem na kmetijah – kmetija odprtih vrat in ekološke turistične kmetije (prodaja kmetijskih izdelkov, tradicionalna kulinarika, prostori za piknike (vzdrževanje, oddaja), nastanitvene kapacitete, možnost kampiranja.
- prireditve (kmetijski sejmi, prodaja izdelkov, predstavitev naravi prijaznih dejavnosti, etnološke prireditve)
- eko-blagovna znamka – vsi izdelki in storitve, ki izhajajo iz Parka – kmetijstvo, turizem, šport in rekreacija.

Status Natura 2000 na območju KP Ljubljansko barje prednostno varuje t.i. kmetijsko kulturno krajino, ki jo je oblikoval človek in njegova dejavnost v preteklosti, predvsem skozi kmetijsko dejavnost. Hkrati je Natura 2000 razvojna priložnost mednarodne ravni, saj jo je potrebno razumeti kot potrditev evropske javnosti, da so tukajšnji ljudje znali ohraniti izjemno kulturno krajino, ki je danes predmet prednostnega varstva. Vendar pa zgolj status ne prinaša samoumevnih prednosti in priložnosti. Natura 2000 je lahko učinkovito orodje za doseganje naravovarstvenih ciljev, ki pa morajo biti del širše multisektorske razvojne strategije. Vloga KP Ljubljansko barje je v tem primeru ključna, predvsem pri interpretaciji in promociji naravovarstvenih vidikov med prebivalci ter v sodelovanju s strokovnimi službami (Zavod RS za varstvo narave, Kmetijska svetovalna služba, in druge).

5 IZVEDBENE PROGRAMSKE USMERITVE ZA KMETIJSTVO IN RAZVOJ PODEŽELJA V KRAJINSKEM PARKU LJUBLJANSKO BARJE

5.1 Opredelitev izvedbenih ukrepov

5.1.1 Ukrepi in aktivnosti

Ukrepi in ostale aktivnosti predstavljajo izvedbeno operativni del strateškega načrtovanja. Ukrepi, ki so določeni na osnovi opredeljenih problematik in potencialov, prisotnih v KP Ljubljansko barje ter zastavljenih splošnih in specifičnih ciljev, zajemajo široko področje intervencij. Nanašajo se na prenos znanja in informacij na ciljno skupino, usmerjanje in svetovanje glede načina upravljanja kmetijskih zemljišč in uporabe pravih praks ter ustreznih dopolnilnih dejavnosti, koordinacijo in izvedbo ustreznih naložbenih aktivnosti, priprave in sodelovanja pri pripravi strateških in operativnih dokumentov na različnih ravneh, povezovanja in organiziranja pridelovalcev ter skupnega nastopa na trgu. Vsi predlagani ukrepi so enakovrednega pomena in se med seboj povezujejo in dopolnjujejo. Ob pravilnem časovnici izvedbe je lahko pričakovati tudi določene sinergijske učinke med dvema ali več ukrepi.

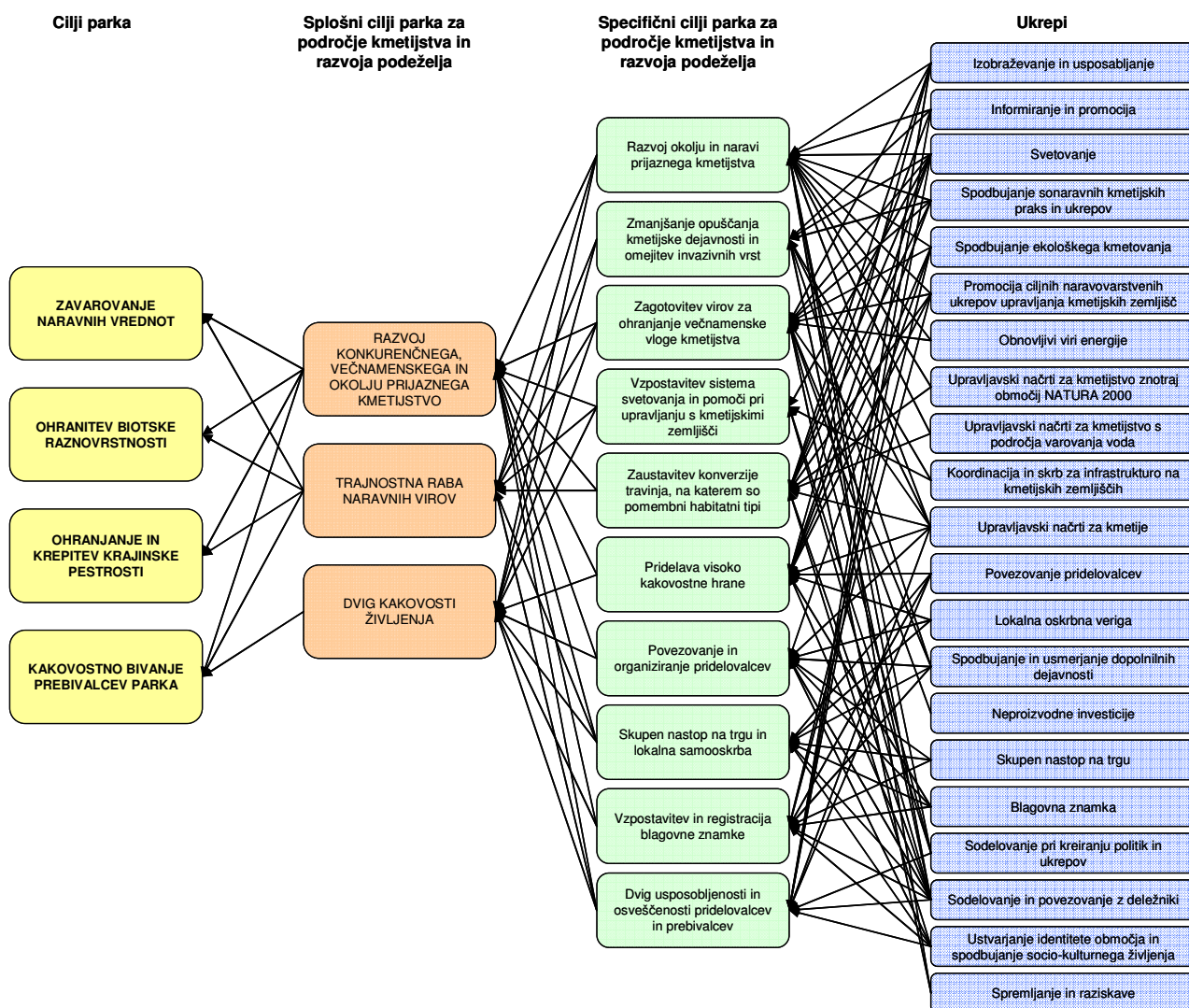
Predlagani ukrepi na področju kmetijstva in razvoja podeželja, ki bodo prispevali k doseganju ciljev KP Ljubljansko barje:

- Izobraževanje in usposabljanje
- Informiranje in promocija
- Svetovanje
- Spodbujanje sonaravnih kmetijskih praks in ukrepov
- Spodbujanje ekološkega kmetovanja

- Promocija ciljnih naravovarstvenih ukrepov upravljanja kmetijskih zemljišč
- Ukrepi na področju obnovljivih virov energije
- Upravljavski načrti za kmetijstvo znotraj območij NATURA 2000
- Upravljavski načrti za kmetijstvo s področja varovanja voda
- Koordinacija in skrb za infrastrukturo na kmetijskih zemljiščih
- Upravljavski načrti za kmetije
- Povezovanje pridelovalcev
- Lokalna oskrbna veriga
- Spodbujanje in usmerjanje dopolnilnih dejavnosti
- Neproizvodne investicije
- Skupen nastop na trgu
- Blagovna znamka
- Sodelovanje pri kreiranju politik in ukrepov v nacionalnih programskih dokumentih
- Sodelovanje in povezovanje z deležniki znotraj parka
- Ustvarjanje identitete območja in spodbujanje socio-kulturnega življenja
- Spremljanje in raziskave

Seznam ukrepov ni izčrpen, kar pomeni, da ga je možno dopolnjevati z dodatnimi ukrepi in aktivnostmi, če se za to pokažejo potrebe in za izvedbo obstajajo resursi.

Povezava med posameznimi ukrepi, specifičnimi cilji, splošnimi cilji in cilji KP Ljubljansko barje so prikazani na sliki 7. V prilogi 1 so okvirni predlogi tehničnih listov za posamičen ukrep s kratkim opisom ukrepa, prikazanimi povezavami na cilje in predlaganimi kazalniki za spremljanje in vrednotenje napredka.

Slika 7: Povezava med cilji in ukrepi.

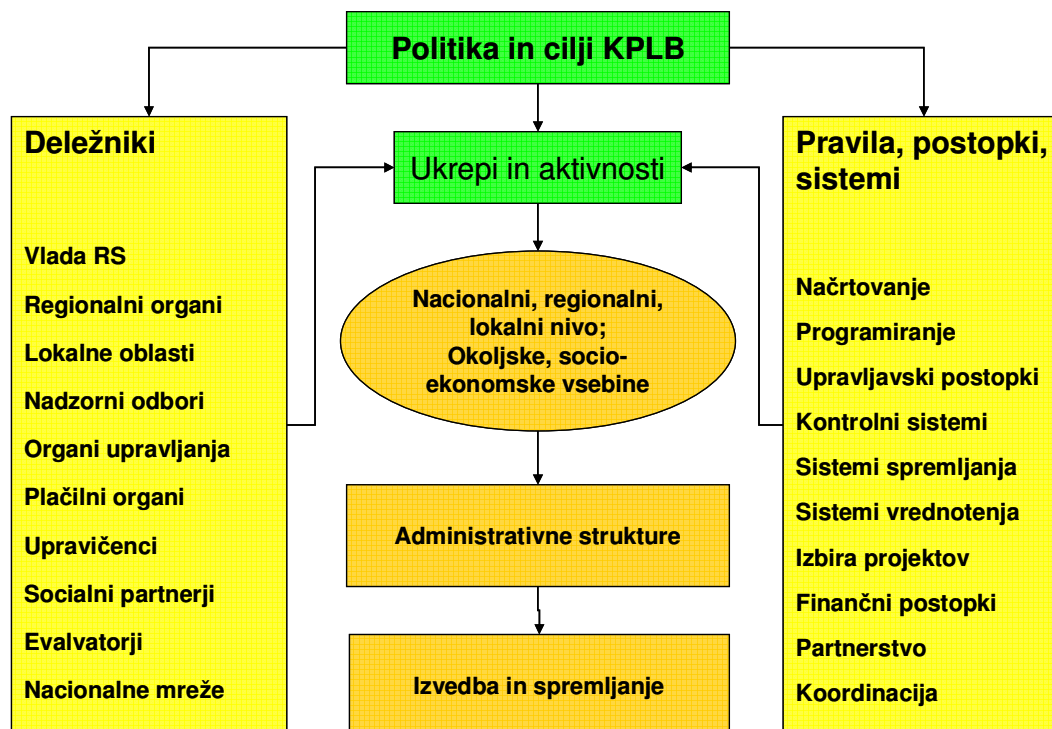
5.1.2 Osnovne usmeritve za izvajanje ukrepov in aktivnosti

Vsi ukrepi predlagani v tem strateškem dokumentu so ključnega pomena za doseganje zastavljenih ciljev s področja kmetijstva in razvoja podeželja v KP Ljubljansko barje in nadalje tudi za doseganje ciljev opredeljenih v Uredbi o Krajinskem parku Ljubljansko barje.

Ukrepi so namensko določeni za izvajanje oziroma koordinacijo s strani Uprave KP Ljubljansko barje. Implementacija predlaganih ukrepov bo posledično povzročila aktiviranje in izvajanje aktivnosti na terenu, s strani ciljnih skupin (kmetov, upravljavcev zemljišč, prebivalcev). Uprava s partnerji v procesu oziroma njihovi pogodbeni izvajalci so odgovorni za izvajanje predlaganih ukrepov, preko katerih bodo usmerjali razvoj območja in skrbeli za doseganje zastavljenih ciljev.

Predlagani ukrepi segajo na različne nivoje in področja ter zahtevajo sodelovanje z različnimi vrstami deležnikov (slika 8). Širok nabor ukrepov tako zajema deležnike na nacionalnem nivoju, kot so ministrstva, na ravni lokalnih oblasti občine, različne javne in zasebne organe ter ustanove in socialne partnerje s področja nevladnega delovanja. Izvedba in spremljanje ukrepov bosta terjala določene izvedbeno administrativne strukture ter pripravo različne dokumentacije s podrobnejšimi pravili ter postopki. Predvsem bo potrebno izvesti natančnejše načrtovanje oziroma programiranje načina izvedbe ukrepov, pripraviti postopke upravljanja in nadzora ter vzpostaviti sisteme spremljanja in

vrednotenja, ki sta bistveni dejavnosti za ugotavljanje uspešnosti izvedenih ukrepov. Ključnega pomena je tudi izbira ustreznih ukrepov oziroma z njimi povezanih projektov, zagotovitev ustreznih postopkov v zvezi s pridobivanjem finančnih virov in ostalimi resursi ter opredelitev ustreznih partnerjev in koordinatorjev v procesu.

Slika 8: Izvajanje ukrepov in aktivnosti v Krajinskem parku.

5.1.3 Analiza možnosti izvedbe ukrepov

Na učinkovitost izvedbe ukrepov lahko vpliva več različnih dejavnikov, ki prihajajo tako iz območja KP Ljubljansko barje, kot tudi od zunaj. Med najpomembnejše dejavnike spadajo ustrezen pristop k izvedbi in koordinaciji ukrepov, človeški in finančni viri ter časovna usklajenost med posameznimi vsebinami. Vsi našteti dejavniki so med seboj povezani in odvisni in jih ni primerno obravnavati individualno, pač pa jih je potrebno upoštevati združene v smiselno celoto, saj je le s tem možno doseči namen ukrepov ter tudi dodatne učinke.

Način in pristop k izvedbi ukrepov, koordinacija izvajanja ter nadzor je odvisen od organiziranosti izvedbenih struktur, kar pa je neizogibno povezano s kadrovskimi zmogljivostmi in razpoložljivimi finančnimi sredstvi. Uprava KP Ljubljansko barje, ki bo glavni koordinator in izvajalec ukrepov je kadrovsko in finančno omejena na vnaprej določen obseg razpoložljivih resursov. Prvi od omejujočih dejavnikov za učinkovito načrtovanje in izvedbo ukrepov ter doseganje ciljev je tako povezan z majhnim številom osebja in nizkim proračunom. Omejitve pri resursih pomembno vplivajo na pristop k izvedbi, ki je zaradi tega posledično lahko opravljen neorganizirano, nenatančno ali celo neustrezno. Enako se kasneje lahko dogaja tudi s koordinacijo in samim izvajanjem ter nadzorom, kar privede do neučinkovite intervencije ali celo negativnih posledic.

Omejujoči dejavniki in ovire za uspešno implementacijo ukrepov:

- kadrovska podhranjenost Uprave KP Ljubljansko barje, kot izvajalca,
- nizek proračun,
- neorganiziran pristop k izvedbi,

- neustrezno izvajanje in šibek nadzor.

Zaradi omejenih resursov, s katerimi razpolaga Uprava KP Ljubljansko barje, je še posebej pomembno, da se izvajanja ukrepov loti na organiziran način, ki ji bo omogočal kar najboljši izkoristek svojih zmožnosti. Pri izvajanju se mora nujno opreti na pomoč in sodelovanje, s strani različnih partnerjev in strokovnih služb. Poleg tega je pomembno, da se dodatne resurse, predvsem finančne, išče tudi na način sodelovanja pri vsebinsko ustreznih projektnih nalogah.

Ena od variant optimizacije izvajanje ukrepov je izvajanje po vsebinskih sklopih. Sorodne ukrepe, s podobnimi učinki in cilji, uvrščene v posamezen sklop je ob ustreznem načrtovanju možno izvajati sočasno, v okviru istih aktivnosti in z manjšo uporabo resursov.

Preglednica 5 prikazuje štiri tematsko vsebinske sklope predlaganih ukrepov. Za vsak sklop ukrepov je priporočljivo predvideti vrste sorodnih aktivnosti, ki so potrebne za izvedbo več različnih ukrepov in jih smiselno združiti v istovrstne in istočasne dejavnosti:

- SKLOP A – promocijsko izobraževalni sklop ukrepov
- SKLOP B – normativno upravljavski sklop ukrepov
- SKLOP C – razvojno povezovalni sklop ukrepov
- SKLOP D – strateški sklop ukrepov

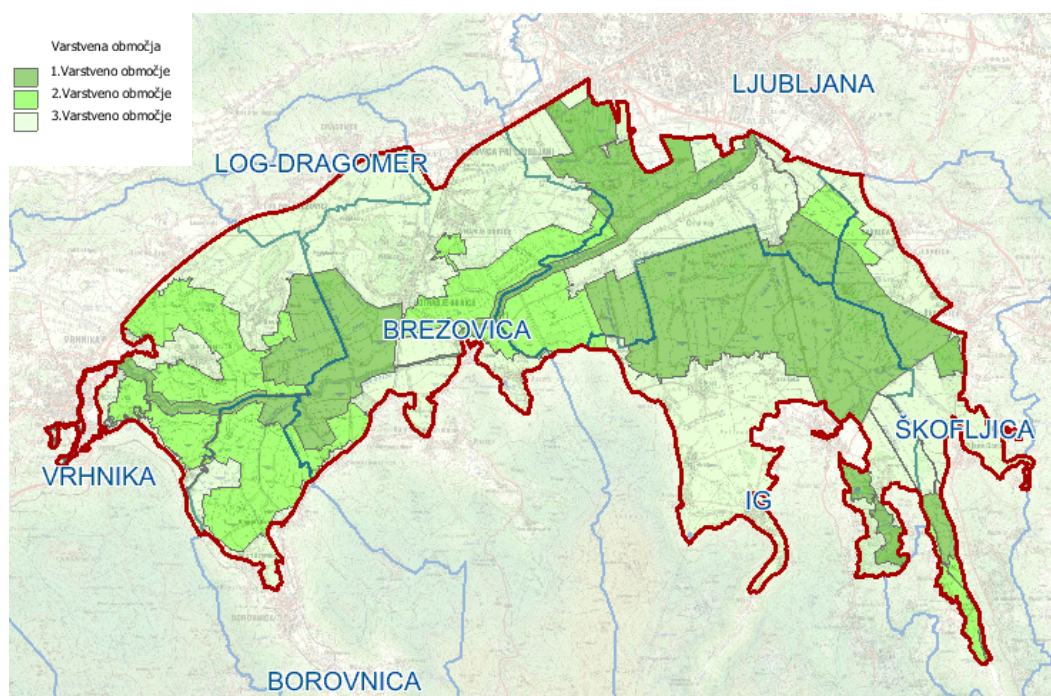
5.1.4 Lokacijska – geografska opredelitev ukrepov

Izvajanje programskih ukrepov se v večini primerov nanaša na celotno območje KP Ljubljansko barje. Kljub temu je nekaj ukrepov zaradi specifičnosti in omejenih resursov opredeljenih prednostno na pomembnejših območjih VO1 in VO2, oziroma celo natančneje na specifične mikrolokacije znotraj VO1, skladno z opredelitvijo npr. habitatnih tipov, strnjenih območij barjanskih travnišč, itd. Pri opredelitvi je bil upoštevan sistem opredeljevanja po 3. območjih VO (slika 9) in sicer:

- VO1 – ukrep se izvaja na 1. varstvenem območju
- VO2 - ukrep se izvaja na 2. varstvenem območju
- VO3 - ukrep se izvaja na 3. varstvenem območju.

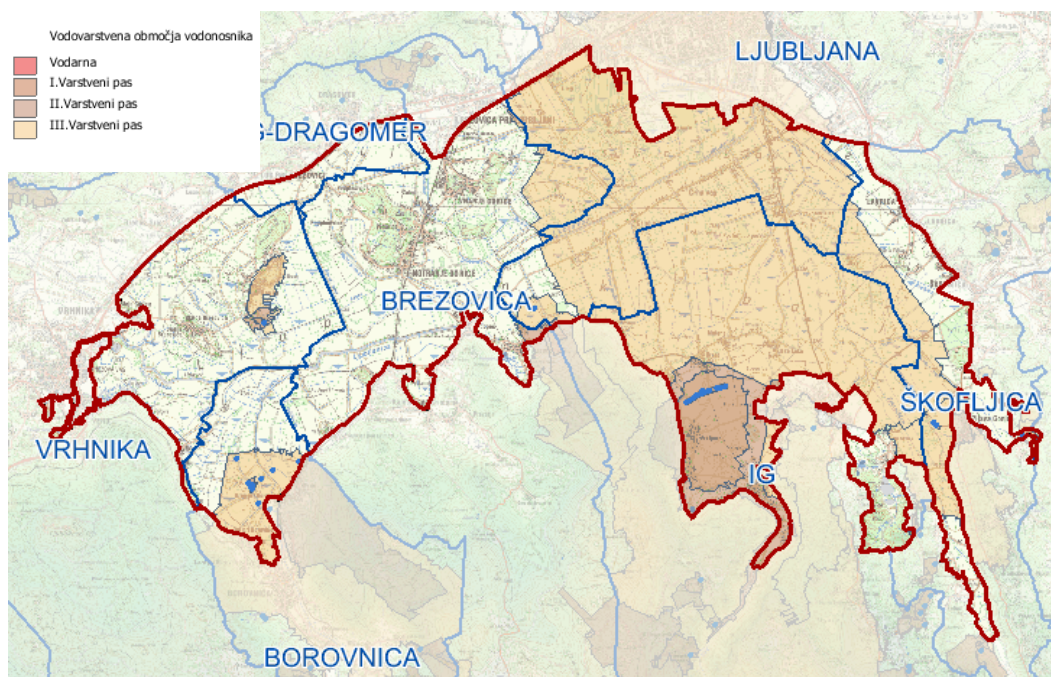
Upoštevana je tudi specifičnost splošnejših ukrepov, kjer intenzivnost izvajanja ukrepa na določenem območju ni prednostnega značaja (primer: (VO)). Izvedba nekaterih ukrepov, predvsem iz tematsko vsebinskega sklopa D, je lokacijsko vezanih na točke in poslovna mesta zunaj območja KP Ljubljansko barje, npr. Ljubljana, itd.

Določeni ukrepi so ali bodo ciljno lokacijsko opredeljeni v za to ustreznih dokumentih. Ukrepi za učinkovito varovanje podzemnih voda pred onesnaženjem so določeni z Uredbo o vodovarstvenem območju za vodno telo vodonosnikov Ljubljanskega barja in okolice Ljubljane in so tako vezani le na vodovarstveno območje (slika 10), znotraj katerega se izvajajo obvezno. Podobno je mogoče določiti tudi ukrepe in režime v okviru upravljaljskih načrtov za NATURA 2000 območja.

Slika 9: Varstvena območja Krajinskega parka Ljubljansko barje.

Še posebej lokacijsko natančno bo usmerjen ukrep upravljavski načrti za kmetije, v okviru katerega bodo pripravljene usmeritve za kmetovanje in upravljanje za posamezno kmetijsko zemljišče ali le del tega oziroma za posamezne krajinske prvine. V tem primeru gre za načrtovanje in izvajanje na mikro nivoju, kar ima za posledico učinkovite rezultate, ki pa so po obsegu večinoma omejeni na lokacijo izvajanja in njeno bližnjo okolico.

Slika 10: Vodovarstvena območja znotraj Krajinskega parka Ljubljansko barje.

5.1.5 Možni viri financiranja in sofinanciranja izvedbe ukrepov in aktivnosti

Identifikacija možnih virov financiranja je zaradi lažje preglednosti opredeljena po glavnih kategorijah in sicer glede na dejanskega financerja (sofinancerja) pričakovanih aktivnosti. Iz naslova Skladov EU je možnih več virov financiranja predvsem iz ESRR – Evropskega sklada za regionalni razvoj, EKSRP – Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja in ESS – Evropskega socialnega sklada (dodatne informacije: <http://www.eu-skladi.si>) , ter iz samostojnih specifičnih finančnih instrumentov, kot je npr. LIFE+.

Iz naslova ESRR - Evropskega sklada za regionalni razvoj, ki predstavlja finančni instrument kohezijske politike EU za obdobje 2007-2013 ter skupaj z Evropskim socialnim skladom, sodi v okvir Strukturnih skladov, so možni naslednji konkretni razvojni viri financiranja:

- Operativni program Slovenija-Avstrija 2007-2013 (dodatne info: http://www.si-at.eu/start_sl)
- Operativni program Slovenija-Madžarska 2007-2013 (dodatne info: http://www.si-hu.eu/start_sl)
- Operativni program IPA Slovenija-Hrvaška 2007-2013 (dodatne info: http://www.si-hr.eu/start_sl)
- Operativni program Slovenija – Italija 2007 – 2013 (dodatne info: <http://www.ita-slo.eu>)
- Jadranski čezmejni program IPA 2007 – 2013 (<http://www.adriaticipacbc.org>)
- Program Mediteran – MED
- Program Jugovzhodna Evropa
- Program Srednja Evropa
- Program Območje Alp

Dodatne informacije o vseh trans-nacionalnih programih, kjer je nacionalni organ upravljanja Ministrstvo za okolje in prostor so dostopne na <http://www.cilj3.mop.gov.si/index.php?id=1&lang=sl>. Na nacionalni ravni sta za programe čezmejnega in trans-nacionalnega sodelovanja odgovorni predvsem:

- SVLR – Služba Vlade za regionalno politiko in lokalno samoupravo (<http://www.svlr.gov.si/si>)
- MOP – Ministrstvo za okolje in prostor (<http://www.mop.gov.si/>)

Možno je tudi sofinanciranje iz naslednjih Programskih okvirjev:

- »Swiss Contribution« Slovensko-švicarski program sodelovanja za zmanjševanje gospodarskih in socialnih razlik v razširjeni Evropski uniji (dodatne info: http://www.svlr.gov.si/si/javne_objave/javni_razpisi)
- »EEA Grants« in »Norway Grants« - Finančni mehanizem EGP in norveški finančni mehanizem (dodatne info: http://www.svlr.gov.si/si/javne_objave/javni_razpisi)

Poslanstvo Evropskega socialnega sklada - ESS je investirati v človeški kapital, ustvarjanje delovnih mest, spodbujanje zaposlenosti in zaposljivosti ter krepitev inovativnosti. Glavni namen ESS ostaja spodbujanje zaposlovanja v EU. ESS predstavlja glavni element Strategije EU za rast in delovna mesta, ki je usmerjena k izboljševanju kakovosti življenja državljanov EU, tako da jim nudi boljše znanje skozi izobraževanja in usposabljanja ter posledično tudi boljše možnosti za zaposlitev. V Sloveniji je za izvajanje Sklada odgovoren Zavod za zaposlovanje RS (dodatne informacije: <http://www.ess.gov.si>).

Za EKSREP – Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja je v Sloveniji odgovorno Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (dodatne info: <http://www.mkgp.gov.si>). V okviru RPP 2007-2013 so na voljo številni ukrepi iz štirih vsebinskih področij:

- Os 1 - Konkurenčnost kmetijstva in gozdarstva
- Os 2 - Ohranjanje okolja in podeželja
- Os 3 - Kakovost življenja in diverzifikacija
- Os 4 - LEADER

Podrobnejše informacije o PRP 2007 – 2013 so dostopne na spletni strani organa upravljanja (http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/program_razvoja_podezelja_2007_2013).

Na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje delujeta dve LAS:

- LAS Sožitje med mestom in podeželjem (dodatne info: info@ciza.si)
- LAS Barje z zaledjem (dodatne info: www.lasbarje.si)

Več informacij o Programu LEADER in delujočih LAS skupinah je dostopnih na spletni strani organa upravljanja PRP 2007-2013 - Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/program_razvoja_podezelja_2007_2013/vsebina_programa_razvoja_podezelja/os_4_leader/lokalne_akcijske_skupine).

LIFE+ je finančni instrument EU, ki je namenjen izključno varstvu okolja in je vsebinsko in tehnično razdeljen na tri sklope: 1. narava in biotska raznovrstnost, 2. implementacija okoljske politike in izboljšanje vodenja, ter 3. okoljsko informiranje in komuniciranje (dodatne info: <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/lifeplus.htm>). V Sloveniji je odgovoren nosilec vsebin tega finančnega instrumenta Ministrstvo RS za okolje in prostor (dodatne info: http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/narava/life/).

Vsi omenjeni viri financiranja v okviru kategorije EU Skladi so v času nastajanja dokumenta v fazi izteka Programskega obdobja EU 2007 – 2013, zato je realno načrtovati največ do 1 Javni razpis na posameznem programu do 2013. Hkrati je pričakovati da se bo na ravni EU sprejela nov strateško – programski okvir, ki bo podpiral podoben iniciative tudi v obdobju 2014 – 2020.

Na nacionalni ravni so opredeljeni primerni viri financiranja in sicer:

- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano,
- Ministrstvo RS za okolje in prostor,
- Občine (na območju KP Ljubljansko barje),
- Strokovne službe (KSS, ZRSVN, ARSO),
- Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS,
- EKO-sklad (<http://www.ekosklad.si>),
- NVO – nevladne organizacije na območju KP Ljubljansko barje oziroma tiste, ki delujejo in izvajajo konkretne aktivnosti na območju Parka (ZZEKS, DOPPS, lokalna društva kot npr. gasilska društva, kulturna društva, turistična društva),
- Javne ustanove na območju (inštituti, osnovne šole, drugo).

Pri podpori izvajanju posameznih ukrepov niso navedeni zasebni viri financiranja, ki so v večji meri ključne narave, saj gre praktično v vsakem primeru za kombinacijo lastnih in EU/nacionalnih

sofinancerskih vložkov. Prav tako je mogoče, da obstajajo še drugi viri financiranja, ki v tem poglavju niso navedeni. Predstavljeni viri financiranja so indikativnega značaja. Podrobnejši pogoji in dodatne možnosti financiranja se morajo opredeliti na ravni načrtovanja posameznega predloga konkretnega projekta ali ukrepa.

5.2 Izvajanje ukrepov in deležniki

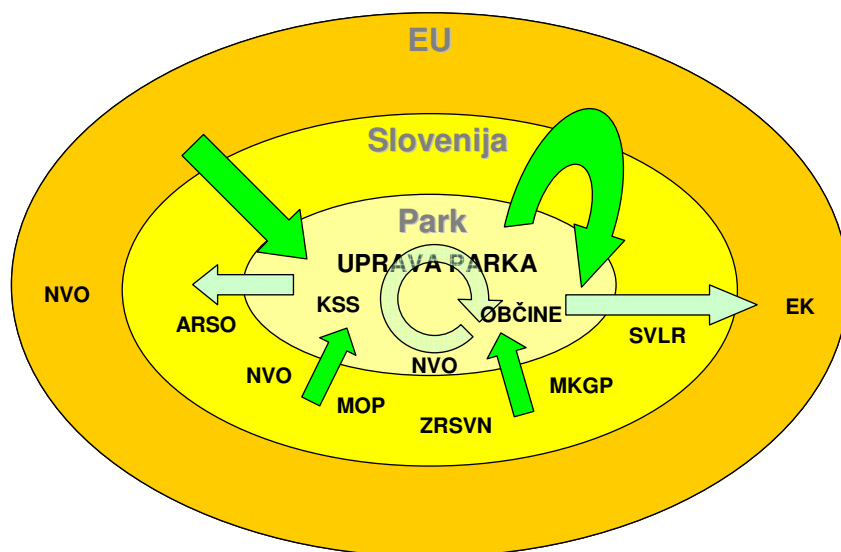
5.2.1 Opredelitev relevantnih deležnikov in partnerjev

Za učinkovito izvedbo ukrepov je nujno sodelovanje in povezovanje KP Ljubljansko barje z ostalimi deležniki in partnerji, ki delujejo znotraj območja parka, kot tudi s tistimi, ki opravljajo svoje funkcije izven projektnega območja. Odvisnost od partnerskega pristopa pri kreiranju politike in operacionalizaciji načrtovanih aktivnosti se lahko pokaže v treh različnih oblikah:

- potreba po dodatnem strokovnem znanju in usposobljenosti,
- potreba po dodatnem obsegu delovne sile, potrebne za izvedbo,
- potreba po dodatnih sredstvih.

Zaradi navedenih razlogov je ustrezna povezanost in sodelovanje z relevantnimi deležniki v vseh fazah načrtovanja in izvedbe strateških in operativnih vsebin ključnega pomena. Pri tem je pomembno, da se skupina sodelujočih identificira v kar najbolj zgodnji fazi priprave posameznega projekta ter da se jo čim prej tudi vključi v delo. Vključevanje deležnikov v pripravljalno obdobje posameznega projekta ima lahko pozitiven vpliv na kasnejšo izvedbo, v smislu večje usklajenosti in pripadnosti, ki je posledica dolgoročnejšega sodelovanja. V tej obliki sodelovanja se partnerski odnos lahko izkoristi tako za uporabo dodatnega znanja in informacij, kot tudi za pomoč pri sami realizaciji.

V primeru iskanja in pridobivanja dodatnih sredstev za izvedbo projektov je pomemben tudi pristop do partnerjev, od katerih pričakujemo vložek. V večini primerov je za ta namen potrebno imeti v naprej pripravljeno vsebino projekta, z jasno določenimi cilji in rezultati, ki morajo obenem zadovoljevati tudi potrebe financerjev ter prispevati k doseganju njihovih ciljev. Tudi v tem primeru je potrebno primerne partnerje identificirati že v najzgodnejši fazi projekta, najbolje že v sami idejni zasnovi projekta.

Slika 11: Shematski prikaz deležnikov Krajinskega parka Ljubljansko barje.

Za Upravo KP Ljubljansko barje bosta oba pristopa k partnerski obliki delovanja izredno pomembna, saj so njene kapacitete v vseh pogledih omejene. Ravno tako pomembno je, da uprava stalno in aktivno sodeluje z različnimi vrstami deležnikov, iz različnih področij, ki lahko vplivajo na izvajanje aktivnosti in doseganje zastavljenih ciljev.

Med pomembnejše deležnike in partnerje KP Ljubljansko barje se uvršča (slika 11) Kmetijsko svetovalno službo, Zavod RS za varstvo narave, občine in lokalna partnerstva, ministrstva in javne agencije, domače in tuje nevladne organizacije in Evropsko komisijo s finančnimi skladi in instrumenti.

5.2.2 Pristojnosti in odgovornosti za izvajanje ukrepov

Pri izvajanju programskih ukrepov je koristno, da se že takoj na začetku opredelijo glavne pristojnosti in odgovornosti udeleženih pri izvedbi. V večini primerov so prisotne tri vrste deležnikov, ki so neposredno povezani z implementacijo ukrepa (priloga 2):

- Nosilec ukrepa.** Predstavlja glavnega nosilca in odgovornega za pripravo, koordinacijo, zagon, izvedbo ter spremljanje ukrepa. V večini primerov predlaganih ukrepov je kot glavni nosilec imenovan KP Ljubljansko barje, ki je tudi osrednji povezovalni subjekt na območju. V primerih, ko gre za ukrep, ki se navezuje na že dobro razvite obstoječe vsebine ali infrastrukturo oziroma aktivnosti, je kot nosilec imenovana druga ustanova (npr. KSS, MOP-ZRSVN, občine, itd). Prav tako je za nosilca pri posameznih ukrepih imenovana ustanova, ki ima prilagojena specifična znanja in kompetence.
- Ciljna skupina.** V največji meri so kot ciljna skupina navedeni kmetje in kmetijska gospodarstva ter drugi upravljavci kmetijskih zemljišč. Le v nekaterih primerih, kjer gre za strateške vsebine ukrepov je ciljna skupina opredeljena kot institucija (npr. MOP, MKGP, itd), kjer se izvajajo aktivnosti.
- Ostali deležniki.** Naveden je širši nabor potencialnih deležnikov na območju ali izven območja KP Ljubljansko barje, ki so lahko vključeni v izvedbo programskih ukrepov oziroma ukrepi vplivajo na njih.

5.3 Smernice, priporočila in časovni okvir

5.3.1 Smernice in priporočila za izvajanje

V nadaljevanju je podan opis predloga smiselnega izvajanja predlaganih ukrepov (preglednica 5) skladno s predhodno predstavljenimi omejujočimi dejavniki.

SKLOP A – Vsebuje posamezne programske ukrepe, ki so ciljno usmerjeni k dvigu stopnje in obsega znanja, ozaveščenosti in informiranosti deležnikov na območju KP Ljubljansko barje. Ukrepi obsegajo nabor strokovnih vsebin kot npr. sonaravne kmetijske prakse, ekološko kmetovanje, naravovarstvene vsebine in OVE, kot načine posredovanja znanja ciljnim skupinam npr. delavnice, izobraževanja, terenski ogledi, predavanja, itd. Pomembno je, da se ukrepi sklopa A pričnejo nemudoma izvajati na celotnem območju KP Ljubljansko barje, ter prednostno na območjih VO1 in VO2. Strategija izvedbe naj bo v prvi vrsti integracija relevantnih vsebin v obstoječe sheme izobraževanj na območju, ter tudi organizacija samostojnih dogodkov. Pri tem je ključno sodelovanje z ostalimi strokovnimi službami na terenu (KSS, ZRSVN) ter občinami, kot tudi prisotnimi NVO. Ukrepi iz sklopa A so horizontalnega značaja.

SKLOP B – Obsega predvsem visoko strokovna znanja in specializirane prijeme, prednostno na območjih VO1 in VO2 in posameznih identificiranih ali določenih mikro lokacijah. Upravljavski načrti, tako za Naturo 2000, vode ter individualno za kmetije so osredotočeni na glavne probleme kmetijstva na območju KP Ljubljansko barje in predstavljajo sklop zelo specifičnih ukrepov, ki naj se v prvi fazi izvajajo predvsem pilotsko. Predlaga se tesno sodelovanje s strokovnimi službami na terenu (ZRSVN, KSS) in pristojnimi državnimi institucijami (MKGP, MOP), ter eksperti. Primerno bi bilo izbrati nekaj posameznih primerov dobrih praks na območju, za katere bi se izdelalo pilotne upravljaljske ali izvedbene načrte. Skrb za kmetijsko infrastrukturo naj se zaradi večjega obsega potrebnih sredstev za realizacijo izvaja prednostno na območjih VO1 in VO2. Sklop ukrepov B je izrazito vertikalnega značaja. V prvi fazi izvedbe strategije predstavlja ta sklop nadgradnjo ukrepov Sklopu A.

Preglednica 5: Predlagani ukrepi na področju kmetijstva in razvoja podeželja, razvrščeni v tematsko vsebinske sklope.

Šifra	Ukrep	Skupina ukrepov
UK01	Izobraževanje in usposabljanje	SKLOP A PROMOCIJSKO IZOBRAŽEVALNI SKLOP UKREPOV
UK02	Informiranje in promocija	
UK03	Svetovanje	
UK04	Spodbujanje sonaravnih kmetijskih praks in ukrepov	
UK05	Spodbujanje ekološkega kmetovanja	
UK06	Promocija ciljnih naravovarstvenih ukrepov upravljanja kmetijskih zemljišč	
UK07	Ukrepi na področju obnovljivih virov energije	
UK08	Upravljavski načrti za kmetijstvo znotraj območij Natura 2000	SKLOP B NORMATIVNO UPRAVLJALSKI SKLOP UKREPOV
UK09	Upravljavski načrti za kmetijstvo s področja varovanja voda	
UK10	Koordinacija in skrb za infrastrukturo na kmetijskih zemljiščih	
UK11	Upravljavski načrti za kmetije	
UK12	Povezovanje pridelovalcev	SKLOP C RAZVOJNO POVEZOVALNI SKLOP UKREPOV
UK13	Lokalna oskrbna veriga	
UK14	Spodbujanje in usmerjanje dopolnilnih dejavnosti	
UK15	Neproizvodne investicije	
UK16	Skupen nastop na trgu	
UK17	Blagovna znamka	SKLOP D STRATEŠKI SKLOP UKREPOV
UK18	Sodelovanje pri kreiranju politik in ukrepov v nacional. prog, dokumentih	
UK19	Sodelovanje in povezovanje z deležniki znotraj parka	
UK20	Ustvarjanje identitete območja in spodbujanje socio-kulturnega življenja	
UK21	Spremljanje in raziskave	

SKLOP C – Gre za sklop ukrepov, ki predstavljajo sam vrh realizacije strategije in zastavljenih strateških ciljev. Sklop ukrepov, ki obsega povezovanje pridelovalcev, razvoj dopolnilnih dejavnosti, neproizvodne investicije, skupen nastop na trgu in ustanovitev blagovne znamke predstavlja dejansko nadgradnjo predhodno izvedenih ukrepov na območju KP Ljubljansko barje. V začetni fazi naj se pripravljajo podlage in načrtujejo izhodišča za ukrepe tega sklopa, hkrati z izvedbo ukrepov sklopov A in B na način, da bo mogoče v nadaljnjih fazah zagotoviti nadgradnjo in sinergije med ukrepi. Ukrepi sklopa C so usmerjeni na celotno območju KP Ljubljansko barje s poudarkom prednostno na območja VO1 in VO2. Pri realizaciji tega sklopa ukrepov bo potrebno tudi intenzivno sodelovanje z deležniki zunaj območja KP Ljubljansko barje.

SKLOP D – v tem sklopu so umeščeni ukrepi, ki so izrazito horizontalnega značaja in predstavljajo podlago za uspešno izvedbo vseh predlaganih ukrepov sklopov A, B in C. Aktivna prisotnost predstavnikov KP Ljubljansko barje na ključni institucijah, ki sooblikujejo strateške in programske dokumente je zelo pomembna pri zagotavljanju naklonjenosti le teh do vsebin KP Ljubljansko barje. Prav tako je povezovanje deležnikov na ravni KP Ljubljansko barje kot tudi ustvarjanje njegove identitete zahtevna naloga, ki se mora zrcaliti skozi izvajanje vseh ukrepov v sklopih A, B in C. Glavna odgovornost pri tem sklopu ukrepov pade na KP Ljubljansko barje, ki mora vzpostaviti aktivno mrežo deležnikov in vseh zainteresiranih znotraj ter tudi zunaj parka.

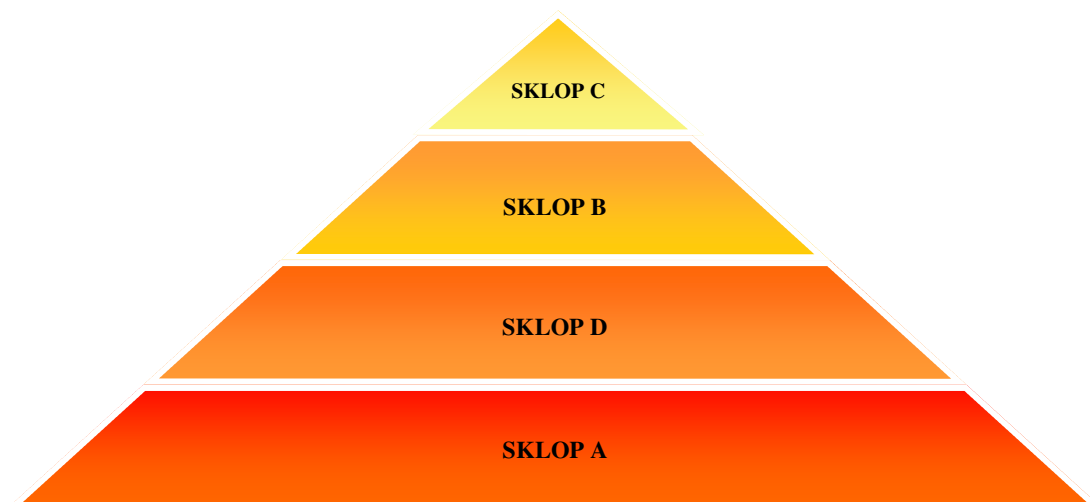
5.3.2 Postavitev realizacije strategije in izvedbe ukrepov v časovne okvirje

Skladno s predlogom kategorizacije programskih ukrepov v sklope A – D je izdelana preglednica 6, ki opredeljuje smiselno časovno zaporedje realizacije ukrepov. Predvideva se začetno pospešeno izvajanje ukrepov sklopa A, ki mu sledijo izvajanje ukrepov sklopov B in C. Celotno shemo pokrivajo strateški ukrepi sklopa D, ki predstavljajo podporo izvajanju vsem ostalim ukrepom. Zaporedje izvajanja sklopov prikazuje tudi slika 12.

Preglednica 6: Ocena časovne izvedljivosti sklopov ukrepov.

Sklop	Leto				
	N (2012)	N+1	N+2	N+3	N+4
A		X			
B			X		
C					X
D	X				

Pri terminskem umeščanju izvajanja ukrepov je potrebno posebno pozornost posvečati možnostim prilagoditve določenih aktivnosti, ki so vsebina ali pripomorejo k uspešni izvedbi različnih ukrepov. S tem se lahko pripomore k zmanjšanju porabe virov potrebnih za realizacijo ciljev.

Slika 12: Prikaz smiselnega zaporedja izvajanja programskih ukrepov po sklopih A-D.

5.4 Spremljanje in vrednotenje

5.4.1 Opredelitev obstoječih podatkovnih baz in monitoringov

Ključno vprašanje, ki zadeva poglavje o spremljanju in vrednotenju je določitev t.i. ničelnega oziroma izhodiščnega stanja. Ničelno stanje bi bilo smiselno opredeliti na datum razglasitve ustanovitve KP Ljubljansko barje, ter ga uskladiti in nadgraditi s podatki, zahtevami in standardi območij Natura 2000, določenimi ob vstopu Slovenije v EU leta 2004. Z vidika kmetijstva je izjemno pomembno določiti ničelno stanje obsega trajnih/barjanskih travnikov (ter drugih opredeljenih pod-tipov trajnih travnikov) na območju KP Ljubljansko barje, kar bo predstavljalo tudi oprijemljivo in primerljivo osnovo za spremljanje sprememb stanja na terenu na podlagi pridobljenih podatkov po posameznih letih ali obdobjih ($n+1$, $n+2$, ...).

Priložnost za normativno potrditev ničelnega stanja se kaže v procesu potrditve Upravljaljskega načrta za območje KP Ljubljansko barje. Le ta velja za uraden dokument, ki ga potrdi Vlada RS (v obliki uredbe), zato je priporočljivo, da KP Ljubljansko barje v najkrajšem času izvede vse potrebne aktivnosti za izdelavo kartografskih gradiv, kjer bo jasno opredeljeno stanje relevantnih kmetijskih površin.

V času izvajanja projektne naloge so bile identificirane tri ključne javno-dostopne baze podatkov oziroma uradni sloji, ki so pomembni pri opredeljevanju stanja kmetijskih površin na območju KP Ljubljansko barje, ter tudi pri spremljanju stanja in sicer:

- Zemljiški kataster (vir: MOP, Geodetska Uprava RS),
- Evidenca GERK (vir: MKGP),
- Evidenca dejanske rabe kmetijskih zemljišč (vir: MKGP).

5.4.2 Okvirna opredelitev načina spremljanja učinkov in rezultatov

Uprava KP Ljubljansko barje mora s pomočjo in podporo pristojnih institucij zagotoviti učinkovito spremljanje izvajanja ukrepov, ki mora biti izvedeno po sporazumno sklenjenih in predhodno pripravljenih postopkih. Spremljanje se izvaja predvsem s pomočjo specifičnih fizičnih in finančnih kazalnikov, ki so vnaprej pripravljeni in usklajeni.

Spremljanje izvajanja ukrepov omogoča pregled učinkovitosti pri doseganju zastavljenih ciljev, glede na porabljen finančna sredstva. To je trajen postopek, ki poteka med implementacijo ukrepov, z namenom prilagajanja in korekcije vsebin in aktivnosti v primeru oddaljevanja od doseganja ciljev, izboljšanja kakovosti izvajanja ukrepov in optimizacije porabe sredstev.

Spremljanje zagotavlja informacije o napredku pri izvajanju ukrepov skozi podatke o kazalnikih finančnih vložkov, učinkov in rezultatov. Te informacije so podlaga za pripravo periodičnih poročil o izvedbi aktivnosti in strateško poročanje o doseganju splošnih ciljev. Preko podatkov iz spremljanja se o poteku izvajanja ukrepov, doseganju ciljev, nastajanju težav in spreminjanju vsebin seznanja pristojna telesa in organe (Svet KP Ljubljansko barje, MOP...).

Za namene spremljanja izvajanja ukrepov se razlikujejo naslednje vrste kazalnikov:

- **Kazalniki vložka.** Ti so povezani s finančnimi ali drugimi sredstvi, dodeljenimi na vsaki stopnji pomoči. Kazalniki finančnega vložka se uporabljajo za spremljanje napredka pri (letni) dodelitvi sredstev in plačilu sredstev, ki so na voljo za katero koli dejavnost, ukrep ali program, glede na upravičene stroške.

Primer: izdatki, ki nastanejo pri izvedbi posameznega ukrepa.

- **Kazalniki učinka.** Ti merijo dejavnosti, ki so neposredno uresničene preko izvedbe posameznih ukrepov ali sklopov ukrepov. Te dejavnosti so prvi korak do uresničitve operativnih ciljev posredovanja in se običajno merijo v fizičnih ali denarnih enotah.

Primer: število organiziranih usposabljanj, število kmetij, ki prejemajo podporo za naložbe, skupni znesek naložbe, obseg površin pod določenim upravljanjem.

- **Kazalniki rezultatov.** Ti merijo neposredne in takojšnje posledice posredovanja. Zagotavljajo informacije, na primer o spremembah obnašanja, zmogljivosti ali uspešnosti neposrednih upravičencev in se merijo v fizičnih ali denarnih enotah. Podatke za kazalnike rezultata se lahko pridobiva iz analiz izvedbe ukrepov, s pomočjo terenskih pregledov in anket ter s sprotnim vrednotenjem. Kazalniki rezultatov prikazujejo doprinos pri doseganju specifičnih ciljev ali prednostnih nalog.

Primer: skupno število ustvarjenih delovnih mest, dodatno število usposobljenih pridelovalcev, povečano število ekoloških kmetij na območju.

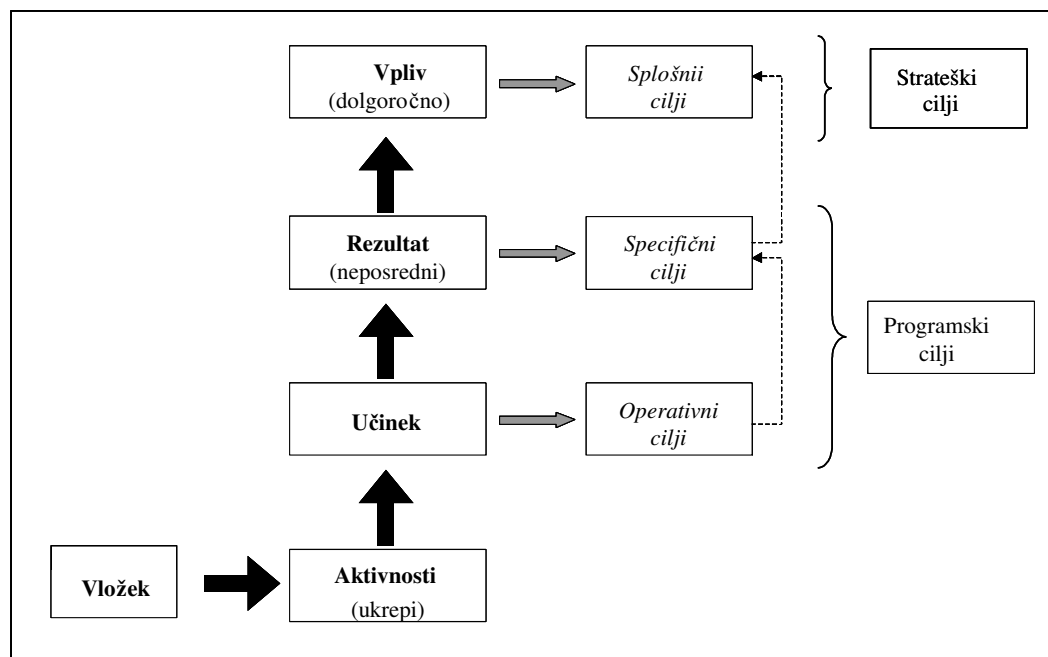
Spremljanje in vrednotenje izvajanja ukrepov ter doseganja zastavljenih ciljev se izvaja preko celotnega nabora kazalnikov, ki obsega kazalnike vložka, kazalnike učinka, kazalnike rezultata, kazalnike vpliva ter osnovne kazalnike. Prikaz predlogov kazalnikov učinka, rezultata in vpliva je naveden v shemah indikativnih tehničnih listov ukrepov v prilogi 1 in preglednici ukrepov v prilogi 2.

5.4.3 Izhodišča za vrednotenje vplivov politike Krajinskega parka Ljubljansko barje

Preko sistema spremljanja se opravlja učinkovit nadzor nad porabo sredstev ter obsegom in uspešnostjo izvajanja posameznih ukrepov, kar posredno omogoča kasnejše vrednotenje doseganja zastavljenih splošnih ciljev.

Ključno orodje vrednotenja je tako imenovana „intervencijska logika“, ki vzpostavlja vzročno verigo od finančnega vložka, prek učinka in rezultatov ukrepov do njihovega končnega vpliva. Intervencijska

logika tako usmerja zaporedno ocenjevanje prispevanja ukrepa k uresničevanju ciljev preko sledenja hierarhije kazalnikov in ciljev (slika 13).

Slika 13: Prikaz sheme intervencijske logike.

Kazalniki se uporabljajo kot orodje za oceno na posamezni ravni (učinek, rezultat, vpliv). Omogočajo ocenjevanje uresničevanja pričakovanih ciljev preko izvajanja posameznih ukrepov, sklopov ukrepov ali programa. Kazalniki morajo biti določeni, merljivi, razpoložljivi/stroškovno dosegljivi, relevantni za ukrepe in časovno izvedljivi. V primeru, ko določen kazalnik ne more biti opredeljen s kvantitativnimi statističnimi podatki, lahko vključuje tudi kvalitativno oceno ali logično domnevo.

Za vrednotenje vpliva izvedbe ukrepov se uporabljajo naslednji kazalniki:

- **Kazalniki vpliva.** Ti so povezani s koristmi izvedenih ukrepov, ki presegajo takojšnje posledice za neposredne upravičence in se kažejo na stopnji posredovanja ter tudi splošneje na območju izvajanja ukrepov. Povezani so s splošnimi cilji. Običajno so izraženi kot „neto“ vrednost, kar pomeni, da so odvzete posledice, ki jih ni mogoče pripisati posredovanju (npr. dvojno štetje, obremenilni učinki), in upoštevane posredne posledice (prerazporeditev in multiplikatorji učinkov). Kazalniki vpliva se opredelijo v postopkih vrednotenja, ki jih izvajajo za to usposobljeni neodvisni strokovnjaki.
- *Primer:* večja zaposlenost na območju, večja produktivnost kmetijskega sektorja, večja proizvodnja energije iz obnovljivih virov.
- **Osnovni kazalniki.** Osnovni kazalniki se uporabljajo že pri pripravi analize SWOT in opredelitvi strateških vsebin. Osnovni kazalniki, ki opredeljujejo razmere in spremembe v določenem obdobju na posameznem področju so pomembno orodje pri izvedbi vrednotenja vplivov, in spadajo v dve skupini:
 - o *Osnovni kazalniki, povezani s ciljem.* Ti so neposredno povezani s splošnimi cilji. Uporabljajo se pri razvoju analize SWOT, tudi v zvezi z višjimi, nacionalnimi cilji. Uporabljajo se kot izhodišče (ali sklicevanje), glede na katero bo ocenjen vpliv izvedbe ukrepov. Osnovni kazalniki prikazujejo stanje na začetku upravljalškega obdobja in gibanja ter spremembe v časovnem obdobju. Ocena vpliva mora izražati del spremembe v časovnem obdobju, ki se lahko pripiše ukrepom, potem ko so upoštevani osnovno gibanje in drugi vmesni dejavniki.

- *Osnovni kazalniki, povezani s kontekstom.* Ti zagotavljajo informacije o pomembnih vidikih splošnega kontekstualnega gibanja, ki lahko vpliva na učinkovitost ukrepov. Osnovni kazalniki konteksta imajo zato dva namena: (i) prispevajo k ugotavljanju prednosti in pomanjkljivosti na območju ter (ii) pomagajo pri razlagi doseženih vplivov, glede na splošno gospodarsko, socialno, strukturno ali okoljsko gibanje.

6 PRILOGE

6.1 Priloga 1: Okvirni predlogi tehničnih listov ukrepov

Ukrep 1 - Izobraževanje in usposabljanje

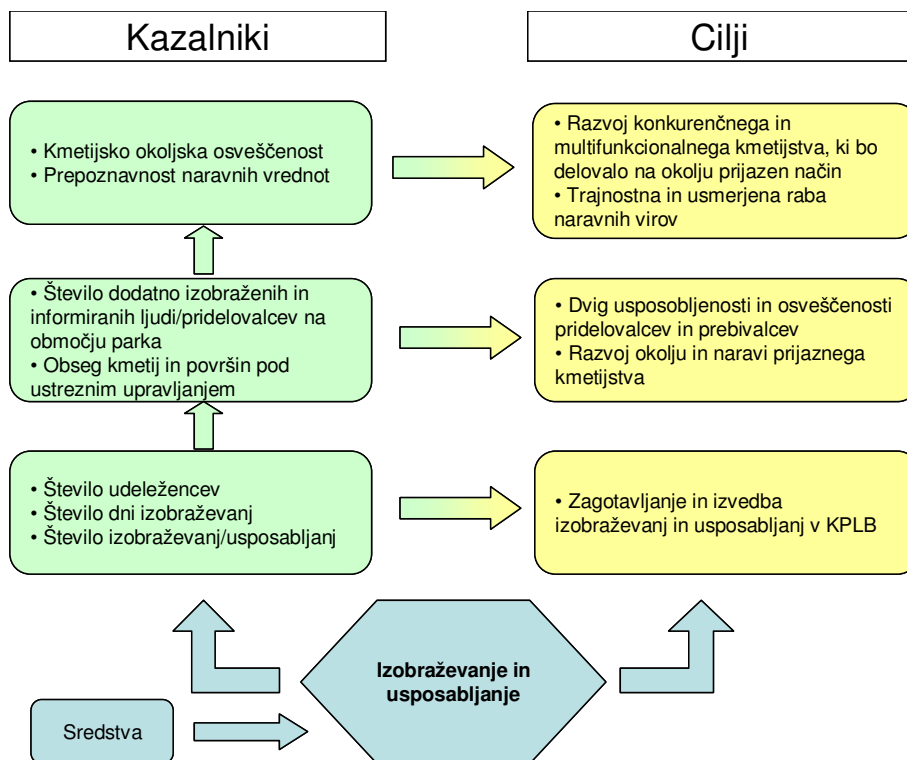
Kratek opis ukrepa Prisotna problematika glede ohranjanja naravnega okolja in gospodarske spremembe kažejo na potrebo po novih znanjih pri ljudeh, ki so vključeni v pridelavo hrane. Namen ukrepa je zagotavljanje in izvedba izobraževanj in usposabljanj na območju Krajinskega parka. Ukrep izvaja uprava KPLB v sodelovanju s področnimi partnerji in ustanovami, kot na primer Kmetijska svetovalna služba, Zavod RS za varstvo narave, izobraževalne institucije, nevladne organizacije s področja varstva okolja in ohranjanja narave itd. Preko izvedbe ukrepa se bo dvignila usposobljenost in osveščenost prebivalcev in omogočil razvoj okolju in naravi prijaznega kmetijstva. Vse to bo imelo pozitiven vpliv na razvoj konkurenčnega in večnamenskega kmetijstva, ki bo delovalo na okolju prijazen način ter zagotavljalo trajnostno in usmerjeno rabo naravnih virov.

Vsebina ukrepa Izvedbene aktivnosti predstavljajo organizacijo in izvedbo izobraževanj, usposabljanj, tečajev, delavnic in ostalih dogodkov s področja delovanja in ciljev Krajinskega parka, varovanja okolja, ohranjanja narave, kmetijstva, podjetništva, upravljanja, organizacije dela itd.

Ciljna skupina Kmetje, kmetijska gospodarstva, KSS, prebivalci KPLB

Ciljno območje Krajinski park Ljubljansko barje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 2 - Informiranje in promocija

Kratek opis ukrepa

Potreba po širjenju informacij in promociji o aktivnostih in ciljih Krajinskega parka kaže na nujnost izvajanja ukrepa za povečanje osveščenosti prebivalcev območja. Ukrep je namenjen prenosu različnih vrst sporočil in predstavitev o funkciji, delovanju in dosežkih parka kot inštitucije. Ukrep izvaja uprava KPLB v sodelovanju s strokovnimi službami, zainteresiranimi organizacijami in posamezniki. Ukrep bo prispeval k dvigu usposobljenosti in osveščenosti pridelovalcev in ostalih prebivalcev parka. Pozitivni vplivi se pričakujejo pri razvoju in konkurenčnosti kmetijstva, dvigu okoljske osveščenosti kmetov ter bolj trajnostni in usmerjeni rabi naravnih virov.

Vsebina ukrepa

Izvedbene aktivnosti predstavljajo organizacijo in izvedbo različnih pristopov širjenja informacij in promocije s pomočjo medijev in dogodkov s področja delovanja Krajinskega parka in doseganja zastavljenih ciljev.

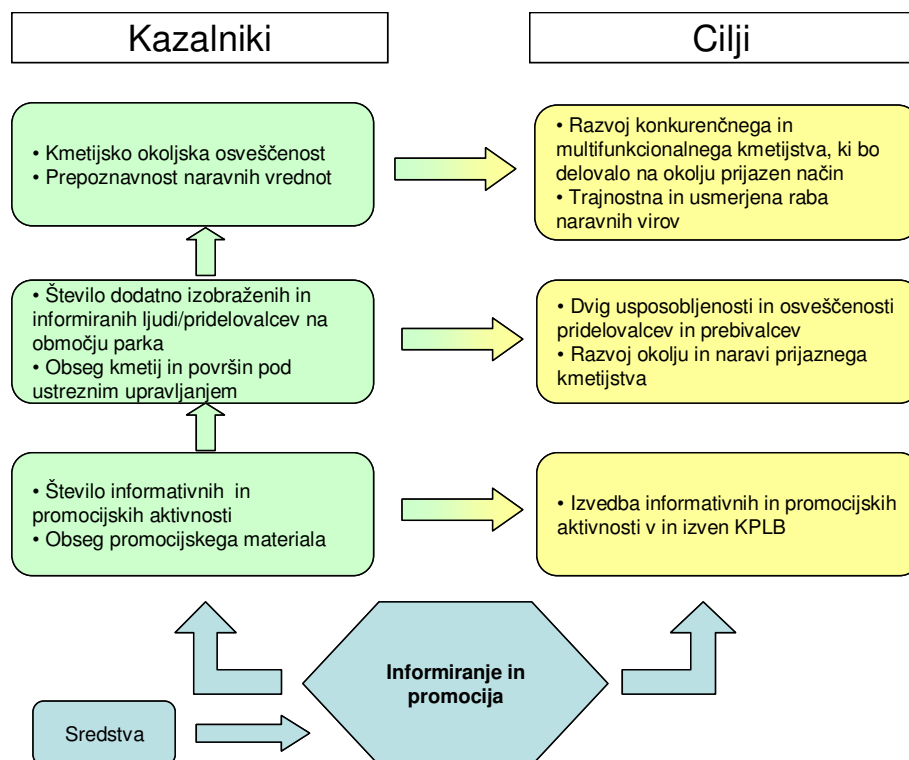
Ciljna skupina

Kmetje, kmetijska gospodarstva, KSS, prebivalci KPLB, obiskovalci

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 3 – Svetovanje

Kratek opis ukrepa

Na področju opravljanja kmetijske dejavnosti se tako na splošno, kot tudi znotraj območja Krajinskega parka kažejo vedno večje potrebe po ustreznem strokovnem svetovanju in usmerjanju. Svetovalne storitve omogočajo boljše trajnostno upravljanje kmetijskih gospodarstev in identifikacijo nujnih izboljšav. Namen ukrepa je nudenje pomoči in svetovalnih storitev kmetom pri izvajanju kmetijske dejavnosti, povezovanje in sodelovanje s Kmetijsko svetovalno službo in vzpodbujanje ustanovitve kmetijske okoljske svetovalne službe, ki bi delovala na območju Krajinskega parka. Ukrep izvaja Kmetijsko svetovalna služba v sodelovanju z upravo Krajinskega parka in ostalimi podpornimi organizacijami. Z izvajanjem ukrepa bo vzpostavljen sistem pomoči in usmerjanja pri upravljanju s kmetijskimi zemljišči ter zmanjšano opuščanje kmetijske dejavnosti in zaraščanje kmetijskih zemljišč z gozdom ali invazivnimi vrstami rastlin. Vse to bo imelo pozitiven vpliv na razvoj konkurenčnega in večnamenskega kmetijstva, ki bo delovalo na okolju prijazen način ter zagotavljalo trajnostno in usmerjeno rabo naravnih virov.

Vsebina ukrepa

Izvedbene aktivnosti predstavljajo svetovanje kmetom glede ustreznega načina rabe kmetijskih zemljišč, povezovanje in sodelovanje uprave Krajinskega parka s Kmetijsko svetovalno službo, koordinacijo in pomoč pri svetovanju s strani drugih organizacij, ustanavljanje kmetijske okoljske svetovalne službe.

Ciljna skupina

Kmetje in kmetijska gospodarstva

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje s poudarkom na posameznih varstvenih območjih

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 4 – Spodbujanje sonaravnih kmetijskih praks in ukrepov

Kratek opis ukrepa

Kmetijsko okoljski ukrepi in ostale sonaravne kmetijske prakse so potrebni za podporo trajnostnemu razvoju podeželskih območij in odgovoru na naraščajoče zahteve javnosti po okoljskih storitvah. Na območju Krajinskega parka je spodbujanje izvedbe teh ukrepov še posebej pomembno, ker je tovrsten način upravljanja kmetijskih zemljišč najprimernejši za doseganje zastavljenih ciljev. Namen ukrepa je spodbuditi in vključiti v kmetijsko okoljske ukrepe kar največje število kmetij in kmetijskih površin. Ukrep izvaja Kmetijsko svetovalna služba v sodelovanju z upravo Krajinskega parka in ostalimi podpornimi organizacijami. S pomočjo izvajanja ukrepa se bo razvilo kmetijstvo, ki bo okolju in naravi prijazno, obenem se bo zmanjšalo neustrezno preoravanje travniških površin s pomembnimi habitati. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v trajnostnem razvoju multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva, ki bo na ustrezen način koristil naravne vire.

Vsebina ukrepa

Ukrep se bo izvajal preko organiziranih aktivnosti spodbujanja v obliki organiziranja različnih dogodkov in prireditev, uporabe medijev, individualne komunikacije in uporabe sistema nadomestil za plačilo izpada dohodka in dodatnih stroškov, ki nastajajo ob izpolnjevanju dodatnih zahtev.

Ciljna skupina

Kmetje, kmetijska gospodarstva in drugi upravljalci kmetijskih zemljišč

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje s poudarkom na posameznih varstvenih območjih

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 5 – Spodbujanje ekološkega kmetovanja

Kratek opis ukrepa

Ena izmed pomembnejših oblik sonaravnega kmetovanja je ekološko kmetovanje, iz katerega poleg koristi za okolje izhajajo tudi visoko kakovostni prehrabetni proizvodi, ki so na trgu vedno bolj iskani. Na območju Krajinskega parka je spodbujanje ekološkega kmetovanja pomembno, ker tovrsten način pridelave omogoča doseganje naravovarstvenih in drugih ciljev. Namen ukrepa je spodbuditi in povečati število kmetij in kmetijskih površin na katerih se izvaja ekološki način pridelave. Ukrep izvaja Kmetijsko svetovalna služba v sodelovanju z upravo Krajinskega parka in ostalimi podpornimi organizacijami. S pomočjo izvajanja ukrepa se bo razvilo kmetijstvo, ki bo okolju in naravi prijazno, obenem se bo pridelovalo več visoko kakovostne hrane. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v obliki razvoja konkurenčnega in multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva, ki bo na ustrezen način koristil naravne vire. Prav tako bo izvajanje ukrepa vplivalo na dvig kakovosti življenja na območju.

Vsebina ukrepa

Ukrep se bo izvajal preko organiziranih aktivnosti spodbujanja v obliki organiziranja različnih dogodkov in prireditvev, uporabe medijev, individualne komunikacije in uporabe sistema nadomestil za plačilo izpada dohodka in dodatnih stroškov, ki nastajajo ob izpolnjevanju dodatnih zahtev.

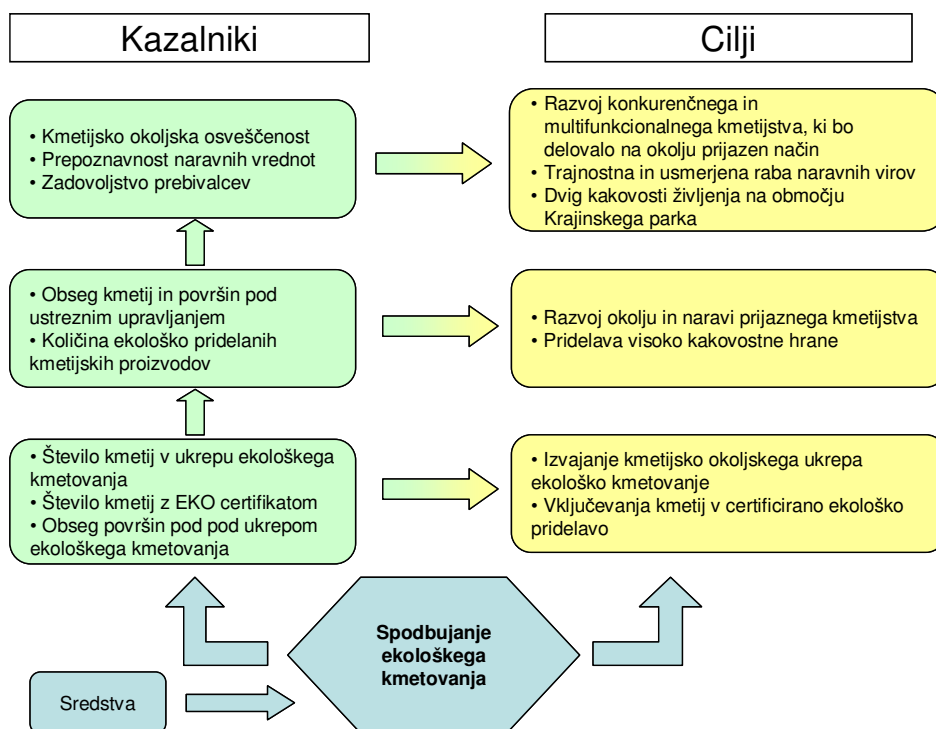
Ciljna skupina

Kmetje in kmetijska gospodarstva

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje s poudarkom na posameznih varstvenih območjih

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 6 – Promocija ciljnih naravovarstvenih ukrepov upravljanja kmetijskih zemljišč

Kratek opis ukrepa

Zaradi izjemne naravne pestrosti na območju Ljubljanskega barja in problematike upadanja le te je usmerjen pristop k izvajanju in promociji ciljnih naravovarstvenih načinov upravljanja kmetijskih zemljišč nujno potreben. Promocija implementacije ciljnih naravovarstvenih ukrepov bo prispevala k doseganju specifičnih ciljev in reševanju problematike na nivoju mikrolokacij. Namen ukrepa je promoviranje ciljnih naravovarstvenih ukrepov v smislu ustreznega uvajanja v strateške in programske dokumente in izvajanja na terenu. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka v sodelovanju z drugimi strokovnimi organizacijami. S pomočjo izvajanja ukrepa se bo razvilo kmetijstvo, ki bo okolju in naravi prijazno, obenem se bo zmanjšalo neustrezno preoravanje travniških površin s pomembnimi habitati. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal na trajnostnem razvoju multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva, ki bo na ustrezen način koristil naravne vire.

Vsebina ukrepa

Ukrep se bo izvajal preko aktivnosti promoviranja in vpeljave ustreznih ciljnih naravovarstvenih ukrepov ter njihove implementacije.

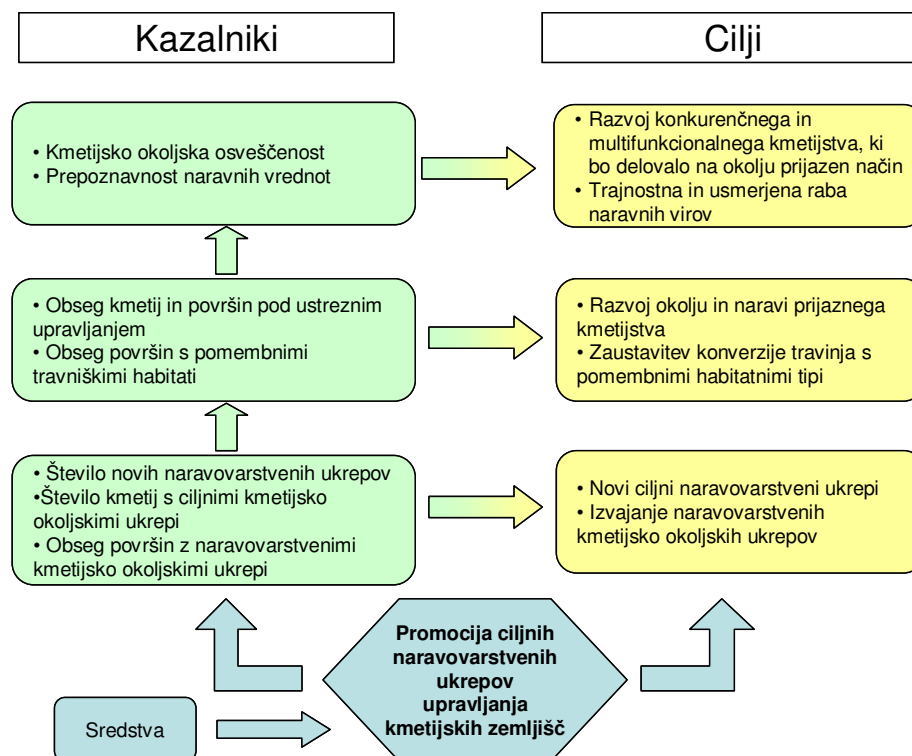
Ciljna skupina

Kmetje in drugi upravljalci kmetijskih zemljišč

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje s poudarkom na posameznih varstvenih območjih

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 7 – Ukrepi na področju obnovljivih virov energije

Kratek opis ukrepa

Področje obnovljivih virov energije lahko za prebivalce območja Krajinskega parka predstavlja dodaten vir prihodka in priložnost za ustvarjanje novih delovnih mest. Namen ukrepa je vzpodbujati in usmerjati naložbe v obnovljive vire energije v okviru dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in drugje v obliki izkoriščanja sončne energije in uporabe biomase. Ukrep izvajajo občine na območju Krajinskega parka s pomočjo koordinacije uprave Krajinskega parka. Ukrep bo prispeval k zagotavljanju virov za ohranjanje multifunkcionalne vloge kmetijstva in razvoju okolju prijaznih tehnologij. Vplivi bodo zaznavni pri razvoju konkurenčnega in multifunkcionalnega kmetijstva in bolj trajnostni in usmerjeni rabi naravnih virov.

Vsebina ukrepa

Ukrep se bo izvajal s pomočjo usmeritev in spodbud s strani občin in drugih pristojnih organov v sodelovanju z upravo Krajinskega parka.

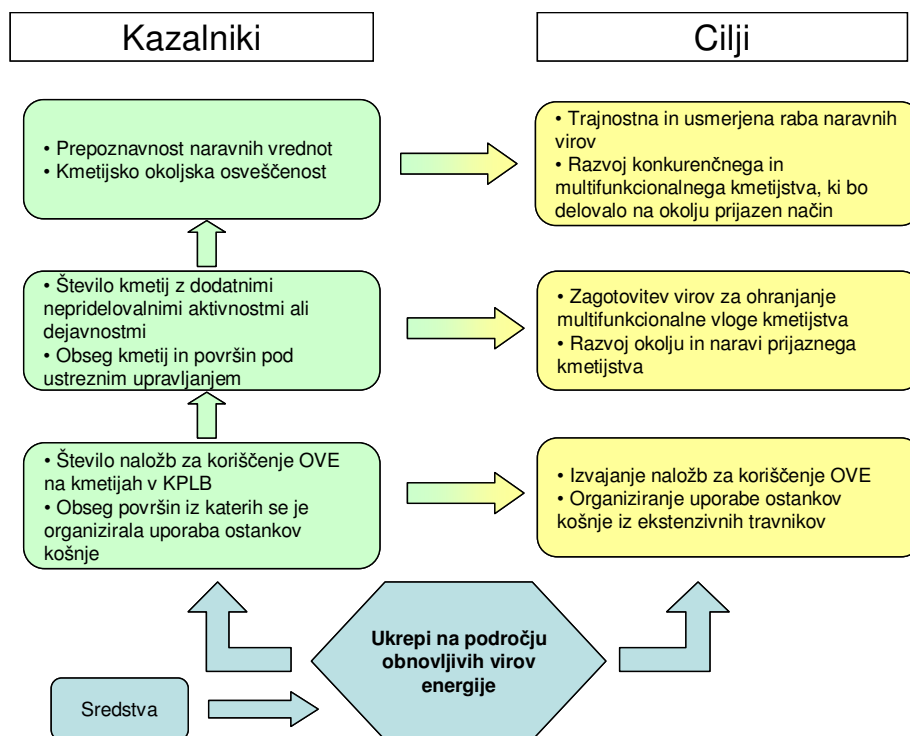
Ciljna skupina

Kmetje, podjetniki in ostali prebivalci Krajinskega parka

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje s poudarkom na posameznih varstvenih območjih

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 8 – Upravljavski načrti za kmetijstvo znotraj območij NATURA 2000

Kratek opis ukrepa

Upravljavski načrti za območja NATURA 2000 vzpostavljajo ukrepe varovanja in upravljanja s habitati. Območje Krajinskega parka je v večinskem delu določeno tudi kot območje NATURA 2000. V primeru slabšanja stanja habitatov in vrst NATURA 2000 in nedoseganja ciljev je priprava in implementacija upravljavskih načrtov ustrezen inštrument za ukrepanje. Ukrep izvaja Ministrstvo, pristojno za okolje v sodelovanju z Zavodom RS za varstvo narave in ostalimi strokovnimi službami. Ukrep bo prispeval k zagotavljanju virov za ohranjanje multifunkcionalne vloge kmetijstva, zaustavitvi izginjanja habitatov in razvoju okolju prijaznega kmetijstva. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v trajnostnem razvoju multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva, ki bo na ustrezen način koristil naravne vire.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja v obliki priprave in izvedbe upravljavskih načrtov za območja NATURA 2000.

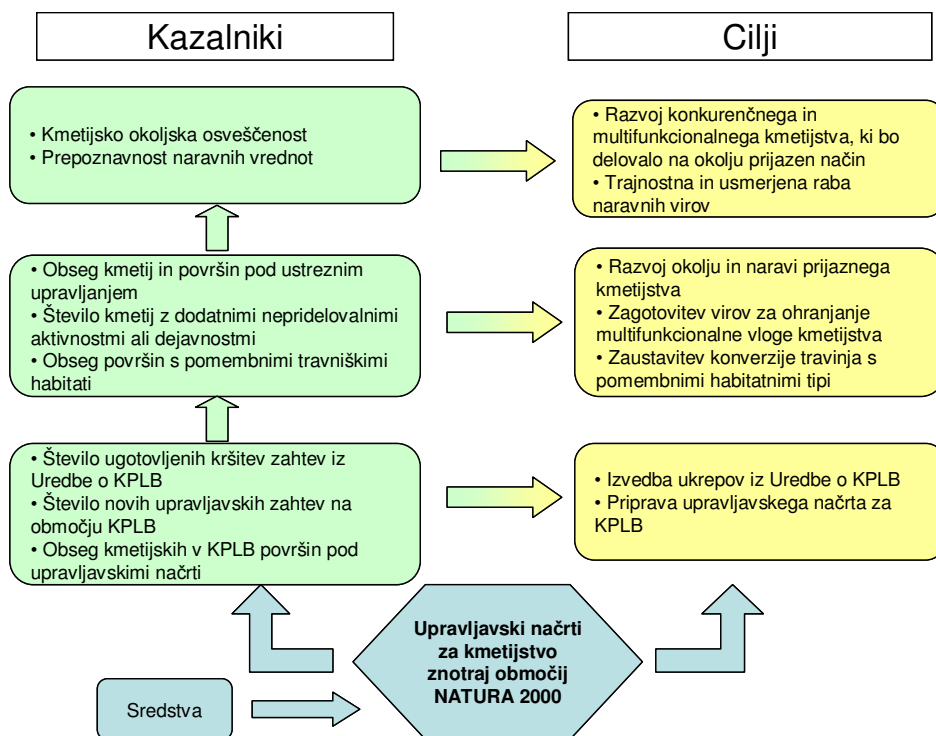
Ciljna skupina

Kmetje in ostali deležniki na območjih NATURA 2000

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje, prvo varstveno območje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 9 – Upravljavski načrti za kmetijstvo s področja varovanja voda

Kratek opis ukrepa

Upravljavski načrti za območja s področja varovanja voda vzpostavljajo ukrepe, ki preprečujejo negativne vplive na kakovost voda. Na območju Krajinskega parka je določeno vodovarstveno območje, za katerega režim upravljanja z zemljišči je predpisan z uredbo. V primeru poslabšanja kakovosti voda na območju so možni dodatni ukrepi, ki so lahko določeni z dodatnimi načrti upravljanja za varovanje voda. Ukrep izvaja Ministrstvo, pristojno za okolje v sodelovanju s strokovnimi službami. Ukrep bo prispeval k zagotavljanju virov za ohranjanje multifunkcionalne vloge kmetijstva in razvoju okolju prijaznega kmetijstva. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v trajnostnem razvoju multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva, ki bo na ustrezen način koristil naravne vire in dvigu kakovosti življenja na območju Krajinskega parka.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko upoštevanja določb uredbe in v obliki priprave dodatnih upravljavskih načrtov s področja varovanja voda.

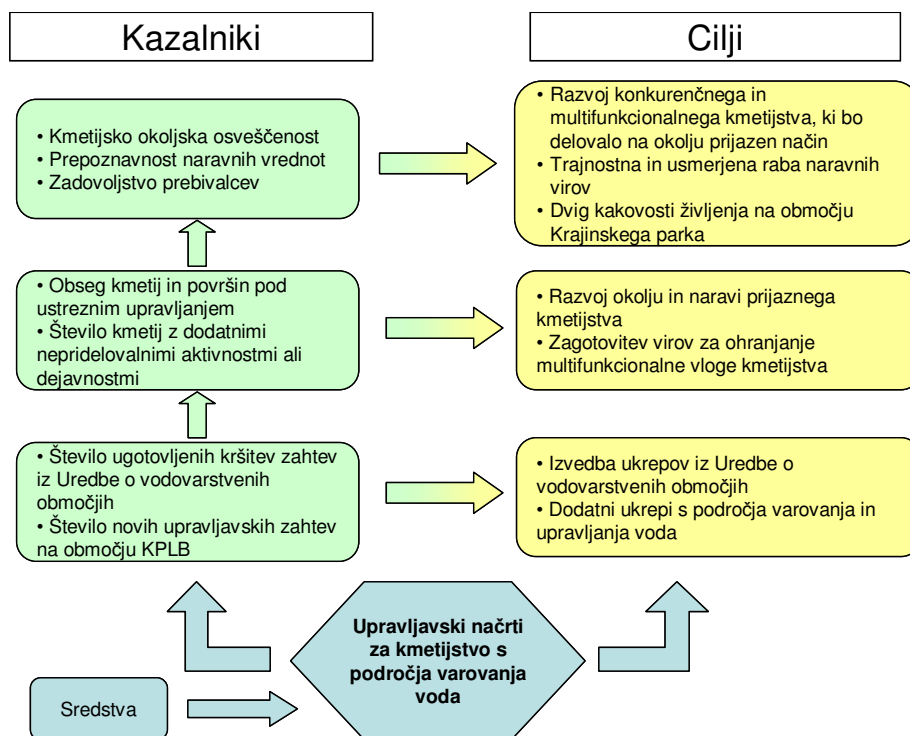
Ciljna skupina

Kmetje in drugi upravljalci kmetijskih zemljišč

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje, vodovarstveno območje Ljubljansko barje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 10 – Koordinacija in skrb za infrastrukturo na kmetijskih zemljiščih

Kratek opis ukrepa

Za območje Ljubljanskega barja so značilna kmetijska zemljišča z veliko infrastrukturo, še posebej jarkov in kanalov, ki so potrebni za nadzor in upravljanje z vodo. Poleg skrbi za vodno infrastrukturo je potrebno poskrbeti tudi za prometno infrastrukturo, kot na primer poljske poti, kolovoze in ceste, ki na območju barja zahteva še posebej intenzivno vzdrževanje in upravljanje. Ukrep koordinira uprava Krajinskega parka, izvajajo ga pristojne institucije, predvsem občine in Sklad RS za kmetijska zemljišča in gozdove. Ukrep bo prispeval k vzpostavitvi sistema pomoči pri upravljanju s kmetijskimi zemljišči. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v trajnostni in usmerjeni rabi naravnih virov in dvigu kakovosti življenja na območju Krajinskega parka.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja na način koordinacije in usmerjanja ustreznih posegov na področju infrastrukture na kmetijskih zemljiščih ter izvedbe le teh.

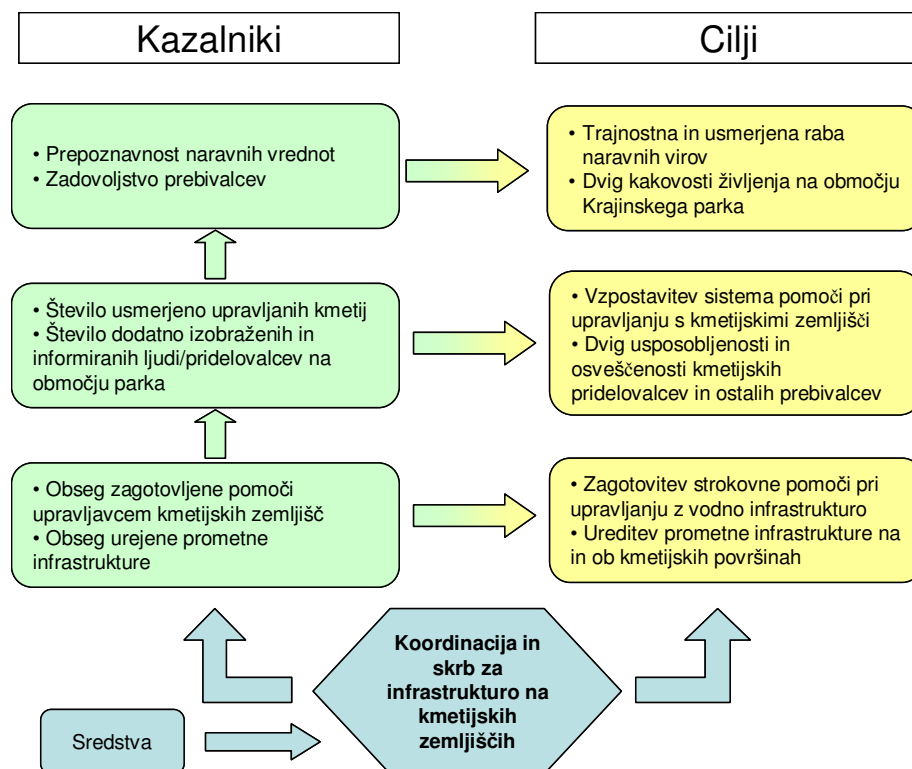
Ciljna skupina

Kmetje in drugi upravljalci kmetijskih zemljišč

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 11 – Upravljavski načrti za kmetije

Kratek opis ukrepa

Priprava in uporaba upravljavskih načrtov na kmetijah predstavlja ciljno usmerjen in napreden pristop k upravljanju kmetijskih gospodarstev in kmetijskih zemljišč. S pomočjo strokovno pripravljenih upravljavskih načrtov je možno optimizirati gospodarjenje na kmetiji in hkrati izvajati smotrne naravovarstvene aktivnosti na nivoju mikrolokacij, kar nadalje omogoča tudi ustrezen nadzor in kakovostno spremljanje. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka s pomočjo aktivnosti ustanov s področja kmetijstva in okoljevarstva in ohranjanja narave. Ob izvajanju ukrepa se bo vzpostavljala sistem pomoči pri upravljanju s kmetijskimi zemljišči, kar bo vplivalo na trajnostni razvoj multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva, ki bo na ustrezen način koristil naravne vire.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko priprave smernic in metodologije za izdelavo upravljavskih načrtov ter njihove izdelave in implementacije.

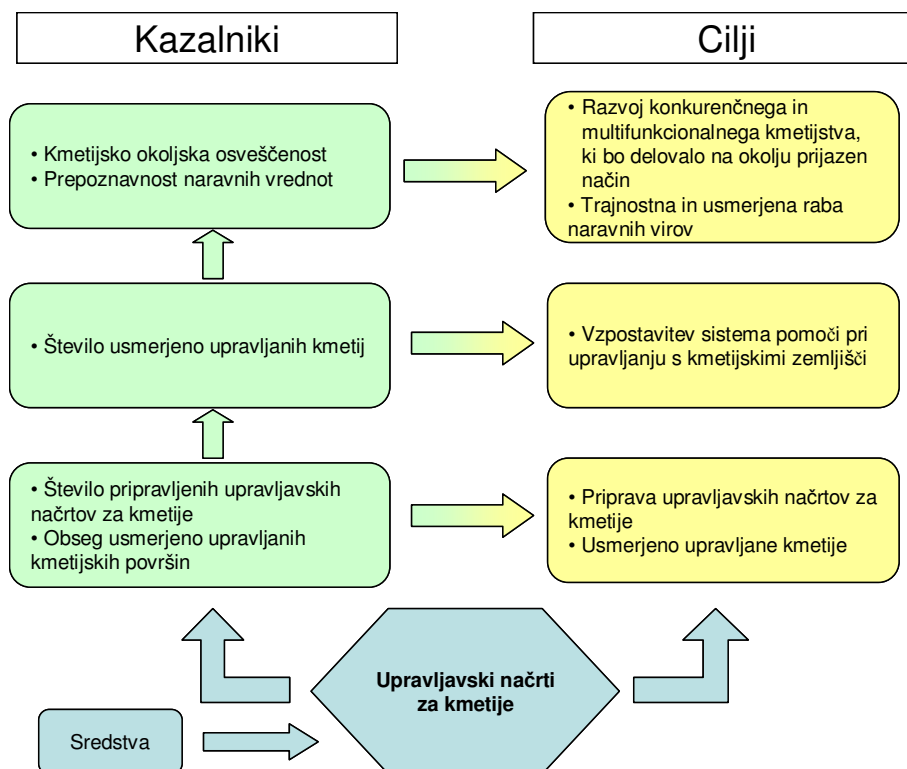
Ciljna skupina

Kmetje in drugi upravljalci kmetijskih zemljišč

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje, prvo varstveno območje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 12 – Povezovanje pridelovalcev

Kratek opis ukrepa

Povezovanje pridelovalcev v različne oblike skupnega sodelovanja je pomemben ukrep za nadaljnje aktivnosti na področju trženja in skupnega nastopa na trgu. Različne oblike asociacij na območju parka, tako s področja doseganja ekonomskih učinkov, kot tudi popestritve družbeno socialnih aktivnosti, so nujne za ustvarjanje skupne identitete in dvig kakovosti življenja. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka v sodelovanju z društvi, skupinami, lokalnimi skupnostmi ter zainteresiranimi posamezniki. Ukrep bo spodbudil povezovanje in organiziranje pridelovalcev in pospešil pridelavo visoko kakovostne hrane. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v trajnostnem razvoju multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva in dvigu kakovosti življenja na območju Krajinskega parka.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko različnih komunikacijskih aktivnosti in organiziranja povezav med različnimi subjekti.

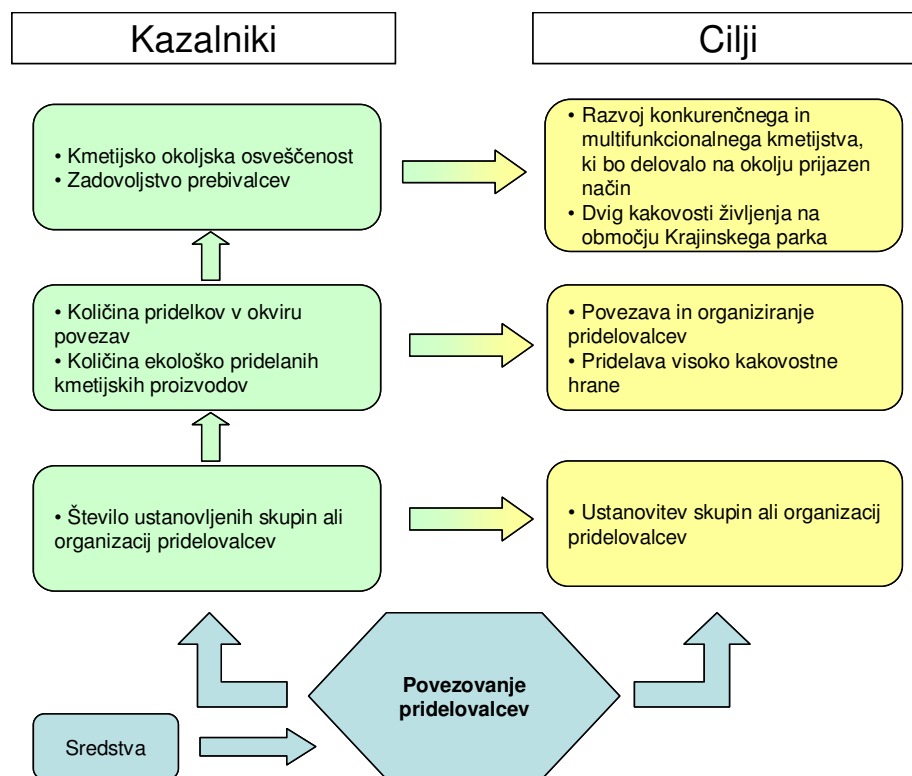
Ciljna skupina

Deležniki v Krajinskem parku, s poudarkom na kmetih in pridelovalcih

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje z vplivnim območjem

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 13 – Lokalna oskrbna veriga

Kratek opis ukrepa

Spodbujanje pristopa k lokalni oskrbi s hrano in storitvami pomeni okrepitev posameznih proizvodnih procesov (pridelava, predelava, potrošnja in reciklaža) znotraj zaključenega funkcionalnega območja. Z vidika krepitve lokalne oskrbe, zlasti njenih pozitivnih gospodarskih, socialnih, zdravstvenih in okoljskih učinkov (več delovnih mest v lokalnem okolju, krepitev lokalnega gospodarstva, zmanjšanje transportnih stroškov, manjše obremenjevanje okolja, uživanje lokalne in sezonsko pridelane hrane, ohranjanje lokalnih tradicionalnih jedi ipd.), je potrebno vzpostaviti čim močnejše vezi znotraj predvidenega funkcionalnega območja. Potrebno je jasno, ciljno, tržnim spremembam prilagojeno, dinamično povezovanje med proizvajalci in predelovalci, med predelovalci in lokalnimi distributerji, trgovci, večjimi in manjšimi porabniki oziroma udeleženci v vseh fazah proizvodnega procesa. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka s pomočjo deležnikov, vključenih v lokalno oskrbno verigo. Ukrep bo spodbudil skupen nastop pridelovalcev na trgu in prispeval k razvoju lokalne samooskrbe ter vplival na dvig kakovosti življenja na območju Krajinskega parka.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko aktivnosti organiziranja in povezovanja posamezni subjektov v oskrbni verigi ter spodbujanja prodaje pridelkov na lokalnem območju.

Ciljna skupina

Deležniki v oskrbni verigi, s poudarkom na kmetih in pridelovalcih

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje z vplivnim območjem

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 14 – Spodbujanje in usmerjanje dopolnilnih dejavnosti

Kratek opis ukrepa

Dopolnilna dejavnost predstavlja pomemben dodaten vir prihodka na kmetijah. Poleg tega se s pomočjo dopolnilnih dejavnosti ustvarjajo nova delavna mesta. Spodbujanje in pravilno usmerjanje razvoja dopolnilnih dejavnosti je izrednega pomena za napredek in doseganje tako ekonomskih kot tudi socialnih ciljev. Ugoden socio-ekonomski položaj območja posredno omogoča lažje doseganje okoljskih ciljev. Ukrep izvaja kmetijsko svetovalna služba v sodelovanju z upravo Krajinskega parka. Z izvajanjem ukrepa se bo zmanjšalo opuščanje kmetijske dejavnosti in rabe kmetijskih zemljišč, povečala se bo pridelava in predelava visoko kakovostne hrane. Vse skupaj bo vplivalo na hitrejši razvoj konkurenčnega in večnamenskega kmetijstva in dvigu kakovosti življenja na območju Krajinskega parka.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko aktivnosti spodbujanja in usmerjanja posameznih kmetij v izvajanje ustreznih oblik dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

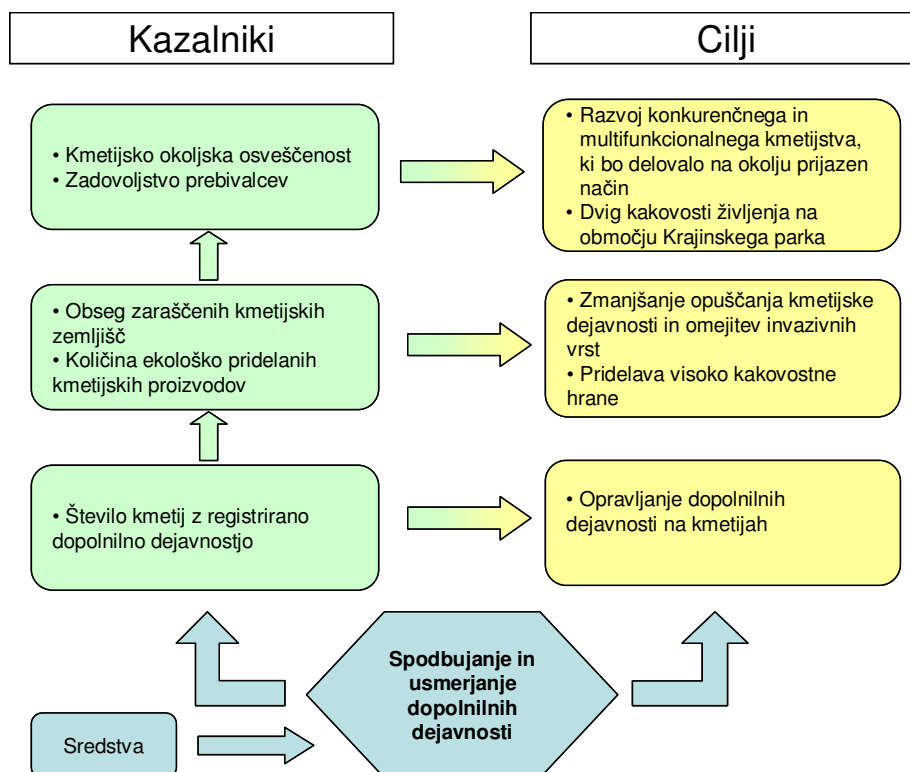
Ciljna skupina

Kmetije na območju Krajinskega parka

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 15 – Neproizvodne investicije

Kratek opis ukrepa

Podpora za neproizvodne investicije je potrebna za vzpostavitev ustreznih pogojev za izvajanje kmetijsko okoljskih ukrepov ali za doseganje drugih okoljskih ciljev, še posebej tistih, ki na kmetijah dvigujejo privlačnost območij NATURA 2000 in drugih območij visoke naravne vrednosti. Neproizvodne investicije so tiste, ki za glavni namen nimajo proizvodne ali prihodkovne funkcije. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka v sodelovanju s pristojnimi podpornimi institucijami. Ukrep bo prispeval k zagotavljanju virov za ohranjanje multifunkcionalne vloge kmetijstva in razvoju okolju prijaznega kmetijstva. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v trajnostni in usmerjeni rabi naravnih virov in dvigu kakovosti življenja na območju Krajinskega parka.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko usmerjanja in spodbujanja ustreznih neproizvodnih investicij ter zagotavljanju virov za izvedbo.

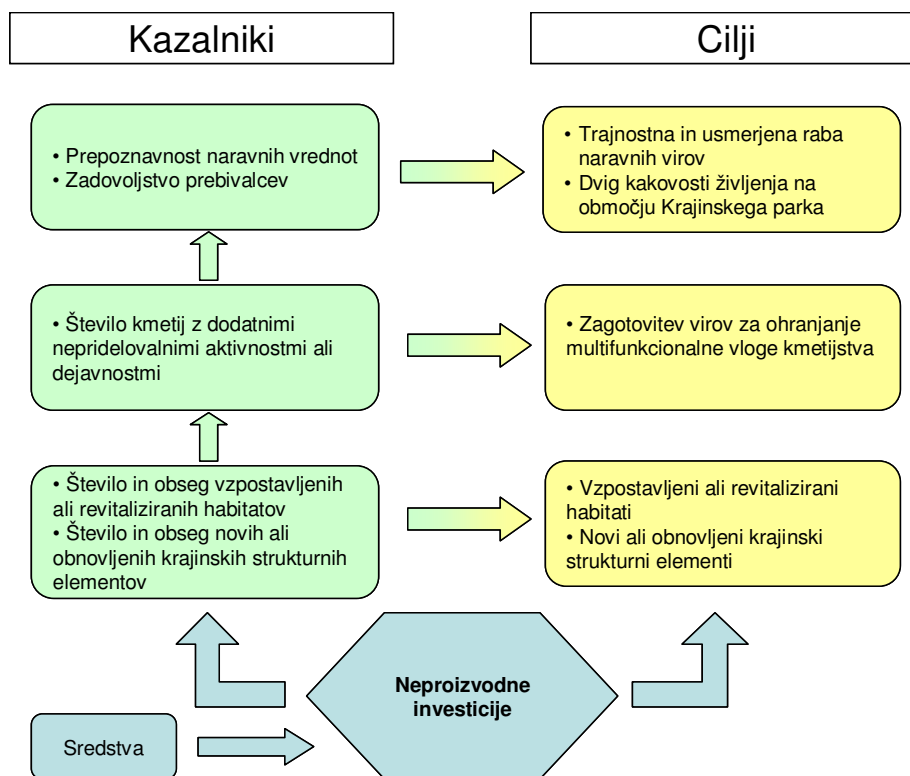
Ciljna skupina

Kmetje in drugi upravljalci kmetijskih zemljišč, ostali deležniki v Krajinskem parku

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje, prvo varstveno območja

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 16 – Skupen nastop na trgu

Kratek opis ukrepa

Skupen nastop na trgu predstavlja povezano in organizirano obliko sodelovanja pri trženju določenih proizvodov. Organizirane skupine proizvajalcev lahko lažje in bolj konkurenčno tekmujejo za delež na trgu. Skupen nastop omogoča bolj stalno ponudbo in nižje stroške trženja. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka v povezavi s skupinami proizvajalcev iz projektnega območja. Cilj ukrepa je spodbuditi skupen nastop pridelovalcev na trgu in razvoj lokalne samooskrbe, kar bo vplivalo na hitrejši razvoj konkurenčnega in večnamenskega kmetijstva in dvigu kakovosti življenja na območju Krajinskega parka.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko aktivnosti spodbujanja, organizirane prodaje produktov in nudenja strokovne pomoči skupinam proizvajalcev pri skupnem nastopu na trgu.

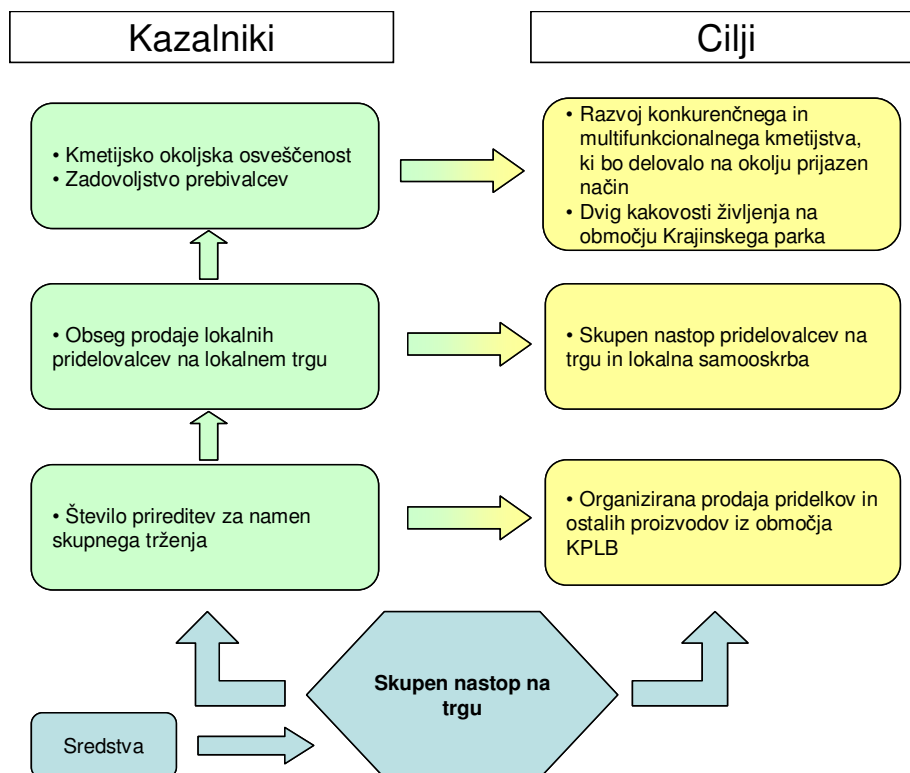
Ciljna skupina

Skupine proizvajalcev na območju Krajinskega parka

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 17 – Blagovna znamka

Kratek opis ukrepa

Blagovna znamka pomaga pri prepoznavnosti in razlikovanju proizvodov, ravno tako prispeva k ustvarjanju identitete in lažjem nastopu na trgu. Za Krajinski park je ustanovitev skupne blagovne znamke lahko izredno pozitivnega pomena pri trženju produktov in storitev ter promocije. Ustanovitev skupne blagovne znamke s pripisanimi zahtevami predstavlja najvišji nivo izvedbe ukrepov. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka, s pomočjo ustreznih strokovnih institucij in vseh za sodelovanje zainteresiranih deležnikov. Uspešna implementacija ukrepa bo imela za posledico vzpostavitev in registracijo blagovne znamke ter vpliv na na hitrejši razvoj konkurenčnega, večnamenskega in okolju prijaznega kmetijstva ter dvigu kakovosti življenja na območju Krajinskega parka.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko organiziranja in priprave vseh potrebnih aktivnosti in podpornih dokumentov za ustanovitev blagovne znamke.

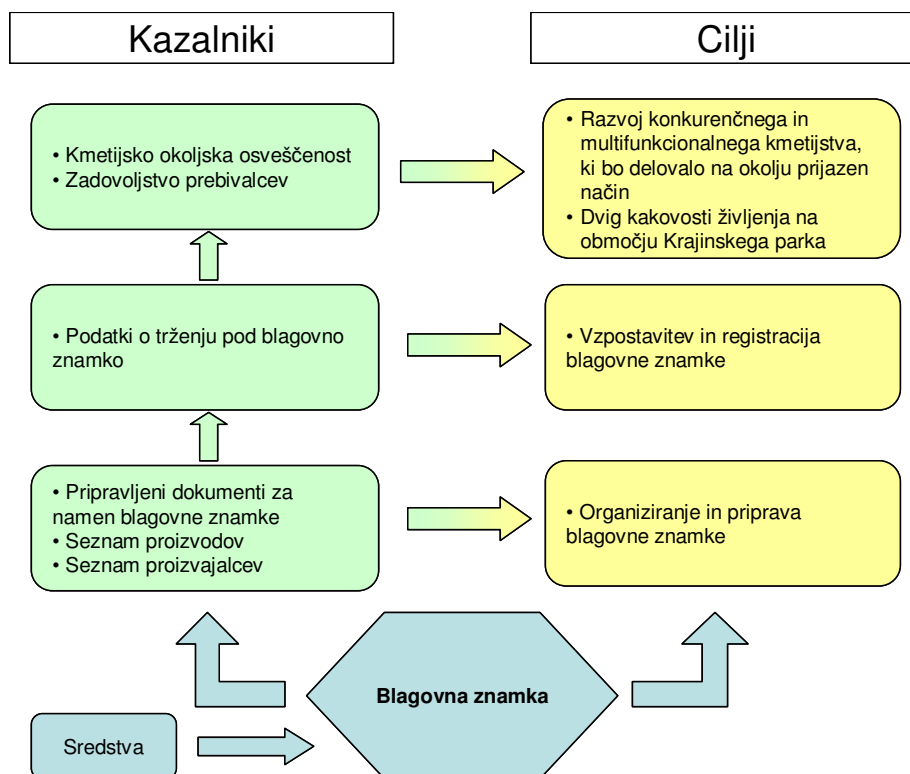
Ciljna skupina

Pridelovalci, skupine proizvajalcev in ostali gospodarski subjekti na območju Krajinskega parka

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 18 – Sodelovanje pri kreiranju politik in ukrepov v nacionalnih programskih dokumentih

Kratek opis ukrepa

Večina strateških in programskih dokumentov, ki nastajajo na nacionalnem, regionalnem ali lokalnem nivoju lahko posredno ali neposredno vpliva na razmere in izvajanje aktivnosti v Krajinskem parku ter na doseganje zastavljenih ciljev. Namen ukrepa je neposredno ali posredno sodelovanje uprave Krajinskega parka pri pripravi politik in ukrepov v okviru relevantnih programskih dokumentov. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka s pomočjo strokovnih organizacij s sorodnimi cilji. Ukrep bo prispeval k zagotavljanju virov za ohranjanje multifunkcionalne vloge kmetijstva, vzpostavitvi sistema pomoči pri usmerjanem upravljanju s kmetijskimi zemljišči in razvoju okolju in naravi prijaznega kmetijstva. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v trajnostnem razvoju multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva, ki bo na ustrezen način koristil naravne vire.

Vsebina ukrepa

Ukrep se bo izvajal na način aktivnega sodelovanja in posredovanja pri pripravi programskih dokumentov, neposredno s strani uprave Krajinskega parka ali posredno preko ustreznih partnerskih organizacij in ustanov.

Ciljna skupina

Pristojne institucije, ki pripravljajo programske dokumente

Ciljno območje

Slovenija, Osrednja slovenska regija, Krajinski park Ljubljansko barje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 19 – Sodelovanje in povezovanje z deležniki znotraj parka

Kratek opis ukrepa

Sodelovanje in povezovanje s prebivalci območja in ostalimi deležniki, ki delujejo na območju je bistvenega pomena pri dvigovanju zavesti in ustvarjanju skupnih pristopov. Za razumevanje funkcije in poslanstva Krajinskega parka je potrebno ustvariti mrežo subjektov in dogodkov, ki se bodo med seboj informirali, povezovali in dopolnjevali, z namenom doseganja skupnih ciljev. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka v sodelovanju z občinami in lokalnimi skupnostmi ter področnimi eksperti. Ukrep bo učinkoval na dvig usposobljenosti in osveščenosti kmetijskih pridelovalcev in ostalih prebivalcev Krajinskega parka. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v trajnostnem razvoju multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva, ki bo na ustrezen način koristil naravne vire in dvigu kakovosti življenja na območju Krajinskega parka.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko različnih komunikacijskih aktivnosti, širjenja informacij, organiziranja javnih razprav, povezovanja v različne iniciative.

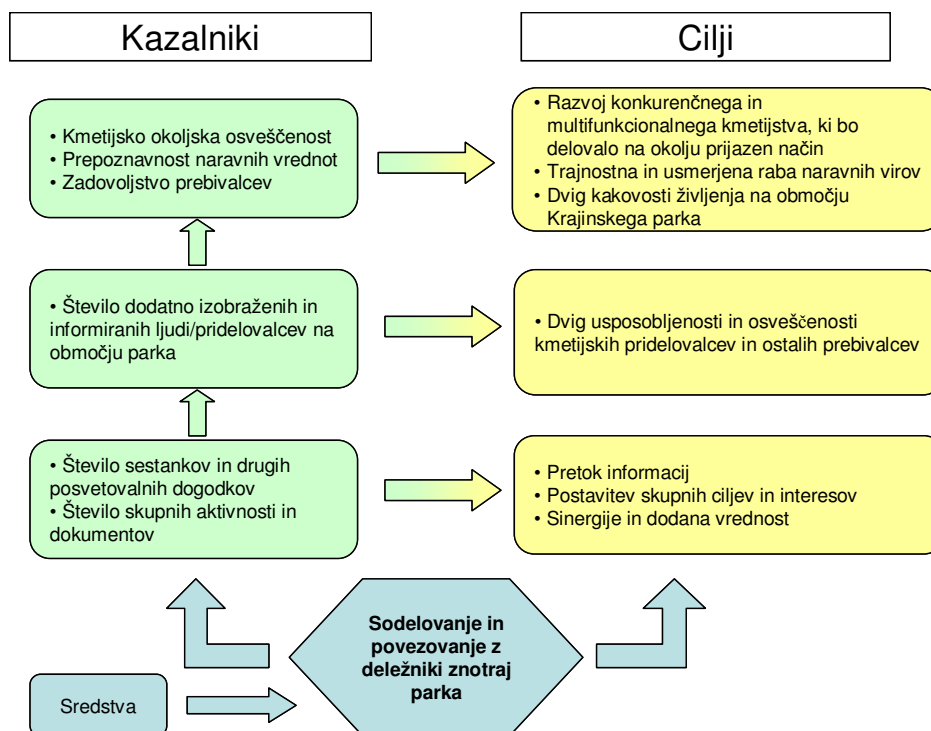
Ciljna skupina

Deležniki v Krajinskem parku, s poudarkom na kmetih

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje z vplivnim območjem

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 20 – Ustvarjanje identitete območja in spodbujanje socio-kulturnega življenja

Kratek opis ukrepa

Ustvarjanje identitete območja Krajinskega parka in spodbujanje socio-kulturnih dogodkov je pomembno za razumevanje poslanstva in ciljev ter skupen nastop pri doseganju le teh. Identiteta se ustvarja preko ohranjanja kulturne dediščine ter značilnosti in navad lokalnih skupnosti. Potrebno je poudarjanje pozitivnih značilnosti in dvigovanje prepoznavnosti z različnimi pristopi, med drugim tudi z organizacijo družabnih dogodkov in povezovanja za krepitev skupinske zavesti. Ukrep izvaja uprava parka s pomočjo lokalnih skupnosti in društev. Z izvajanjem ukrepa se bo povečala osveščenost prebivalcev parka in dvignila kakovost življenja v Krajinskem parku.

Vsebina ukrepa

Ukrep se izvaja preko komunikacijsko povezovalnih aktivnosti in organizacije različnih dogodkov.

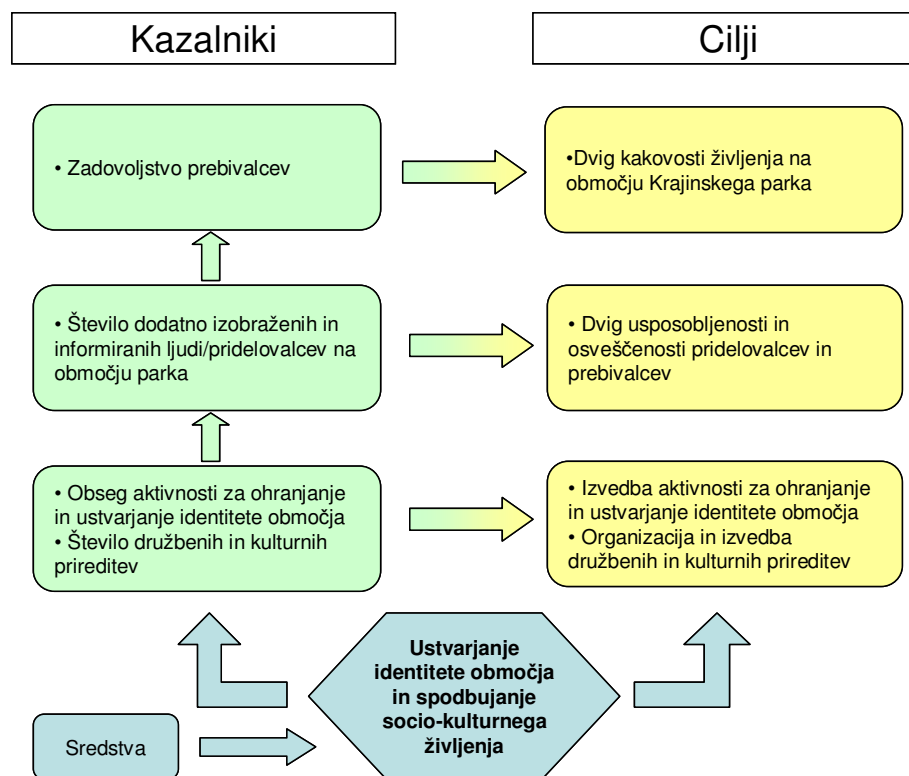
Ciljna skupina

Prebivalci območja Krajinskega parka, s poudarkom na kmetih in pridelovalcih

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje

Povezava med vsebino in kazalniki

Ukrep 21 – Spremljanje in raziskave

Kratek opis ukrepa

Kmetijstvo je gospodarska panoga, ki se spreminja in prilagaja razmeram in s tem povzroča tudi spremembe v prostoru. Spremembe je potrebno spremljati in na njih tudi vplivati z ustreznimi usmeritvami in strokovnimi podlagami. Namen ukrepa je pridobivanje podatkov in strokovnih podlag s področja kmetijstva in razvoja podeželja za spremljanje sprememb v prostoru ter pravilno in učinkovito upravljanje Krajinskega parka. Ukrep izvaja uprava Krajinskega parka preko zunanjih izvajalcev in projektov. Ukrep bo prispeval k zagotavljanju virov za ohranjanje multifunkcionalne vloge kmetijstva in razvoju okolju in naravi prijaznega kmetijstva. Vpliv izvedbe ukrepa se bo kazal v trajnostnem razvoju multifunkcionalnega, okolju prijaznega kmetijstva, ki bo na ustrezen način koristil naravne vire.

Vsebina ukrepa

Ukrep se bo izvajal preko pridobivanja podatkov o spremembah na območju Krajinskega parka iz potekajočih ali naročenih monitoringov, analiz, študij in raziskav.

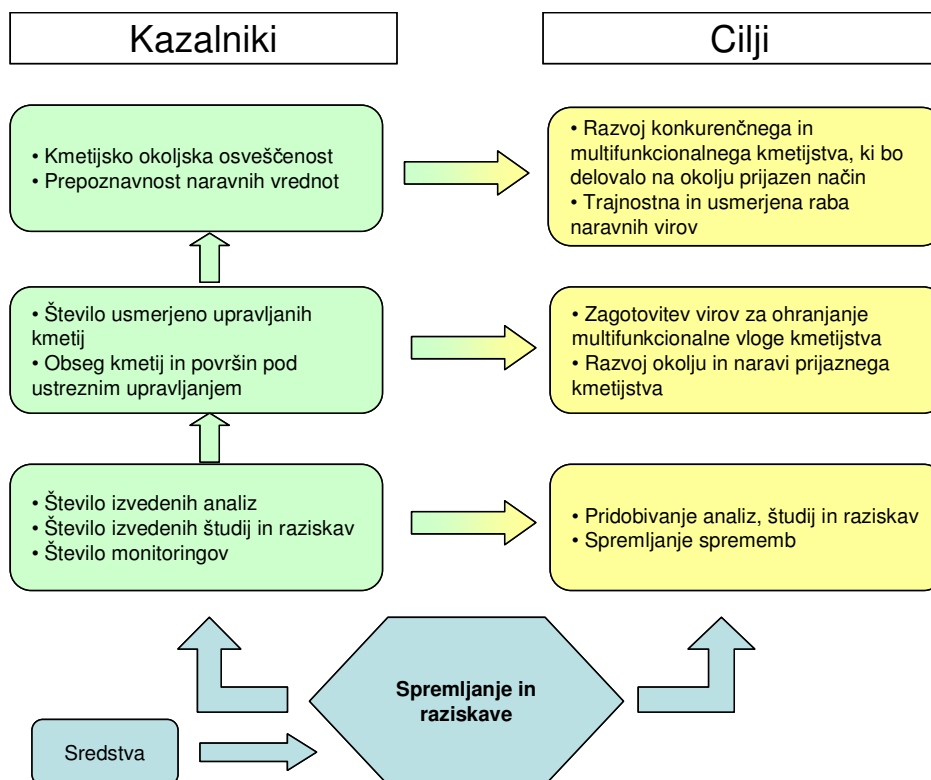
Ciljna skupina

Strokovne institucije, strokovnjaki, projektne skupine

Ciljno območje

Krajinski park Ljubljansko barje, Osrednja slovenska regija, Slovenija

Povezava med vsebino in kazalniki

6.2 Priloga 2: Preglednica ukrepov

Šifra ukrepa	Naziv ukrepa	Umestitev ukrepa		Izvedba ukrepa				Vrednotenje	
		Sklop ukrepov	Specifični cilji	Lokacija izvajanja	Nosilec ukrepa	Ciljna skupina	Ostali deležniki	Viri financiranja	Ključni kazalniki
UK01	Izobraževanje in usposabljanje	A	SC1 SC10	VO1 VO2 (VO3)	KPLB (v sodelovanju s strokovnimi službami na območju)	Kmetje, kmetijska gospodarstva, predstavniki KSS, prebivalci KPLB	Splošna javnost, občine, strokovne službe, obiskovalci, NVO	Skladi EU, PRP, LEADER, LIFE, MKGP, MOP, KSS, ZRSVN, občine	Št. poslušalcev Št. organiziranih izobraževanj / usposabljanj Skupno trajanje izobraževanj (št. dni) Št. izdanih strokovnih publikacij
UK02	Informiranje in promocija	A	SC1 SC10	VO1 VO2 (VO3)	KPLB (v sodelovanju s strokovnimi službami na območju)	Kmetje, kmetijska gospodarstva, predstavniki KSS, prebivalci KPLB, obiskovalci	Splošna javnost, občine, strokovne službe, obiskovalci, NVO	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, KSS, ZRSVN, občine	Št. izdanih promocijskih materialov Št. informativnih in promocijskih aktivnosti
UK03	Svetovanje	A	SC2 SC4	VO1 (VO2, VO3)	KSS (v sodelovanju s KPLB in strokovnimi službami na območju)	Kmetje, kmetijska gospodarstva	Občine, strokovne službe, KSS, ZRSVN	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, KSS, ZRSVN	Št. izvedenih svetovanj kmetom obseg vsebin KPLB v programu KSS Št. novih storitev za kmete Št. preusmerjenih kmetij (skladno s cilji Parka)

									ustanovljena ciljna kmetijsko okoljska služba
UK04	Spodbujanje sonaravnih kmetijskih praks in ukrepov	A	SC1 SC5	VO1 VO2 (VO3)	KSS (v sodelovanju s KPLB in strokovnimi službami na območju)	Kmetje, kmetijska gospodarstva, drugi upravljalci kmetijskih zemljišč	Splošna javnost, Občine, strokovne službe, ZRSVN, NVO	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, KSS, ZRSVN	Št. KMG vključenih v ustrezne kmetijsko-okoljske ukrepe Št. kmetijskih površin (ha) pod ustreznimi kmetijsko- okoljskimi ukrepi na celotnem območju Parka Obseg kmetijskih površin (ha) pod ustreznimi kmetijsko-okoljskimi ukrepi po VO 1-3 znotraj Parka
UK05	Spodbujanje ekološkega kmetovanja	A	SC1 SC6	VO1 (VO2, VO3)	KSS (v sodelovanju s KPLB in strokovnimi službami na območju)	Kmetje, kmetijska gospodarstva	Splošna javnost, Občine, strokovne službe, ZRSVN, specializirane organizacije za eko-kmetijstvo, NVO, kontrolne organizacije	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, ZZEKS, KSS, ZRSVN	Št. KMG vključenih v ekološko kmetovanje in pridobljenim certifikatom Št. kmetijskih površin (ha) pod ekološkim kmetovanjem na celotnem območju Parka Obseg kmetijskih površin (ha) pod ekološkim kmetovanjem po VO 1-3 znotraj Parka
UK06	Promocija ciljnih naravovarstvenih ukrepov upravljanja	A	SC1 SC5	VO1 (VO2)	KPLB (v sodelovanju s strokovnimi	Kmetje, kmetijska gospodarstva,	Splošna javnost, Občine,	Skladi EU, PRP, LEADER,	Št. novih naravovarstvenih ukrepov

	kmetijskih zemljišč				službami na območju)	drugi upravljavci kmetijskih zemljišč	strokovne službe, ZRSVN, specializirane organizacije za ekološko kmetijstvo, NVO	MKGP, MOP, ZZEKS, KSS, ZRSVN	Št. KMG vključenih v naravovarstvene ukrepe Obseg kmetijskih površin (ha) pod naravovarstvenimi ukrepi v Parku Št. kmetijskih površin (ha) pod ustreznimi naravovarstvenimi ukrepi po VO 1-3 znotraj Parka
UK07	Ukrepi na področju obnovljivih virov energije	A	SC1 SC3	VO1 VO2 (VO3)	Občine (v sodelovanju s KPLB in strokovnimi službami na območju)	Kmetije, kmetijska gospodarstva, podjetniki, prebivalci KPLB	Splošna javnost, občine, strokovne službe, NVO	Skladi EU, EKO sklad, PRP, LEADER, MKGP, MOP, KSS	Št. naložb v OVE na kmetijah na območju Parka Obseg površin z organizirano uporabo ostankov košnje

Šifra ukrepa	Naziv ukrepa	Umestitev ukrepa		Izvedba ukrepa				Vrednotenje	
		Sklop ukrepov	Specifični cilji	Lokacija izvajanja	Nosilec ukrepa	Ciljna skupina	Ostali deležniki	Viri financiranja	Gljučni kazalniki
UK08	Upravljavski načrti za kmetijstvo znotraj območij NATURA 2000	B	SC1 SC3 SC5	VO1 (VO2)	MOP in ZRSVN (v sodelovanju s KPLB in strokovnimi službami na območju)	Kmetje, kmetijska gospodarstva in ostali deležniki na območjih NATURA 2000	KSS, strokovne službe, občine, NVO	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, KSS, ZRSVN	Št. Kršitev zahtev uredbe in upravljavskih načrtov Obseg površin (v ha) na območju Parka pokritih z upr. načrti Obseg izvajanja (v ha) upravljalških ukrepov na območju VO1 Obseg povečanja površin (v ha) ugodnih z vidika varovanja vrst Natura 2000
UK09	Upravljavski načrti za kmetijstvo s področja varovanja voda	B	SC1 SC3	VO1, vodovarstveno območje (VO2)	MOP (v sodelovanju s KPLB in strokovnimi službami na območju)	Kmetje, kmetijska gospodarstva, skupine KMG	KSS, strokovne službe, občine	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, KSS, ZRSVN	Število kršitev zahtev iz uredbe VVO Število novih upravljavskih zahtev na območju KPLB Obseg kmetijskih površin (ha) pod upravljavskimi načrti za varovanje voda
UK10	Koordinacija in skrb za infrastrukturo na kmetijskih zemljiščih	B	SC4 SC10	VO1 (VO2, VO3)	Občine in Sklad RS KZG (v sodelovanju s KPLB in strokovnimi	Kmetje, kmetijska gospodarstva in drugi upravljavci kmetijskih	Lokalne skupnosti, obiskovalci, splošna javnost	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, Sklad RS	Vrednost (v EUR) vloženih sredstev v vzdrževanje obstoječe infrastrukture Vrednost (v EUR)

					službami na območju)	zemljišč			vloženih sredstev v vzpostavitev nove infrastrukture Obseg urejene kmetijske prometne infrastrukture Delež (v %) investicij na območju Parka po občinah Št. neposredno vključenih KMG v učinke investicije
UK11	Upravljavski načrti za kmetije	B	SC4	VO1 (VO2)	KPLB (v sodelovanju s strokovnimi službami na območju in strokovnjaki)	Kmetje, kmetijska gospodarstva, drugi upravljavci kmetijskih zemljišč	KSS, občine, strokovne službe, lokalne skupnosti, NVO	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, KSS, ZRSVN	Št. vključenih KMG na območju oz. po VO1-3 Št. izdelanih UN na območju / VO 1-3 Št. uspešno izvajanih UN na območju / VO 1-3

Šifra ukrepa	Naziv ukrepa	Umestitev ukrepa		Izvedba ukrepa				Vrednotenje	
		Sklop ukrepov	Specifični cilji	Lokacija izvajanja	Nosilec ukrepa	Ciljna skupina	Ostali deležniki	Viri financiranja	Ključni kazalniki
UK12	Povezovanje pridelovalcev	C	SC6 SC7	KPLB	KPLB in KSS (v sodelovanju s strokovnimi službami na območju)	Kmetje, kmetijska gospodarstva in ostali deležniki	Občine, lokalne skupnosti, NVO, MKGP	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, KSS	Št. ustanovljenih skupin / organizacij pridelovalcev Št. vključenih pridelovalcev / KMG Št. različnih vrst pridelkov v procesu
UK13	Lokalna oskrbna veriga	C	SC8	KPLB	KPLB (v sodelovanju s KSS, strokovnimi službami in javnimi ustanovami na območju, eksperti)	Kmetje, kmetijska gospodarstva in ostali deležniki	Občine, javne ustanove, lokalne skupnosti, strokovne službe, trgovinske verige, NVO	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, KSS	Št. dogodkov za spodbujanje prodaje na lokalnem trgu Količine (v kg / t) procesiranih pridelkov Št. izvedenih dogodkov za promocijo in trženje na območju parka
UK14	Spodbujanje in usmerjanje dopolnilnih dejavnosti	C	SC2 SC6	KPLB	KSS in KPLB (v sodelovanju s Parkom in strokovnimi službami na območju, eksperti)	Kmetije	Občine, upravne enote, lokalne skupnosti, finančne ustanove (banke)	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, Zasebni finančni viri	Št. kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo Št. izvedenih investicij in obseg (v EUR) v dopolnilno dejavnost na območju Parka Ocena vpliva na socio-ekonomsko stanje ožjega / širšega območja

UK15	Neproizvodne investicije	C	SC3	VO1 (VO2, VO3)	KPLB (v sodelovanju s strokovnimi službami na območju)	Kmetje, ostali upravljalci kmetijskih zemljišč in ostali deležniki	Splošna javnost, občine, strokovne službe, ZRSVN, NVO	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, ZRSVN	Obseg (v m / km) oz. pokrovnost (v %) ohranjenih strukturnih elementov krajine Obseg revitaliziranih površin (v ha) na območju Parka oz. VO1 Št. KMG vključenih v neproizvodne investicije
UK16	Skupen nastop na trgu	C	SC8	KPLB	KPLB (v sodelovanju s strokovnimi službami na območju in posamezniki)	Kmetje, kmetijska gospodarstva, skupine proizvajalcev	Občine, lokalne skupnosti, ostali zainteresirani	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, občine	Št. Prireditvev za namen skupnega trženja Št. vključenih kmetov v skupni nastop na trgu Obseg prodaje (v EUR) na letni ravni
UK17	Blagovna znamka	C	SC9	KPLB	KPLB (v sodelovanju s strokovnimi službami na območju in posamezniki)	Kmetje, kmetijska gospodarstva, skupine proizvajalcev, drugi gospodarski subjekti	Občine, lokalne skupnosti, ostali zainteresirani	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, občine	Pripravljena dokumentacija za namen blagovne znamke Vzpostavljena celostna blagovna znamka s standardi kakovosti Št. vključenih proizvodov in storitev Št. vključenih ponudnikov na območju Parka

Šifra ukrepa	Naziv ukrepa	Umestitev ukrepa		Izvedba ukrepa				Vrednotenje	
		Sklop ukrepov	Specifični cilji	Lokacija izvajanja	Nosilec ukrepa	Ciljna skupina	Ostali deležniki	Viri financiranja	Ključni kazalniki
UK18	Sodelovanje pri kreiranju politik in ukrepov v nacionalnih programskih dokumentih	D	SC1 SC3 SC4	Slovenija, Osrednja slovenska regija, KPLB	KPLB (v sodelovanju s strokovnimi službami in organizacijami)	MKGP, MOP, SVLR, KSS, ZRSVN	KSS, občine, strokovne službe, lokalne skupnosti, NVO	Park, Skladi EU, PRP, LEADER, LIFE, MKGP, MOP, KSS, ZRSVN, občine	Št. novih prilagojenih ukrepov skladno s cilji Parka Vrednost (v EUR) dodatno pridobljenih sredstev Št. pridobljenih in izvedenih razvojnih projektov
UK19	Sodelovanje in povezovanje z deležniki znotraj parka	D	SC10	KPLB z vplivnim območjem	KPLB (v sodelovanju z občinami in lokalnimi skupnostmi na območju in strokovnjaki)	Vsi prisotni deležniki na območju s poudarkom na kmetijah	Kmetje, KMG, NVO, občine, lokalne skupnosti (KS, VO) strokovne službe, KSS, ZRSVN	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, občine, lokalne skupnosti, NVO	Št. Izvedenih strokovnih/poslovnih dogodkov (sestanki) Št. aktivno vključenih deležnikov na območju Parka Št. Skupnih aktivnosti in dokumentov
UK20	Ustvarjanje identitete območja in spodbujanje socio-kulturnega življenja	D	SC10	KPLB	KPLB (v sodelovanju z občinami in lokalnimi skupnostmi, društvi na območju in strokovnjaki)	Vsi prisotni deležniki na območju s poudarkom na kmetijah	Kmetje, KMG, NVO, občine, lokalne skupnosti (KS, VO) strokovne službe, KSS, ZRSVN	Skladi EU, PRP, LEADER, MKGP, MOP, občine, lokalne skupnosti, NVO	Št. izvedenih dogodkov in aktivnosti za ustvarjanje in ohranjanje identitete Št. aktivno vključenih deležnikov v dogodke Parka Št. Družbenih in kulturnih prireditev

UK21	Spremljanje in raziskave	D	SC1 SC3	KPLB, Osrednja slovenska regija, Slovenija	KPLB	Zunanji izvajalci (strokovne institucije, eksperti)	Kmetje, KMG, NVO, občine, lokalne skupnosti (KS, VO) strokovne službe, KSS, ZRSVN	KPLB, Skladi EU, LEADER, MKGP, MOP,	Št. izvedenih analiz Št. izvedenih študij in raziskav Št. izvedenih monitoringov
-------------	--------------------------	---	------------	--	------	---	---	-------------------------------------	--

Obrazložitev k Preglednici:

Sklop ukrepov - glede na sorodnost vsebine so ukrepi združeni v smiselne sklope A – Motivacijsko ozaveščevalni sklop, B – Normativno upravljavski sklop in C – Razvojno povezovalni sklop
Specifični cilji - skladno s projektno nalogo (Poglavje 3.3 Dedukcija v programske usmeritve, Preglednica 4) je opredeljenih 10 specifičnih ciljev, ki predstavljajo podlago izvedbenim programskim ukrepom

Lokacija izvajanja – opredeljene so 3 glavne cone izvajanja ukrepov: VO1 – ukrep se izvaja na 1. varstvenem območju, VO2 - ukrep se izvaja na 2. varstvenem območju, VO3 - ukrep se izvaja na 3. varstvenem območju; (VO) intenzivnost izvajanja ukrepa na tem območju ni prednostnega značaja

Uporabljene kratice odgovornih ustanov:

KPLB – Uprava Krajinskega parka Ljubljansko barje
MOP – Ministrstvo RS za okolje in prostor
MKGP – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
SVLR – Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko
Sklad RS – Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS
KMG – kmetijsko gospodarstvo
KSS – Kmetijsko svetovalna služba
NVO – nevladne organizacije (društva, itd.)
PRP – Program razvoja podeželja
ZRSVN – Zavod RS za varstvo narave
LEADER – Program v okviru Programa razvoja podeželja
LIFE – finančni instrument EU za financiranje projektov varstva okolja
Občine – občine, ki se nahajajo na območju Parka (7 občin)
ZZEKS – Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije (Zveza Biodar)

6.3 Priloga 3: Izsek ukrepov iz Operativnega programa–programa upravljanja območij Natura 2000 2007-2013

Vrsta / habitatni tip	Podrobni varstveni cilji	Varstveni ukrepi / usmeritve
barjanski okarček <i>Coenonympha oedippus</i> EU Koda: 1071	Ohranjanje ekoloških značilnosti habitata barjanskega okarčka.	Notranja cona barjanskega okarčka se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata barjanskega okarčka.
bičja trstnica <i>Acrocephalus schoenobaenus</i> EU Koda: A295	Ohranjanje habitata bičje trstnice za vzdrževanje stabilne populacije (60-70 gnezdečih parov).	V notranji coni bičje trstnice se čiščenje obstoječih melioracijskih jarkov časovno prilagodi tako, da ne sovпада s ključnim obdobjem gnezditve, to je med 15. aprilom in 30. julijem. Vsako leto se izmenjujoče očisti le ena brežina jarka.
črna štorčja <i>Ciconia nigra</i> EU Koda: A030	Ohranjanje habitata črne žolne za vzdrževanje stabilne populacije.	Notranja cona črne štorčje se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje prehranjevalnega habitata črne štorčje.
kobiličar <i>Locustella naevia</i> EU Koda: A290	Ohranjanje habitata kobiličarja za vzdrževanje stabilne populacije (50-80 gnezdečih parov).	Notranja cona kobiličarja se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata kobiličarja.
Kosec <i>Crex crex</i> EU Koda: A122	Izvajanje prilagojene košnje za izboljšanje preživetja mladičev kosca.	V notranji coni kosca se spodbuja prilagojena košnja, in sicer najprej po sredini parcele in nato bočno navzven.
	Ohranjanje habitata kosca za zagotovitev stabilne populacije kosca (160-250 gnezdečih parov).	V delu notr. cone kosca se z redno, ekstenzivno pašo ohranja sedanji obseg travniških površin. Ustrezna raba se zagotovi z ukrepi varstva narave. Do leta 2010 se raba zagotovi na 550 ha, do leta 2013 pa se razširi na 1100 ha.
	Ohranjanje habitata kosca za zagotovitev stabilne populacije kosca (160-250 gnezdečih parov).	V notranji coni kosca se z redno, ekstenzivno rabo ohranja sedanji obseg travniških površin. Ustrezna raba se zagotovi skozi KO ukrepe, ukrep STE/VTR/HAB/ETA, in sicer do leta 2010 na 650 ha in do leta 2013 na 1300 ha travniških površin.
loeselova grezovka <i>Liparis loeselii</i> EU Koda: 1903	Ohranjanje ekoloških značilnosti habitata Loeselove grezovke.	V notranji coni Loeselove grezovke se z spodbuja vstop v SKOP ukrepa STE in VTR.
močvirska sklednica <i>Emys orbicularis</i> EU Koda: 1220	Ohranjanje ekoloških značilnosti habitata močvirske sklednice.	V notranji coni močvirske sklednice in na vplivnem območju se spodbuja ekstenzivno kmetijstvo s čim manjšim vnosom mineralnih gnojil in sredstev za varstvo rastlin.
nižinski ekstenzivno gojeni travniki (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) EU Koda: 6510	Ohranjanje HT 6510 v sedanjem obsegu	Notranja cona HT 6510 se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje HT 6510
ozki vretenec <i>Vertigo angustior</i> EU Koda: 1014	Ohranjanje ekoloških značilnosti habitata ozkega vretenca.	V notranji coni ozkega vretenca se spodbuja ekstenzivna raba mokrotnih travnikov s čim manjšim vnosom mineralnih gnojil in sredstev za varstvo rastlin.

pepelasti lunj <i>Circus cyaneus</i> EU Koda: A082	Ohranjanje ekoloških značilnosti prezimovalnega habitata pepelastega lunja.	V notranji coni pepelastega lunja se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
pisana penica <i>Sylvia nisoria</i> EU Koda: A307	Ohranjanje habitata pisane penice za vzdrževanje stabilne populacije (110-160 gnezdečih parov)	Notranja cona pisane penice se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata pisane penice.
	Ohranjanje habitata pisane penice za vzdrževanje stabilne populacije (110-160 gnezdečih parov)	V notranji coni pisane penice se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
prepelica <i>Coturnix coturnix</i> EU Koda: A113	Ohranjanje habitata prepelice za vzdrževanje stabilne populacije (400-800 gnezdečih parov).	Notranja cona prepelice se prekriva z conami drugih travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja tudi ohranjanje habitata prepelice.
	Ohranjanje habitata prepelice za vzdrževanje stabilne populacije (400-800 gnezdečih parov).	V notranji coni prepelice se ohranja ekstenzivne robne habitate, ki se jih kosi šele po 1. avgustu, vsaj 10 cm nad tlemi.
priba <i>Vanellus vanellus</i> EU Koda: A142	Vzpostavitev ugodnejših razmer za gnezdenje pribe, za ohranjanje vsaj sedanje populacije (350-470 gnezdečih parov)	V notranji coni pribe se na obstoječih njivah spodbuja gojenje nizkih rastlin (npr. oljna repica, krompir), hkrati pa naj se ohranja sedanje razmerje med njivskimi in travniškimi površinami.
rdečenoga postovka <i>Falco vespertinus</i> EU Koda: A097	Ohranjanje prehranjevalnega habitata rdečenoge postovke za vzdrževanje ustreznih razmer v selitvenem koridorju.	V notranji coni rdečenoge postovke se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
repaljščica <i>Saxicola rubetra</i> EU Koda: A275	Ohranjanje habitata repaljščice za vzdrževanje stabilne populacije (2000-3000 gnezdečih parov).	Notranja cona repaljščice se prekriva z conami drugih travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja tudi ohranjanje habitata repaljščice.
	Ohranjanje habitata repaljščice za vzdrževanje stabilne populacije (2000-3000 gnezdečih parov).	V notranji coni repaljščice se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
rjava penica <i>Sylvia communis</i> EU Koda: A309	Ohranjanje habitata rjave penice za vzdrževanje stabilne populacije (1080-1420 gnezdečih parov).	Notranja cona rjave penice se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata rjave penice.
	Ohranjanje habitata rjave penice za vzdrževanje stabilne populacije (1080-1420 gnezdečih parov).	V notranji coni rjave penice se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
rjavi srakoper <i>Lanius collurio</i> EU Koda: A338	Ohranjanje habitata rjavega srakoperja za vzdrževanje stabilne populacije (530-610 gnezdečih parov).	Notranja cona rjavega srakoperja se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata rjavega srakoperja.

	Ohranjanje habitata rjavega srakoperja za vzdrževanje stabilne populacije (530-610 gnezdečih parov).	V notranji coni rjavega srakoperja se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
rumena pastirica <i>Motacilla flava</i> EU Koda: A260	Ohranjanje habitata rumene pastirice za vzdrževanje stabilne populacije (30-40 gnezdečih parov).	V notranji coni rumene pastirice se na obstoječih njivah in vrtovih spodbuja gojenje nizkih rastlin (npr. oljna repica, krompir), hkrati pa naj se ohranja sedanje razmerje med njivskimi in travniškimi površinami.
	Ohranjanje habitata rumene pastirice za vzdrževanje stabilne populacije (30-40 gnezdečih parov).	V notranji coni rumene pastirice se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
Slavec <i>Luscinia megarhynchos</i> EU Koda: A271	Ohranjanje habitata slavca za vzdrževanje stabilne populacije (260-330 gnezdečih parov).	V notranji coni slavca se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
Sršenar <i>Pernis apivorus</i> EU Koda: A072	Ohranjanje habitata sršenarja za vzdrževanje stabilne populacije (5-10 gnezdečih parov).	Notranja cona sršenarja se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata sršenarja.
	Ohranjanje habitata sršenarja za vzdrževanje stabilne populacije (5-10 gnezdečih parov).	V notranji coni sršenarja se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
	Ohranjanje habitata sršenarja za vzdrževanje stabilne populacije (5-10 gnezdečih parov).	V notranji coni sršenarja se ohranja pester gozdni rob med obdelovanimi njivskimi površinami in gozdom.
strašničn mravljiščar <i>Maculinea teleius</i> EU Koda: 1059	Ohranjanje ekoloških značilnosti habitata strašničnega mravljiščarja	Notranja cona strašničnega mravljiščarja se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata strašničnega mravljiščarja.
travniki s prevladujočo stožko (<i>Molinia</i> spp.) na karbonatnih, šotnih ali glinenno-muljastih tleh (<i>Molinia caerulea</i>) EU Koda: 6410	Ohranjanje ekoloških značilnosti HT 6410.	V notranji coni HT 6410 se spodbuja ekstenzivno kmetijstvo s čim manjšim vnosom mineralnih gnojil in sredstev za varstvo rastlin.
	Ohranjanje ekoloških značilnosti HT 6410.	Notranja cona HT 6410 se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje HT 6410
travniški postavnež <i>Euphydryas (Eurodryas) aurinia</i> EU Koda: 1065	Ohranjanje ekoloških značilnosti habitata travniškega postavneža.	V delu notranje cone travniškega postavneža se z redno ekstenzivno košnjo ohranja sedanji obseg travniških površin. Ustrezna raba se zagotovi s preusmeritvijo v ukrep MET/STE, in sicer do leta 2010 na 400 ha, do leta 2013 pa na 800 ha travniških površin.
veliki skovik <i>Otus scops</i> EU Koda: A214	Ohranjanje habitata velikega skovika za vzdrževanje stabilne populacije (60 gnezdečih parov).	Na celotnem območju SPA Ljubljansko barje dolina se spodbuja ekološko kmetovanje. Ustrezna raba se zagotovi skozi KO ukrepe, ukrepi ekološkega kmetovanja.

	Ohranjanje habitata velikega skovika za vzdrževanje stabilne populacije (60 gnezdečih parov).	V notranji coni velikega skovika se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa.
--	---	--

7 VIRI

DOPPS, 2008, Strokovne podlage za določitev indeksa ptic kmetijske kulturne krajine (FBI) – Končno poročilo 2008

DOPPS, 2009, Strokovne podlage za določitev indeksa ptic kmetijske kulturne krajine (FBI) – Končno poročilo 2009

EC, 2008, The EU rural development policy: facing the challenges, European Communities, 2008, http://ec.europa.eu/agriculture/events/cyprus2008/brochure_en.pdf

Evropska komisija, 2006, The renewed European Sustainable development strategy 2006, The Council of the European Union, DOC 10917/06, vir: http://ec.europa.eu/sustainable/sds2006/index_en.htm

Evropska komisija, 2007, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on the Mid-term review of the Sixth Community Environment Action Programme, Brussels, 30.4.2007 COM(2007) 225 final, <http://ec.europa.eu/environment/newprg/review.htm>

Evropska komisija, 2010, Agriculture and Rural development http://ec.europa.eu/agriculture/capexplained/sustain/index_en.htm

Evropska komisija, 2010, http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/intro/index_en.htm

Evropska komisija, 2010, http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm

Evropska skupnost, 2005, UREDBA SVETA (ES) št. 1698/2005 z dne 20. septembra 2005 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) (Uradni list EC)

Konvencija o biotski raznovrstnosti, 2010, <http://www.cbd.int>

Lokalna razvojna strategija za območje LAS »BARJE Z ZALEDJEM«, http://www.lasbarje.si/fileadmin/datoteka/strategija_4_11.pdf

Lokalna razvojna strategije LEADER LAS »SOŽITJE MED MESTOM IN PODEŽELJEM«, <http://www.ljubljana.si/file/247180/lokalna-razvojna-strategija.pdf>

Mestna občina Ljubljana, 2007, Program varstva okolja za Mestno občino Ljubljana 2007-2013, <http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=program%20varstva%20okolja%20za%20mol&source=web&cd=1&ved=0CCQOFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ljubljana.si%2Ffile%2F245418%2Fprogram-varstva-okolja-za-mol-2007-2013.pdf&ei=LWlU-T-yEpGRswaEzMCNDQ&usg=AFQjCNGndDPEuMBA6KNApCupV6V5bJl0Ag>

Miličič, V., Perpar, A., Kramarič, F., Udovč, A. 2011. Analiza stanja kmetijstva na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje. Končno poročilo.

MKGP, 2007, Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007 – 2013, Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, junij 2007

MKGP, 2007, Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 – 2013, Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, 20.7.2007

MKGP, 2010, Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja 2007 – 2013 za leto 2009, Sklad: Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja, Programsko obdobje 2007-2013, CCI številka: 2007, SI 06 RPO 001, Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Junij 2010

MKGP, 2010, Uredba o plačilih za ukrepe osi 2 iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013 v letih 2010–2013 (Uradni list RS, št. 14/2010)

MKGP, 2011, Resolucijo o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo.si hrano za jutri« (Uradni list RS št. 25/2011)

MOP, 2001, Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji (Ministrstvo za okolje in prostor Ljubljana, 17. december 2001)

MOP, 2001, Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji (Ministrstvo za okolje in prostor Ljubljana, 17. december 2001), poglavje 2.1.3.

MOP, 2008, Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje (Uradni List RS, št. 112/2008)

MOP, 2008, Uredba o vodovarstvenem območju za vodno telo vodonosnikov Ljubljanskega barja in okolice Ljubljane (UL RS št. 115/2007 in 9/2008)

Občina Ig, 2007, Strategija prostorskega razvoja Občine Ig, <http://inf.obcina-ig.si/linki/Straprost.pdf>

Občina Vrhnika, 2006, Strategija razvoja Občine Vrhnika za obdobje 2006-2020, http://www.vrhnika.si/datoteke/8443_strategija_razvoja_obcine_vrhnika_za_obdobje_2006-2020.pdf

Oikos, 2011, Vmesno vrednotenje Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007 - 2013, Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Pravilnik o dodeljevanju pomoči za ohranjanje in razvoj kmetijstva ter podeželja v Občini Borovnica (Uradni list RS, št. 86/2007)

Pravilnik o dodeljevanju pomoči za ohranjanje in razvoj kmetijstva ter podeželja v Občini Brezovica za programsko obdobje 2007–2013 (Uradni list RS, št. 119/2007)

Pravilnik o dodeljevanju pomoči za ohranjanje in razvoj kmetijstva ter podeželja v Občini Vrhnika (Uradni list RS, št. 70/2007)

Pravilnik o sofinanciranju programov za ohranjanje, spodbujanje in razvoj podeželja v Občini Škofljica (Uradni list RS 84/2007)

ReNPVO, 2006, Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012 (ReNPVO) (Uradni list RS, št. 2/2006)

SURS, 2000, Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija, 2000, http://www.stat.si/publikacije/pub_rr777-02.asp

SURS, 2020, Popis kmetijstva 2010, <http://www.stat.si/popiskmetijstva2010/OPopisu.aspx>

Udovč, A. 2007. Kmetijstvo na Ljubljanskem barju. Končno poročilo.

ULRS, 2004, Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04 110/04 in 59/07)

Vlada RS, 2007, Operativni program – program upravljanja območij Natura 2000 2007-2013 (Sklep Vlade RS Št. 35600-3/2007/7, Ljubljana, dne 11. oktobra 2007)

Vlada RS, 2007, Operativni program – program upravljanja območij Natura 2000 2007-2013 (Sklep Vlade RS Št. 35600-3/2007/7, Ljubljana, dne 11. oktobra 2007)

ZON, 2004, Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo in 61/06 - ZDru-1; v nadaljevanju: ZON)

ZVO, 2006, Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/06 – ZmetD, 66/06-odl. US in 33/07 – ZPNačrt; v nadaljevanju: ZVO-1)